



**ADYAMAN UNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİMDE EĞİTİM GÖREN Z
KUŞAĞI ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK
ERTELEME DAVRANIŞI İLE MESLEKİ
KARARSIZLIKLARI VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülgin Özdemir

DANIŞMAN

Doç. Dr. Gülşen Büyükhahin Çevik

Adıyaman/2023

T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORTAÖĞRETİMDE EĞİTİM GÖREN Z KUŞAĞI
ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞI İLE
MESLEKİ KARARSIZLIKLARI VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLGİN ÖZDEMİR

DANIŞMAN
DOÇ. DR. GÜLŞEN BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

ADYAMAN, 2023

ÖZET

ORTAÖĞRETİMDE EĞİTİM GÖREN Z KUŞAĞI ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞI İLE MESLEKİ KARARSIZLIKLARI VE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Gülgin ÖZDEMİR

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eylül/2022

Danışman: Doç. Dr. Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

Bu araştırmanın gayesi; ortaöğretimde eğitim gören z kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı ile mesleki kararsızlıklarını cinsiyete, sınıf seviyesine, okul çeşidine, ebeveyn durumuna ve ders çalışma sürelerine göre meslek seçimine dair akılcı olmayan inançları ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın verileri 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Adıyaman merkezde olan liselerden 11. ve 12. sınıfa devam eden öğrencilerden elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini Adıyaman merkezdeki beş farklı okul çeşidine ait liseden 259 kadın öğrenci ve 389 erkek öğrenci katılarak toplam 648 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, “Akademik Erteleme Envanteri”, “Mesleki Karar Envanteri”, “Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılmış ve bu ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğu saptanmıştır.

Araştırmadan edinilen verilerin istatistiksel analizleri için IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizi için bağımsız örneklem T testi, anova, pearson korelasyon ve regresyon analizi tercih edilmiştir. Çalışmada saptanan sonuçlara aşağıda özetlenerek yer verilmiştir. Araştırmada z kuşağı lise öğrencilerinde akademik erteleme cinsiyete, sınıf seviyesine, okul çeşidine, ebeveyn durumuna, ders çalışma sürelerine göre farklılaşma göstermemiştir. Mesleki karar envanteri alt boyutlarından cinsiyete göre anlamlı farklılaşma görülmezken, sınıf seviyesine göre kendini yeteri kadar tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, dışsal çatışmalar puanları anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Akademik erteleme ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönlü düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır. Akademik ertelemenin mesleki kararsızlığın varyansının %,041’ini açıkladığı; meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların varyansının ise %,024’ünü açıklayabildiği saptanmıştır. Araştırmanın sonuçları alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Z Kuşağı; Mesleki Kararsızlık; Akademik Erteleme; Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ACADEMIC PROGRESS BEHAVIOR AND THEIR PROFESSIONAL INVISIBILITIES AND IRRADIAL BELIEF OF SECONDARY EDUCATION Z GENERATION STUDENTS

Gülgin ÖZDEMİR

Department of Educational Sciences

Adıyaman University, Graduate Education School, September/2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

The aim of this study; is to examine the relationship between the academic procrastination behavior of generation z students in secondary education and their professional indecision, irrational beliefs and sub-dimensions about choosing a profession according to gender, grade level, school type, parental status and study duration. The data of the research were obtained from 11th and 12th grade students from high schools in the center of Adıyaman in the 2020-2021 academic year. The sample of the study consisted of 259 female students and 389 male students from high schools belonging to five different school types in the center of Adıyaman, and a total of 648 students participated.

Personal information form, "Academic Procrastination Inventory", "Vocational Decision Inventory", "Irrational Beliefs Regarding Vocational Choice Scale" were used as data collection tools in the study. The validity and reliability of the data collection tools were studied and it was determined that these scales were valid and reliable.

IBM SPSS 25.0 package program was used for statistical analysis of the data obtained from the research. Independent sample t test, anova, pearson correlation and regression analysis were preferred for data analysis. The results of the study are summarized below. In the study, academic procrastination did not show any difference in z generation high school students according to gender, grade level, school type, parental status, and study duration. While no significant differentiation was observed according to gender, among the sub-dimensions of the professional decision inventory, the scores of not knowing oneself enough, lack of profession and field knowledge, and external conflicts differed significantly according to the grade level. A low positive correlation was found between academic procrastination and irrational beliefs about career choice. Academic procrastination explained 0.041% of the variance of professional indecision; It was determined that the variance of irrational beliefs about career choice could explain .024%. The results of the research were discussed within the framework of the literature and suggestions were made for future research.

Keywords: Generation Z; Professional Indecision; Academic Procrastination; Irrational Beliefs in Choosing a Profession

ÖNSÖZ

Hayatta çocuk, ebeveyn, öğrenci, öğretmen, doktor gibi birçok roller vardır. Bu rolleri yerine getirirken yapılması gereken bazı sorumluluklar vardır. Bu sorumluluklar bireyin ergenlik dönemine denk geldiği için, bireylerin bu dönemi sağlıklı atlatmasına engel olabilmektedir. Bireyler bu sorumlulukları zaman zaman erteleme ya da sorumluluklardan kaçınma yoluna başvurulmaktadır. Bu noktada zamanında yapılması gereken bir görev ertelendiğinde “erteleme” kavramı ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin akademik alanda erteleme yapması, meslek seçme dönemine denk geldiğinden öğrencinin bocalamasına ve doğal olarak mesleki kararsızlık yaşamasına neden olmaktadır. Mesleki kararsızlığa, akılcı olmayan inançların eşlik etmesiyle birlikte ortaya çıkan problemler kaygıyı da beraberinde getirmektedir. Bu araştırmada ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencileri; akademik erteleme, mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançlar kavramları ile birlikte incelenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarının öğrencilere, velilere, öğretmenlere ve özellikle okul psikolojik danışmanlarına faydalı olmasını temenni ederim.

Tezimin her aşamasında beni destekleyen ve bilimsel geribildirimleriyle yol gösteren, akademik gelişime katkı sağlayan, benim için çok değerli olan tez danışmanım Doç. Dr. Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK’ e çok teşekkür ediyorum. Aynı zamanda tez savunma jürisinde yer alarak çok önemli katkı ve geri bildirim sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Hakan Mehmet GÜNDOĞDU ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SÜRÜCÜ’ye teşekkür ederim. Yüksek lisans ders aşaması sürecinde akademik alanda gelişmemi sağlayan kıymetli bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim. Aynı zamanda araştırmamı uygulamamda yardımcı olan okullardaki psikolojik danışman arkadaşlarıma, sınıf öğretmenlerine, idarecilere ve araştırmaya gönüllü katılarak ölçekleri cevaplayan tüm öğrenci ve öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bugünlere gelmeme büyük emek ve katkısı olan fedakâr canım kıymetli aileme Anneciğime, Babacığım, Abiciğim Sezgin ve Ablacığım Cemre’ye, sevgili biricik yeğenim Selime Azra’ya sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak ise kıymetli canım eşim Mustafa’ya, sevginle ve desteğinle benim her zaman yanımda olduğun için, beraber çıktığımız bu meşakkatli yolda benimle birlikte yürüdüğün için, bunaldığımda bana her zaman dostluğunla, arkadaşlığınla ve emeğinle birlikte can yoldaşım olduğun için sonsuz teşekkür ederim. Ve Canım Kızım Meryem Çiğdem’e: “Yüksek lisans ders aşaması ve tez sürecimde karnımda ve kucağımda bana bu

yolda eşlik ettiğin için, senden çaldığım kıymetli vakitlerin ve gülümsemenle ilham perim
olduğun için sonsuz teşekkür ederim.

İyi ki hayatımdasınız...

Gölgün ÖZDEMİR

Nisan,2023



ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Adıyaman Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Gülgin ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.1. Alt problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Tanımlar	6
2. İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Kuşak Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2. Kuşak Türleri.....	8
2.2.1. Sessiz kuşak (Silentgeneration) 1900-1945	8
2.2.2. Babyboomers: bebek patlaması kuşağı	10
2.2.3. X kuşağı	10
2.2.4. Y kuşağı	11
2.2.5. Z kuşağı.....	11
2.2.6. Türkiye'ye göre kuşakların incelenmesi.....	13
2.2.7. Kuşaklarla ilgili yapılan çalışmalar.....	15
2.3. Akademik Erteleme Davranışı	17
2.3.1. Erteleme tanımı.....	17
2.3.2. Erteleme davranışının sebepleri.....	18
2.3.3. Erteleme davranışı ile ilgili kuramsal yaklaşımlar	18

2.3.3.1. Psikoanalitik kuram.....	19
2.3.3.2. Psikodinamik kuram	19
2.3.3.3. Davranışçı kuram	19
2.3.3.4. Akılcı-duygusal davranışçı kuram	20
2.3.4. Erteleme türleri.....	20
2.3.5. Akademik erteleme davranışı.....	21
2.3.6. Akademik erteleme ile ilgili yapılmış çalışmalar	21
2.3.6.1. Akademik erteleme ile ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalar.....	22
2.3.6.2. Yurt içinde yapılmış çalışmalar.....	24
2.4. Mesleki Karar	28
2.4.1. Meslek seçimini etkileyen faktörler	29
2.4.2. Mesleki kararsızlık	30
2.4.3. Meslek seçiminde karar kuramları	31
2.4.3.1. Karar verme kuramları.....	31
2.4.3.2. Kariyer kararı kuramları	33
2.4.4. Mesleki kararsızlık ile ilgili yapılan araştırmalar	36
2.4.4.1. Yurt dışında yapılan araştırmalar	36
2.4.4.2. Yurt içinde yapılan araştırmalar.....	37
2.5. Akılcı Olmayan İnançlar.....	39
2.5.1. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar	41
2.5.2 Mesleki mitler.....	41
2.5.2.1. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların nedenleri.	43
2.5.3. Akılcı olmayan inançlar ile ilgili çalışmalar	43
2.5.3.1. Akılcı olmayan inançlarla ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalar.....	43
2.5.3.2. Akılcı olmayan inançlarla ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar.....	44
3. YÖNTEM	47
3.1. Araştırma Modeli	47
3.2. Evren ve Örneklem.....	47
3.3. Veri Toplama Araçları.....	48
3.3.1. Mesleki karar envanteri	48

3.3.2. Akademik erteleme ölçeği	50
3.3.3. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği	51
3.4. Verilerin Analizi	52
3.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	53
4. BULGULAR	55
4.1. Demografik Bulgulara İlişkin Değerlendirme	55
4.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları .	57
4.3. Fark Testleri.....	59
4.3.1. Akademik erteleme ölçeğine yönelik bulgular	59
4.3.2. Mesleki karar envanterine yönelik bulgular	62
4.3.3. Akılcı olmayan inançlar ölçeğine ilişkin bulgular	68
4.3.4. Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin pearson korelasyon analizi sonuçları	76
4.3.5. Akademik erteleme mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları yordaması	79
5. TARTIŞMA VE YORUM	82
5.1. Araştırma Bulgularına Yönelik Olarak Çalışmacılara Öneriler	88
5.2. Gelecekte Yapılması Planlanan Araştırmacılar İçin Araştırma Önerileri ..	89
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri	53
Tablo 4.1. Öğrencilerin cinsiyete ilişkin betimsel istatistikleri	55
Tablo 4.2. Öğrencilerin yaş durumuna ilişkin betimleyici istatistikleri	56
Tablo 4.3. Örnekleme de yer alan öğrencilerin okul türüne göre betimleyici istatistikleri	56
Tablo 4.4. Öğrencilerin sınıf seviyesine göre betimleyici istatistikleri	56
Tablo 4.5. Öğrencilerin anne babalarına ilişkin betimleyici istatistikleri	57
Tablo 4.6. Öğrencilerin günlük ders çalışma sürelerine ilişkin dağılımı	57
Tablo 4.7. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin betimleyici analiz sonuçları	58
Tablo 4.8. Cinsiyete göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	59
Tablo 4.9. Sınıf seviyesine göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	60
Tablo 4.10. Yaşa göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	60
Tablo 4.11. Okul çeşidine göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	61
Tablo 4.12. Ebeveyn durumuna göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	61
Tablo 4.13. Ders çalışma sürelerine göre akademik erteleme ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	62

Tablo 4.14. Cinsiyete göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	62
Tablo 4.15. Sınıf seviyesine göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	63
Tablo 4.16. Yaş durumuna göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	64
Tablo 4.17. Okul çeşidine göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	64
Tablo 4.18. Ebeveyn durumuna göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	67
Tablo 4.19. Ders çalışma sürelerine göre mesleki karar envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	68
Tablo 4.20. Cinsiyete göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	69
Tablo 4.21. Sınıf seviyesine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları	69
Tablo 4.22. Yaşa göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	70
Tablo 4.23. Okul çeşidine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	71
Tablo 4.24. Ebeveyn durumuna göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları	74
Tablo 4.25. Ders çalışma süresine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen tek yönlü varyans analizi sonuçları	75
Tablo 4.26. Hipotez değerlendirmesi (Fark testleri).....	76

Tablo 4.27. Pearson korelasyon analizi sonuçları	77
Tablo 4.28. Akademik ertelemenin, mesleki kararsızlığı yordama düzeyi	79
Tablo 4.29. Akademik ertelemenin, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları yordama düzeyi	80



SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AKT	: Aktaran
BKZ	: Bakınız
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
MSİAOİ	: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar
MSİAOİÖ	: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği



1. GİRİŞ

Günümüzde toplumun en önemli gereksinimlerinden biri meslek sahibi olmaktadır. Toplumsal düzen, dönüşüm geçirse de meslek sahibi olmanın önemi hiçbir zaman değişmemektedir. Kuzgun'a (2017) göre meslek, kişinin kendini gerçekleştirme sürecidir. Bir uzmanlık alanı olan meslek edindirme çalışmaları 1900'lü yıllarda Frank Parsons'a dayanmaktadır. Parsons'un (1908) özellik faktör kuramına dayalı meslek seçiminde bireyin kişilik özelliği ile mesleğin özelliğinin eşleştirilmesiyle birey bir meslek sahibi olmaktadır (Yeşilyaprak, 2013). Parsons'tan (1908) sonra mesleki rehberliğin ivme kazandığı ve mesleki rehberliğin günümüze kariyer danışmanlığı olarak yansıdığı rapor edilmektedir. Mesleki rehberlik, sadece kısa süreli verilen bir hizmet olmamakla birlikte; bireyin ölümüne kadar geçen süre içerisinde alınması gereken bir kariyer danışmanlığı hizmetine dönüşüm göstermektedir (Kuzgun, 2014).

Kariyer danışmanlığı süreci her bireyin yaşaması gereken, 14-18 yaşlarına denk gelen bir dönem olmaktadır. Ayrıca ortaöğretim çağındaki bireyin meslek seçimi için karar vereceği dönem de olmaktadır (Siyez, 2012). Birey, bu dönemde ergenlik dönemine denk gelen meslek seçim süreciyle baş etmektedir. Günümüz deyiimiyle Z Kuşağı öğrencileri bir yandan ergenliğin getirdiği duygusal, fizyolojik, sosyal değişimlerle baş etmeye çalışırken, diğer taraftan mesleki karar verme aşamasına girmektedir. Bu sorunlarla baş etmeye çalışan birey, günlük hayatında yerine getirmesi gereken sorumluluklarını zaman zaman ertelemekte ve ihmal etmektedir. Akademik erteleme ile birlikte birey meslek seçiminde bocalama ve kaygı yaşamakta ve sonuçta mesleki kararsızlık ortaya çıkmaktadır (Siyez, 2012).

Bireyin ortaöğretim döneminde sorumluluklarını erteleme, akademik erteleme davranışını sergilemesine zemin hazırlamaktadır. Akademik ertelemenin literatürdeki karşılığı, öğrencinin akademik olarak ders çalışmak, proje ödevini son mühlet tarihine yetiştirememek gibi akademik konularda önemli zamanları kaçırmaması olarak tanımlanmaktadır. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencileriyle ilgili akademik erteleme davranışı ile yapılan araştırmalarda bireyin kaygı duyduğu alanlar ile akademik erteleme arasında pozitif yönlü yüksek ilişkinin bulunduğu; kendini yormayacak alanlarda daha az akademik erteleme yaptığı savunulmaktadır (Can ve Zeren, 2019: 1024).

Ortaöğretim döneminde öğrenciler meslek seçimini bilişsel süreçlere dayandırarak yapmaya çalışmaktadır. Bireyler yaşamlarına yön verirken her eyleminde bilişsel çıkarım

yapmaktadır. Bu bilişsel çıkarımlar; geçmişten gelen yaşantıları, tecrübeleri ve inançları kapsamaktadır. Bu inançlar akılcı olan ve akılcı olmayan inançlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Akılcı olan inançlar sağlıklı olmaktadırken akılcı olmayan inançlar sağlıklı olmamaktadır (Erdem, 2006). Akılcı olmayan inançlar tam da mesleki kararsızlık yaşamakta olan, ortaöğretimde okuyan Z Kuşağı öğrencilerinin mesleki karar verirken yanlış karar vermesine yol açabilmektedir. Bu inançların akılcı olan inançlarla değiştirilmesi gerekmektedir. Meslek seçimi ile ilgili akılcı olmayan inançlarla ilgili araştırmacılar Thompson mitler belirlemiştir. Bunlar;

1. Doğruluk: Birey için kariyer planı bilimsel bir süreçte dayanmaktadır.
2. Tek ve Kesin Olma: Bireyin kariyeri için verdiği karar yaşam boyu değişmemektedir.
3. Mesleki Testlerden Beklentiler: Birey kendisine uygulanan testlerin mesleki yönlendirmeyi doğru yapacağına inanmaktadır.
4. İlginin ve Kabiliyetin İlişkisinin Yanlış Yorumlanması: Birey ilgi ve yeteneğiyle neden-sonuç bağı kurmak istemektedir. Eğer bir işte iyiye ilgisi ve yeteneği olduğunu düşünmektedir.
5. Seçeneklerin Analizi: Birey akılcı olmayan inançlarıyla seçenekleri irdelemektedir.
6. Kariyer Amaçlarını Bölme: Birey kariyer hedefini başarılı ve başarısız olarak gruplandırmaktadır.
7. Zamanın Geçmesi: Birey mesleki karar vermekte zamanın geçmesini beklemektedir. Bir süreliğine mesleki kararını ertelemektedir (Akt Ulu, 2007).

Elliot'a (1995) göre akılcı olmayan inançlar meslek seçiminde bireyde düşük öz saygı, düşük öz güven, mesleki kararsızlık, erteleme, arzu edilmeyen meslek seçimi gibi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Kısacası bireyin kendi ilgi, yetenek ve değerlerinin farkında olarak, akılcı inançları ile hareket ederek meslek seçimi yapması bireyin gelecek yaşamında sağlıklı bir birey olmasına katkıda bulunmaktadır.

İlgili literatür bireylerin kararsızlığının nedeni olarak, bireyin kendine yönelik düşük benlik imajı, bireyin kuşkusu, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar olduğunu belirtmektedir (Akkoç, 2012; Aydemir, 2017; Çapçı, 2017; Hamamcı ve Çoban, 2007; Kırdök ve Kayadibi, 2018; Mc Auliffe, 1991; Öztemel, 2012; Şahin vd. 2015; Yaman, 2014; Yılmaz ve Gündüz, 2018). Ayrıca lise öğrencilerine uygulanan bir araştırmada, ailenin ve arkadaş yardımının mesleki kararsızlığı yordadığı saptanmıştır (Yıldırım, 2015).

Bireyler kendi benlik algılarını yeterince tanımama, mesleki bilgi yoksunluğu, kuşku, çevre şartları ve birey nitelikleri nedeniyle kararsızlık yaşamaktadır. Patton, Creed ve Wotson (2003), mesleki gelişimin önünde mühim faktörün mesleki kararsızlık olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu nedenle mesleki kararsızlığı azaltmak için değişik stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı kariyer danışmanlığı sürecinde kararsızlığın kaynaklarını değerlendirmek ve bireye özgü olarak müdahale teknikleri geliştirmek önemli olmaktadır (Xu ve Bhang, 2019).

Sonuç olarak bireyin mesleki kararı, gelişimin bir parçası olsa da birey bu dönemde birçok etkenin baskısı altında seçim yapmaktadır. Bundan dolayı bireyleri baskı altında bırakan etkenlerin tespit edilip bireye mesleki rehberlik noktasında müşavirlik yapmak gerekmektedir. Bu çalışmada ergenlik dönemi gibi fırtınalı dönemde ortaöğretim öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen değişkenlerin (akademik erteleme, mesleki kararsızlık gibi) tespit edilmesi ve bu tespitlerin nedenlerini bireyin farkında olmasını sağlayarak var olan akılcı olmayan inançlarının akılcı olan inançlarla değiştirilmesi noktasında okul psikolojik danışmanlarına ve öğrencilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları cinsiyeti, sınıf seviyesi ve akademik erteleme davranışı ile birlikte incelenerek meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarla ilişkisi araştırılmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmada “Ortaöğretimde Eğitim Gören Z Kuşağı Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışı ile Mesleki Kararsızlıkları ve Akılcı Olmayan İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” ele alınmıştır. Araştırmanın amacına göre alt problemler aşağıda sıralanmıştır.

1.1.1. Alt problemler

1. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
2. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

3. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin okul çeşidine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ders çalışma sürelerine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve akılcı olmayan inançları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranış puanları ile mesleki kararsızlık puanları ve akılcı olmayan inançları alt boyut (mükemmellik, öz saygı, dış kontrol, hatalı çıkarımlar, yargılamalar) puanları anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
6. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet değişkeni, sınıf seviyesi değişkeni akademik erteleme davranış puanlarını ve akılcı olmayan inançların alt boyutlarının (mükemmellik, öz saygı, dış kontrol, hatalı çıkarımlar, genelleme) puanları mesleki kararsızlıktan alınan puanları hangi düzeyde yordamaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel gayesi ortaöğretimde okumakta olan Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyetine, sınıf seviyelerine, okul çeşidine, ebeveyn durumuna (sağ, vefat) ve ders çalışma sürelerine göre mesleki kararsızlıktan alınan puanlarının, akademik erteleme puanlarının ve meslek tercihinin dair akılcı olmayan inançlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaktır. Ayrıca Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranış puanları ile mesleki kararsızlık puanları ve meslek tercihinin dair akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Aynı zamanda akademik erteleme davranışının mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançları ne düzeyde yordadığını incelemeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde bireyler, kendilerini maddi ve manevi yönden tatmin edecek bir meslek sahibi olmak istemektedir. Ancak farklı iş koşullarının ortaya çıkmasıyla beraber bireyler meslek seçerken zorlanmaktadır. Meslek tercihinin ait yargılar, bireyin yapacağı işi ve mesleği tercih etmesinin yanı sıra bireyin geleceğini planlaması ve gelecekteki yaşam

standartlarını saptaması açısından da oldukça mühim olmaktadır. Bundan dolayı mesleki karar, bir anda verilmesi gereken bir karar olmayıp mesleki karar gelişim süreci bittiğinde yargıya varılan bir karar olmaktadır (Yeşilyaprak, 2013). Bireyin meslek tercihi ortaöğretim yani ergenlik dönemine denk gelmektedir ve ergenlik döneminin getirdiği özelliklerle baş etmeye çalışan bireyin aynı zamanda değişen iş koşullarına bakarak bir meslek kararı vermesi beklenmektedir. Sampson vd. (1999), karar verme sürecinin ergenlik döneminde gerçekleştirilmesinin ileride meslek tercihinde karar verme basamağında engellere yol açabileceğini savunmaktadır. Meslek kararı vermesi beklenen kişi bu beklenti ile birlikte bir bocalama, stres, kaygı vb. durumlardan dolayı mesleki kararsızlık yaşayabilmektedir. Bu noktada bireylerin ergenlik dönemine denk gelen bu süreçte mesleki kararsızlık yaşamasına neden olan faktörleri belirleyip buna göre önceden müdahale etmek gerekmektedir. Bu faktörlerden akılcı olmayan inançlar; erteleme, düşüncelerden kaçınma, mükemmeliyetçilik, hataların tekrarı ve bireyin kendine karşı acımasız eleştirilerini içermektedir.

Bu kapsamda, akılcı olmayan inançlar mantıksız, değişmez, sabit ve hakikat ile ilgisi olmayan düşüncelerle yakından ilişkili olmaktadır (Uygur, 2018: 1016). Akılcı olmayan inançlar arasında olan erteleme mesleki karar vermeyi etkilemektedir. Akademik erteleme davranışı, bireyin akademik anlamda gününde yapması gereken bir işi ertelemesi, geciktirmesi olarak tanımlanmaktadır. Mesleki kararsızlık yaşayan kişiler kaçınmacı ve savunmacı yaklaşım örüntüleri gösterdiğinden, erteleme davranışı sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Akademik erteleme ve mesleki kararsızlık birçok araştırmada (Bańka ve Hauziński, 2015; Lauderdale, 2017; Lauderdale vd. 2019) birlikte ele alınmış ve iki kavram arasında güçlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişiler yapmak istemedikleri işlerden ve düşüncelerden uzaklaşmakta ve bu hislerden kurtulmak için erteleme davranışı sergilemektedir. Kişi erteleme davranışının kendi çıkarları adına iyi bir seçenek olmamasını bilmesine rağmen planlı olarak erteleme davranışına başvurmaktadır. Ertelme, kişilerin kendilerini yetersiz hissetmelerine ve çevreleriyle baş edememelerine neden olarak yaşamlarının birçok alanında kararsızlıklara yol açmaktadır. Bundan dolayı akademik erteleme mesleki kararsızlığa, mesleki kararsızlık da akademik ertelemeye sebep olmaktadır (Güneş ve Owen, 2021: 501).

Ortaöğretimde eğitim gören, Z Kuşağında olan ergenler meslek seçimi konusunda akademik erteleme davranışı sonucu oluşan, akılcı olmayan inançlarından dolayı mesleki kararsızlık yaşayabilmektedir. Bireylerin kendi ilgi, yetenek, değerlerinin farkında olması

konusunda öğrenciler ile yapılacak farklı aktivitelerin, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının akılcı olan inançlarla değiştirilebileceği ve öğrencilerde stres ve kaygıya sebep olan mesleki kararsızlıkların düşürülebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin akademik erteleme davranışı göstermesinin nedenleri ve akılcı olmayan inançlarla birlikte mesleki kararsızlıkla ilişkisi konusunda okul psikolojik danışmanlarına, idarecilere, velilere ve öğrencilere mesleki rehberlik müşavirliğinin doğru ve etkili yapılması konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmadaki sınırlılıklar şu şekildedir;

1. Araştırma ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı ile mesleki kararsızlıkları ve akılcı olmayan inançları değişkenleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma Adıyaman merkezdeki tesadüfi yöntemle seçilen okullardaki öğrencilerin ölçeklere verdiği cevaplarla sınırlıdır.
3. Araştırma Adıyaman'da 2020-2021 eğitim öğretim yılındaki ortaöğretim öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Akademik Erteleme: Akademik ortamda kişilerin sınavlara hazırlanma, dönem ödevi hazırlama, akademik idari işleri yerine getirme, haftalık okumalarını tamamlama ve derse katılım gibi yapılması gereken akademik görevleri erteleme olarak tanımlanmaktadır (Uzun ve Topkaya, 2011: 13).

Mesleki Kararsızlık: Birey mesleki karar sürecindeyken kararını sık sık değiştiriyor, karar vermiyorsa ya da nasıl karar vereceği yönünde sıkıntı yaşıyorsa birey mesleki kararsızlık yaşamaktadır (Kuzgun, 2017).

Akılcı Olmayan İnançlar: Az dereceli iletişim sorunlarından, çok ağır seyreden ruhsal çatışmaların tümünü içine alan düşünce sorunları olarak tanımlanmaktadır. Akılcı olmayan inançlar çoğunlukla fark edilmeden kendiliğinden oluşmaktadır. Bunlar koşulsuz, hakikat dışı ve mutlak şekilde yargıya varılan, kişiyi amacından uzaklaştıran ve mutsuz olmasına sebep olan negatif duyguları oluşturmaktadır (Türkçapar, 2014).

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kuşak Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Kuşak kavramı, benzer senelerde doğmuş, benzer senelerde yaşamış, çağın getirdiği koşulları birlikte görmüş ve benzer problemleri birlikte yaşamış olan topluluklar olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015). Kuşaklar yaklaşık olarak 25-30 yıllık yaş kümelerini kapsamaktadır. Aynı kuşaktan oluşan bireyler bir olay ya da durum karşısında benzer davranışlarda bulunurlar. Kuşak kavramına tarihsel olarak bakıldığında Antik Yunan'a ve Mısır'a kadar uzandığı görülmektedir (Coşkun, 2019: 90). Kuşaklara ilk değinen 1830-1840 yıllarında Auguste Comte olmuştur. Comte (1974), kuşak kavramını birbiriyle aynı yüzyıllarda yaşayan bireylerin genel olarak benzer davranışları oluşturduğu şeklinde tanımlamaktadır.

Bütün kuşaklar kendilerine has özelliğe, tutuma, güçlü ve zayıf yöne, değer yargısına sahip olmaktadır. Kuşakların, belirli bir süreç aralığında dünyaya gelen kişilerin özdeş davranışlarından, değer yargılarından ve hayat biçimlerinden oluşmuş oldukları vurgulanmaktadır (Misican ve Bedir, 2017: 243). Yunan kökenli "Genos" kelimesinden ortaya çıkan kuşak kavramı, biyolojik doğum olarak değerlendirilirken zaman olarak bakıldığında ise devamlı bir değişimin olduğu görülmektedir (Clarke, 2012). Karahasan (2018), kuşak kavramını anne ile baba, annene-babanne ile dede, torunlar gibi ailede yaşam bilimsel evreyi ifade etmek için de kullanıldığını raporlaştırmıştır. Ancak farklı bir açıdan bakıldığında ise kuşak kavramı sosyal alanda yaşanan değişim ve gelişim süreçlerini de kapsamaktadır.

Kuşak kavramı Başol ve Aydın'a (2014) göre takriben yakın yıllarda doğan, dönem içerisinde aynı koşullarda birbirine benzer sorunlar yaşayan ve benzer görevlerle mükellef olan bireyler topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Kuşakların o dönemde yaşadığı tarihî, kültürel, ekonomik ve sosyal olaylar o dönemde yaşayan kuşağı etkilemekte ve kalıcı izlere neden olmaktadır. Kuşağı tanımlarken fiziksel yaş kavramının da açıklanması gerekmektedir. Yaş, bir bireyin doğumdan ölüme kadar geçen sürenin yıl olarak ifade edilmesidir. Kuşaklar yaşa göre kategorilendirilmektedir.

İfade edilen bu tanımlar kişinin aile büyükleri ve çocuklarının doğmuş olduğu seneler arasındaki vakit aralığına göre yapılmaktadır. Fakat dinamik olan yaşam şartları ile birlikte dünyaya gelen çocukların yılları da farklılık göstermektedir. Bu çerçevede bakıldığında zaman toplumsal kuşak, özdeş dönemlerde yaşayan insanların tarihsel döneme

damga vuran olaylardan şekillenen, tutum ve davranışları benzer olan insanların oluşturduğu topluluk olarak ifade edilmektedir (Yıldız, 2017: 130).

2.2. Kuşak Türleri

Farklı yaş gruplarının getirdiği bir takım özellikler kuşak türlerini sınıflandırma ihtiyacını doğurmaktadır. Kuşakları yaş ile sınırlandırmak yeterli olmamaktadır. Ayrıca kuşakların duygu ve düşünceleri, hayat tecrübeleri de onları sınıflandırmak için gerekli olan kavramlar olarak raporlaştırılmıştır (Adıgüzel vd. 2014: 165). 20. yüzyıla gelindiğinde ise nüfusun artması ile birlikte kuşaklarla ilgili yapılan çalışmalar da artış göstermektedir. Bu dönemde tüketici-hedef kitle, pazarlama araştırmalarının da yapılması ile birlikte kuşak tanımlamalarına yeni boyutlar kazandırılmıştır. Bebek patlaması; X, Y, Z kuşakları gibi kavramlar gündelik yaşamın bir parçası hâline gelmiştir (Karahasan, 2018).

2.2.1. Sessiz kuşak (silentgeneration) 1900-1945

Sessiz kuşak 1900-1945 yılları arasını kapsamaktadır. Bu kuşakta dikkat çeken kuşağın adından da geldiği gibi, sessiz ve iletişime kapalı olmaları unsuru ön plana çıkmaktadır. Şu anda nüfus oranında en az olan kuşak olarak rapor edilmektedir. Kuşağın sessiz olmasının nedeni ekonomik buhran, savaş yılları ve Hitler'in o döneme hâkim olması gibi insanlık tarihini derinden etkileyen dönüm noktaları olarak açıklanmaktadır. "Savaş Kuşağı" olarak da tarihte yerini almaktadır (Ayhün, 2013: 97). Sessiz kuşak savaşın getirdiği acıları, kayıpları, üzüntüleri ve yoksulluğu yaşadığı için kuşağın içine kapanık, uyumlu, haklarını savunamayan bireyler olmasına neden olduğu ifade edilmektedir. "Gelenekselciler" olarak da ifade edilen bu kuşak elindekileri kaybetmemek için her türlü tehlikeden uzaklaşmaktadır (Mengi, 2009: 14).

Sessiz kuşak, bir daha bu sıkıntıları yaşamamak adına kenarda para biriktirmeyi gerekli gören, tasarrufun bilincinde olan hırslı ve güçlü bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de ise Osmanlı Devleti'nin dağılması, Kurtuluş Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu gibi hayati olayların sessiz kuşak döneminde gerçekleştiği rapor edilmektedir. Hayati olayların sessiz kuşağın yaşam biçimini etkilediği vurgulanmaktadır. Bu kuşak ise kendi yapısı içinde şu sınıflandırmalara ayrılmaktadır.

Büyük Değişim Kuşağı (1900-1914): I. Dünya Savaşı'nın daha başlamadığı yıllara karşılık gelen 1900-1914 yılları arasını kapsamaktadır. Toplumsal hayatta insanların

kalkınmasında önemli değişikliklerin (kültürel, sosyal, ekonomik vb.) olduğu ileri sürölmektedir. Bu kuşaktakiler köklü değişimin yaşanacağına dair umut beslemektedir (Şenbir, 2004).

Birinci Savaş Kuşağı (1914-1918): 1914-1918 yıllarını kapsayan I. Dünya Savaşı'nın başladığı ve bittiği yıllara denk gelmektedir. Bu kuşaktaki bireylerin savaşın zorluklarını gördüğü belirtilmektedir. Savaştan dolayı ürkek, çekingen, otoriteye itaatli kişiler olarak tanımlanmaktadır (Yiğit, 2010).

Ümit Kuşağı (1918-1929): Savaşın yeni bittiği, savaştan sonra kalkınmaya çalışan toplumun oluşturduğu 1918-1929 arasında yaşayan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Yeniden umutların başladığı dönem olarak adlandırılmaktadır. Cumhuriyetin ilanından dolayı 1923 yılı sonrası kuşağına "Cumhuriyet Kuşağı" da denilmektedir (Yiğit, 2010).

Buhran Kuşağı (1929-1939): 1929 dünya ekonomik krizinin yaşandığı 1929-1939 yılları arasında yetişen bireyler olarak tanımlanmaktadır. Büyük buhranın en çok sanayileşmiş şehirlerde etkisini hissettirdiği ve büyük bir işsizler ordusu oluşturduğu ve bunun sonucunda açlığın ve sefaletin kendini gösterdiği rapor edilmektedir. Devlet politikalarında yerli malı kullanımları özendirilmeye çalışıldığı rapor edilmiştir. Bundan dolayı bu kuşak tutumlu, yerli malını kullanmaya özen gösteren ve ülke ekonomisine katkı sağlamaya çalışan kuşak olarak açıklanmaktadır (Yiğit, 2010).

İkinci Dünya Savaş Kuşağı (1939-1945): Dünya ekonomik krizi ardından dengeler bozulduğu için II. Dünya Savaşı'nın başladığı rapor edilmektedir. 1939-1945 yılları arasında doğan bireyler savaşa katılmak zorunda olduğu için dünyada doğum oranları azaldığı ve kadın nüfus sayısının artmaya başladığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Birinci Savaş Kuşağı'nda olduğu gibi zorluklar yaşamış yokluk görmüş bir nesil olarak ifade edilmektedir. Günümüzde bu kuşaktan çok az birey toplumda yerini almaktadır. Bu kuşak otoriteye itaat eden ve lidere sadık olma becerisini gösteren bireyler olarak yerini almaktadır. İş yaşamında da işine sadık olan, iş kolunu çok fazla değiştirmeyen kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır (Ayhün, 2013).

Radyo yayınları bu dönemde başladığı için teknolojiden uzak kendi içinde mottoları olan dışa kapalı bir kuşak olarak nitelendirilmektedir. Çalışıp kazandıklarının değerini

bilen, elindeki eşya bozulmadan yenisini almayacak olan bireyler olarak tanımlanmıştır (Akdemir, Konakay ve Demirkaya, 2013: 14).

2.2.2. Babyboomers: bebek patlaması kuşağı

1946 yılından 1964 yılına kadar bir milyara yakın çocuğun doğduğu kuşak olarak tanımlanmaktadır. Devletlerin kalkınmayı nüfusun artmasıyla eşdeğer görmesinden dolayı çocuk doğumuna özendirici politikaların geliştirildiği bir dönem olduğu belirtilmektedir. Kuşağın adından da anlaşıldığı üzere “Bebek Patlaması Kuşağı” olarak adlandırılan nesil olarak ifade edilmektedir. Bu kuşakta “Soğuk Savaş Dönemi, Küba Devrimi, İnsan Hakları” gibi siyasi ve sosyal olaylar öne çıkmaktadır (Coşkun, 2019: 97).

Sessiz kuşak gibi savaşın izlerini unutmadıkları rapor edilmiştir. Fakat sessiz kuşaktan farklı olarak teknolojiyle tanışan hatta televizyon ve internetle ilk tanışan kuşak olarak yerini almaktadır. Yeni olan ne varsa ilk deneyimleyen nesil olarakta nitelendirilmektedir (Ayhün, 2013).

Babyboomers kuşağı yetişkinlikte iş yaşamında karşımıza üretken, işte yükselmeyi hedefleyen, yerinde saymayan, yeniliklere açık olan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Geleceklerine yatırım yapmayı seven, aile kavramına önem veren nesil olduğu bildirilmektedir. Köyden kente göçün hızlandığı, şehirleşmenin arttığı, kara yolunun, demir yolunun önem kazandığı dönüşümlere şahit olan kuşak olarak rapor edilmiştir. Bundan dolayı köy ve kentlerin gelişmesinde rolü olan verimli nesil olarakta tanımlanmaktadır (Oral, 2013: 15).

2.2.3. X kuşağı

1965-1979 senelerinde doğmuş ve yaşamış nesil olarak rapor edililmektedir. X Kuşağının babyboomers’ın ilk kuşağı olduğu ifade edilmektedir. X Kuşağının, zorlukların olduğu döneme denk geldiği için güvensiz, gelecek kaygısının olduğu ortamda büyüdüğü rapor edilmiştir. Bundan dolayı bu kuşak çalışmakta ve sahip oldukları şeylere sıkı sıkı bağlanmaktadır (Gürbüz, 2015: 42).

İlk bireysel bilgisayarın ve e-postanın bu dönemde ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Televizyonun hayata girmesiyle gelişmelerden anında haberdar oldukları raporlaştırılmıştır. Sanayinin artmasıyla kadınlar iş hayatında yerini almış ve bu durum doğrudan nüfusu etkilemiştir. X Kuşağının olaylar karşısında problem çözücü ve

teknolojik gelişmelere ayak uydurmada meraklı olduğu vurgulanmaktadır. Bu kuşağın hayat kalitelerini yükseltmek için her türlü yeniliğe açık olduğu belirtilmektedir (Gürbüz, 2015: 42).

2.2.4. Y kuşağı

1980-1999 seneleri arasında büyümüş olan kuşak olduğu raporlaştırılmıştır. 80 sonrası kuşak olarakta isimlendirilmektedir. Bu kuşağın aileleri tarafından eleştirel, araştırmacı ve sorgulayıcı olarak büyütüldükleri raporlaştırılmıştır. Kendilerini huzursuz hissettiklerinde rahatlıkla karşı tarafa rahatsızlığını ileterek tartıştıkları belirtilmektedir (Süral vd. 2013: 126). Körfez Savaşı, Irak Savaşı, 11 Eylül siyasi olaylarını yaşadıkları ifade edilmiştir. Cep telefonu, google bu kuşak tarafından kullanılmıştır. Bilgisayar oyunları ile büyüdükleri raporlaştırılmıştır (Coşkun, 2019: 98).

Y Kuşağı dijital kuşak olarak adlandırılmaktadır. X Kuşağına göre yeniliklere daha açık, üretim yapmayı ve tüketim yapmayı çok seven kuşak olarak görülmektedir. Sanal dünya Y Kuşağında önemli bir yere sahip olmuştur. Tüketim furyasını başlatan kuşak olarak bilinmektedir (Gürbüz, 2015: 42).

İş hayatlarında X Kuşağı gibi sıkı sıkıya bağlılık göstermedikleri ve sık sık iş sektörü değiştirmeye elverişli oldukları gözlemlenmektedir. İş hayatlarında otoriteyi sevmeyen, özgür olmayı seçen, sabırsız olan, kendi çalışma koşullarını kendilerinin belirlemesi gerektiğini savunan bir kuşak olduğu vurgulanmıştır (Keleş, 2011: 130). Y Kuşağı bilgi birikimine, eğitim-öğretime oldukça isteklidir. Bu kuşağın teori yerine uygulamalı bilgiler öğrenmeyi istedikleri, öğretmenle çalışmak yerine kendini yönlendirecek eğitim koçuyla çalışmak istedikleri belirtilmektedir.

2.2.5. Z kuşağı

Z Kuşağı yapılan araştırmalara göre 2000’lerde ve sonrasında doğan nesil olarak adlandırılmaktadır. Teknolojinin içinde doğdukları için teknolojiyi aşırı kullandıkları saptanmıştır. “Kuşak I”, “İnternet Kuşağı”, “Next Generation” ya da “iGen” olarak adlandırılmakta ve “Instant Online (Her daim çevrim içi)” kuşakta olarak ifade edilmektedir. Z Kuşağının diğer kuşaklar gibi ekonomik sıkıntılar da yaşadıkları, diğer kuşaklardan farklı olarak bu sıkıntıları daha az hissettikleri belirlenmiştir. Teknolojinin,

iletişimin, ulaşımın geliştiği çağda doğup büyüdüğü için konuşmak yerine telefonla mesajlaşmayı, sosyal medya kullanmayı alışkanlık hâline getirdikleri saptanmıştır.

Genç nüfusun fazla olmasından dolayı diğer kuşaklara göre genelde oldukça hırslı ve rekabete dayalı karakter özellikleri göstermektedir. Ev dışında zaman geçirmeyi oldukça sevdiği ve telefonsuz, internetsiz bir hayat düşünemedikleri ortaya çıkmıştır (Coşkun, 2019: 98). Taş vd. (2017), Z Kuşağının üyelerini bilgi çağı ve teknoloji dünyasının çocukları olarak tanımlamaktadır. Bu kuşağın üyelerinin öğrenmek istedikleri bilgilere, teknoloji ve yetenekleri sayesinde oldukça hızlı ulaştıkları belirtilmektedir. Birçok gelişmiş imkânlarla birlikte yetiştikleri için bu kuşak üyelerinin okuma, izleme ve konuşabilme yeteneklerini aynı anda yaptığı ortaya çıkmıştır. Çoklu görevleri başarılı bir şekilde yapmaları, bu kuşaktaki bireyleri kendisinden önceki kuşaklardan farklılaştırmaktadır. Bu sebeple insanlık tarihinin motor beceri senkronizasyonu (el, göz, kulak vb.) en gelişmiş kuşağı olarak bilinmektedir (Metin ve Kızıldağ, 2017: 341). Mesutoğlu'na (2013) göre, Z Kuşağındaki bireylerin olumlu yönlerinden biri de aynı anda birden fazla iş yapabilmeleridir. Bu kuşaktaki bireylerin hiyerarşiye mesafeli bir şekilde yaklaştığı belirlenmiştir.

Güçlü bir iletişim yönlerinin olması sayesinde çalışma hayatında, iş yerlerinde değişimler oluşturabilecekleri düşünülmektedir. Güçlü iletişim yönleri ile birbirlerini ve müşterileri kolay anlayabilecekleri belirtilmiş ve doğruyu çekinmeden söylemeleriyle iş yerlerinde motive edici bir ortam oluşturacakları saptanmıştır. Araştırmacılara göre Z Kuşağı üyeleri, teknolojik yönden gelişmiş, yüksek seviyede eğitimlerini tamamlamış ve üretken düşünceye sahip olan nesil olarak tanımlanmaktadır (Trevino, 2018).

Z Kuşağını yetiştiren X nesli ebeveynleri olduğu için X Kuşağı bizim yaşadığımız sıkıntıları çekmesin diye, X Kuşağının Z Kuşağını daha özgür ortamda yetiştirmeye çalıştığı rapor edilmiştir. Aynı zamanda Z Kuşağı cinsiyet rollerinin, tabularının yıkıldığı zamana da denk gelmektedir. Yıllardan beri süregelen ev işinin kadına ait olduğu rolünün yıkıldığı, yerine kadın ve erkeğin eşit iş bölümü dağılımı yapıldığı dönemde büyüdüğü ifade edilmektedir. Z Kuşağı nitelikli bir döneme denk gelse de yine de yaşanan çevresel, küresel sorunlar ve işsizlik gibi problemlerden etkilenmektedir (Adıgüzel vd. 2014: 167).

Z Kuşağı eğitim-öğretim hayatında ise; ezber bilgi yerine araştıran, sorgulayan, bilgiye kendinin ulaşmasını sağlamayı seven kuşak olarak tanımlanmaktadır. Etkin yapıda öğrenmeye hevesli oldukları ortaya çıkmıştır. Nitekim yapılan araştırmalarda bazı Z

Kuşağı öğrencilerinin yapması gereken bir işi zamanında yapmadığı yani akademik ertelemeye eğilimli oldukları belirlenmiştir. İnternet kuşağı olarak da bilinen Z Kuşağının, iletişim teknolojisinin en gelişmiş döneminde doğmaları sebebiyle farklı online ağlara üye oldukları ve bunlar üzerinde yoğun bir şekilde sosyalleşebildikleri saptanmıştır. Yalnız yaşamayı tercih eden, yaratıcı, iş birlikçi, yazılı iletişime daha yatkın bir nesil oldukları ortaya çıkmıştır (Sarioğlu, 2018).

Z Kuşağının davranışlarının şekillenmesinde tanık oldukları olaylar önemli rol oynamaktadır. Dijital dünyanın içinde doğmuş olmaları onların en temel özelliği olarak belirlenmiştir. Z Kuşağı dijitalleşmiş ve evrensel bir dünyada yetişmiş olan birinci kuşak olarak görülmektedir. Genellikle çevrim içi yaşayan bu kuşağın, bilgisayar olmadan önceki dünyada yaşamayı hayal bile edemedikleri vurgulanmaktadır (Büyüksulu, 2017).

2.2.6 Türkiye’de kuşak kavramının incelenmesi

Sosyoloji ve psikolojinin araştırma konusu olan kuşaklar, işletme alanı için yeni bir araştırma alanı değildir. 1900’lü yıllara denk gelen dönemlerde pazarlama ve yönetim alanında kuşaklarla ilgili araştırmalar yapılmıştır (Torun ve Çetin,2015). Bu araştırmaların daha çok örgütsel alana yönelik olduğu görülmektedir. Kuşaklarla ilgili sosyoloji, psikolojik danışmanlık, psikoloji vb. bilim dallarında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Toplumun kültürünü ve kuşağını sorgulayan psikanalitik kurama göre, kuşak Türkiye’de sosyal psikoloji alanı içerisinde ele alınmaktadır. Sosyo-kültürel bir varlık olan insan, toplumsal düzen içinde hayatını idame ettirebilmek için toplumda yazılı, yazısız kurallara uyma eğilimi göstermektedir. Uyuma davranışı aynı toplum içinde yaşayan insanların benzer davranışları göstermesidir. Nitekim toplumsal düzen değişim ve dönüşüm geçirdikçe farklı yıllarda yaşayan insanlarla ilgili farklı davranış biçimleri de gelişebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2016). Farklı davranış biçimleri de “kuşak” kavramını ortaya çıkarmaktadır. İlgili literatür araştırmasında kuşak kategorilendirilmesinin genellikle Amerikan toplumunun araştırmalarının esas alınarak değerlendirildiği görülmektedir. Amerikan toplumuna göre yapılan kuşak kategorilendirmesi Türkiye’de yaşayanlar için her zaman anlamlı olmamaktadır (Nazlı, 2021). Türkiye’ye özgü bir kuşak çalışması olmadığından dolayı kuşakların tarih süreçlerinde farklı yorumlarla karşılaşılmaktadır. Türkiye’de kuşak kavramı ilk kez gençlik sosyolojisi başlığı altında analiz edilmiştir. 1960 yılında başlayan bu inceleme 1968 yılındaki öğrenci kaoslarından dolayı ivme kazanmıştır

(Tezcan, 1977). Yapılan çalışmalarda ise Bebek Patlaması, X ve Y Kuşağı kategorilendirilmesi rapor edilmemektedir (Bayhan, 2015). Zamanla birlikte kuşak kavramlarının sosyoloji dışında pazarlama metotlarında ve örgütsel becerilerde kullanılmaya başlandığı rapor edilmektedir. Bu hususların bütünüyle değerlendirilmesi sonucu kuşak kavramına ait veriler popüler kültür ve popüler kültürün medyasına dayanak sağlamaktadır (Gürbüz, 2015). Popüler medyanın çok yönlülüğü insanları olduğu gibi kabul etmeyi, insana insan olduğu için değer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Bundan dolayı insanın olduğu yerde psikolojik kavramlar ön plana çıkmaktadır. İlişkiler kuramında da toplum içinde yaşayan insanların farklı davranışlar ya da benzer davranışlar göstermesi olağan kabul edilmektedir. Bu davranışlara sahip olan insanların aynı kuşak adı altında adlandırılması mümkün olmaktadır (Hortaçsu, 1991). Nitekim Türkiye’de psikoloji ve kuşakların bir arada incelendiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Kuran (2019) kuşakla ilgili araştırmalarını yayınladığı kitabında kuşakları beş kategoriye ayırarak sınıflandırmaktadır: Sessiz Kuşak (1927-1945), Bebek Patlaması (1946-1964), X Kuşağı (1965-1979), Y Kuşağı (1980-1999), Z Kuşağı (2000-2018). Kuran (2019)’ın kitabındaki sınıflandırmanın Türkiye şartlarına daha çok uyabileceği kabul edilmektedir. Kuran (2019) araştırmasında Z Kuşağına ait bir takım özellikler belirtmektedir. Bu özellikler:

- İletişime açık ve gerçekçi olmayı seven bireylerdir.
- Bazı bireylerin dikkat dağınıklığı yaşadığı görülmektedir.
- Türkiye’de yaşam şartlarını zor olarak benimsedikleri rapor edilmektedir.
- Öğrenmenin çıktılarını sınavla ölçülmesini değil tamamlayıcı ölçme araçlarıyla ölçülmesi gerektiğini benimsedikleri rapor edilmektedir.

Türkiye üzerinden Bebek Patlaması kuşağı analiz edildiğinde, 1990 dönemlerinde devlet emeklilik yaşına gelmiş insanların iş dünyasından inzivaya çekilerek yerini genç kuşaklara bırakmasını sağlamak amacıyla emeklilik yaşını düşürmeye çalışmıştır. Kuşağın yetiştiği dönemde Türkiye’de çok partili hayata geçiş denemeleri yapıldığı rapor edilmektedir. Cumhuriyetin ilk darbesinin de yine bu kuşağın yetiştiği döneme denk geldiği rapor edilmektedir. Bu durumlardan kuşağın psikolojik olarak etkilendiği öne sürülmektedir (Yıldız,2017).

Türkiye üzerinden X Kuşağı analiz edildiğinde, bu dönemde sağ ve sol fikirlerinin çatışması önemli olay olarak öne çıkmaktadır. Daha az çocuk politikasını benimsedikleri ve mecbur kaldıkları için teknolojiyi kullanmaya çalıştıkları rapor edilmektedir (Fettahlioğlu ve Sünbül, 2015). 1980-1989 yıllarına denk gelen Y Kuşağında ise ebeveyn

olduklarında çocuklarının daha iyi şartlarda yetişmesini sağlamak için sürekli çocuklarının etrafında oldukları rapor edilmektedir. İlgili literatürler de Y Kuşağının sürekli çocuklarının etrafında olmasından dolayı “Helikopter Ebeveynler” kavramının doğduğu rapor edilmektedir (Yüksekbilgili, 2015). 2000 yılı ve sonrasında doğan nesil olarak tanımlanan Z Kuşağı, teknolojinin zirvede olduğu döneme denk gelmiştir. Z Kuşağı teknolojiyi diğer kuşaklara göre daha iyi kullandığı bildirilmiştir (Kavalcı ve Ünal, 2016).

Yılmaz ve Aktürk (2021) Z Kuşağı bireylerinin Amerika’daki bireylerle aynı düşünce biçimine sahip olamayacağından hareketle bir araştırma uygulamışlardır. Araştırma sonucunda Z Kuşağıyla ilgili benzer özelliklerinde olduğunu fakat farklı coğrafyada, köy, kasaba vb. yerlerde yaşayan bireylerin özelliklerinin aileden ve yaşadıkları coğrafyanın kültüründen etkilendiğini rapor etmişlerdir.

2.2.7 Kuşaklarla ilgili yapılan çalışmalar

Kuşaklarla ilgili yapılan çalışmaların genel olarak kuşak farklılıklarına, kuşakların örgüt yönetiminde çalışma hayatlarıyla, kuşakların öğrenmeye ilişkin tutumlarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Kuşaklarla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar;

Kuşaklar arası çatışmayı ele alan Yeşilyaprak (1989) araştırmasında kuşakların çatışma nedenlerini incelemiştir. Genç ve yaşlı kuşakların birbirlerine karşı önyargıları, genç kuşakların yaşlı kuşakları gerici olarak görmeleri; yaşlı kuşakların ise genç kuşakları saygısız, bencil olarak görmeleri, ergenlerin başkaldırmaları, genç kuşakların teknolojiyi yaşlı kuşaklara göre daha iyi kullanması ve genç kuşağın yeniliklere açık olması gibi nedenlerin çatışmaya zemin hazırladığını raporlamıştır.

Karaaslan (2014) yaptığı çalışmada X ve Y Kuşaklarının yaşadıkları döneme ilişkin özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışma sonucunda kuşakların siyasi, teknoloji ve ekonomi alanlarında birbirinden farklı düşündüğünü vurgulamıştır. Bu farklılığın iş yaşamında kendini gösterdiği araştırma sonuçlarında vurgulanmıştır. Farklı bir çalışmada Polat ve Yılmaz (2020) kuşaklararası öğrenmeye engel olan durumları incelemiştir. Bu durumlar üç başlık altında toplanmıştır. Kişisel engeller; kişiden kaynaklı özellikler, ilişkisel engeller; iletişim problemleri ve yönetime dair engeller; yeteri kadar destek alamama olarak saptanmıştır.

Benzer bir çalışmada Polat ve Çiçek (2015) ilkökul ve ortaokul arasında kuşaklar arası öğrenmeyi ele almıştır. Araştırma sonucunda kuşaklararası ön yargı ve tutumların

olmadığı ve kuşaklararası öğrenmenin ise, okul ikliminden etkilendiği saptanmıştır. Ayrıca iki grubun birbirlerinin tecrübelerinden de yararlandığı sonucuna varılmıştır.

Farklı bir araştırmada Kazak (2016) öğretmen ve idarecilerin kuşaklararası öğrenmeye ilişkin algıları üzerine araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve idarecilerin kuşaklararası öğrenme üzerindeki algılarını yüksek olarak saptamıştır. Kuşaklar arasındaki iklimin de önemli bir yordayıcı olduğu belirtilmektedir.

Kuşaklar ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar;

Greeraert, Vanhoof ve Bossche (2016) farklı kuşağa ait olan öğretmenlerle ilgili tutumları incelemiştir. Araştırma sonucunda yaşlı öğretmenlerin sınıf yönetimi ve tecrübesinin, genç öğretmenlerin ise teknolojiyi işlevsel kullanma kabiliyetlerinin yüksek olduğu saptanmıştır. İki kuşağın da öğrenmeye ilişkin olumlu tutumları olduğu vurgulanmıştır.

Farklı bir alanyazında Bratianu ve Leon (2015) kuşaklar arasındaki bilgi paylaşımını arttırmak için örgütsel alanda kullanılan metotları incelemiştir. Üniversitede okuyan öğrencilere yönelik olan bu çalışmada, bilgi paylaşımını arttırmak için en çok mentorluk ve kuşaklar arası yaratıcılığın kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Benzer bir çalışmada David ve Johan Stillman (2017) yazdıkları kitaplarında Y Kuşağından bir baba ile Z Kuşağından oğlu ile arasındaki iletişimi konu almaktadır. Bu iletişim üzerinden iki kuşak kıyaslanarak incelenmiştir. Buna göre, iki kuşağın farklı ve benzer özelliklerinin olduğu vurgulanmıştır.

Rubcic (2018) araştırmasında kuşaklar arasındaki bilgi aktarımına ait zorlukları incelemiştir. Araştırma sonucunda bilginin aktarımına dair uygulamalar vurgulanmıştır. Ayrıca iletişimde teknoloji kullanımına dair önerilere yer verilmiştir. Elmi (2020) çalışmasında kuşaklar arasındaki bilgi paylaşımını yaş değişkeni üzerinden incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaşın bilgi paylaşımını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yaş ilerledikçe de işe bağlı motivasyonun nötr kaldığı da vurgulanmıştır.

Kuşak kavramı yurtdışı çalışmalarında psikoloji kuramına göre incelendiğinde; Freud'un psikanaliz çalışmalarında insan benliği id, ego ve süperegö oluşan üç yapıdan söz edilmektedir. Ego idealindeki benlik arayışına süper ego ile devam etmektedir. Süperegö da ise egoyu yönlendiren şey toplumsal düzendeki değerler olmaktadır. Diğer bir ifadeyle süperegö toplumsal yönden etkilenmektedir. Freud kuşak kavramını süperegö üzerinden incelemektedir. Süperegö toplumsal yönümüzü yansıtmaktadır. Özetle insanlar ilk doğdukları andan itibaren yaşadıkları toplumun kültürünü içselleştirmektedir. İnsanların

id'in anında yapılacak istekleri karşısında egoyla çatışması ve egonun süperegoyla arada kalmasından dolayı nevrotik durumların olması temelde toplum ve toplumun oluşturduğu kuşakla ilgili olmaktadır. Bundan dolayı psikanaliz temelde toplumun kültürünü ve kuşağını sorgulamaktadır (Kapkın, çev.2004). Diğer bir çalışmada Carl Gustav Jung, bireyin başından geçen zorlu yaşam olaylarının kuşaktan kuşağa aktarıldığını vurgulamaktadır. Bu aktarım, daha çok kuşakların yaşadığı travmalar olarak ön plana çıkmaktadır. Travmanın kuşaklar arası geçişi aile ve toplumun yaşadığı kültürden etkilenmektedir. Ancak travmadan sadece bu durumu yaşayan birey etkilenmemektedir, bu bireyden doğacak olan kuşaklar da travmanın etkisinde kalabilmektedir (Ruppert,2011).

Benzer bir çalışmada ise Kellermann (2001) kuşaklar arası travma aktarımına kuşakların ebeveynlik rollerinin neden olduğunu vurgulamaktadır. Ebeveynler toplumun kültüründeki yazılı ve yazısız kuralları, nesilden nesile aktararak kültürün devamlılığını sağlamaktadır. Bu noktada bireyin yaşadığı kaygı, korku ve deneyim doğacak kuşağın genlerine aktarılmış olmaktadır.

Yapılan çalışmalar genel olarak incelendiğinde kuşakların öğrenme ilişkilerine, bilgi aktarımlarına ve kuşakların birbirleri arasındaki tutumlarına değinilmiştir. Kuşakları akademik erteleme, mesleki karar ve akılcı olmayan inançlar üzerinden inceleyen bir araştırmaya denk gelinmemiştir. Bu hususta araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

2.3. Akademik Erteleme Davranışı

2.3.1. Ertelemenin tanımı

Erteleme, üzerine düşen sorumluluğu zamanında yapmayıp sonraki tarihlere atmak olarak tanımlanmıştır. Kısaca bugünün işini yarına bırakmak olarak tanımlanmaktadır. Erteleme kelimesi Roma döneminde askerî bir terim olarak askerî olaylarda kararın sonraya bırakılması olarak kullanılırken günümüzde anlamı olumsuz yönde değişmiştir (Uzun, 2016: 13).

İnsanlar farklı nedenlerden dolayı sorumluluklarını ve görevini son vakite kadar ertelemektedir. Erteleme herkesin gün içi yaşantısında müracaat ettiği ve genel olarak kişiyi olumsuz etkileyen bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Sarıkaya vd. 2016: 18). Ekşi ve Dilmaç (2010) a' göre erteleme davranışı, gerekli olmayan bir gecikme ve akılcı olmayan bir davranış olarak ifade edilmektedir. Erteleme davranışının nerede yapıldığı ve

yaşanma sıklığı kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Kişi hayatının sadece tek bir alanında erteleme yapabileceği gibi hayatının tüm safhasında erteleme yapabilmektedir.

Aynı zamanda erteleme davranışı farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Temel olarak erteleme davranışına iki şekilde yaklaşılmaktadır. Birincisi; kişinin yaptıklarının bilincinde olarak erteleme davranışını seçmesi olan bilinçli ertelemedir. Birey bu erteleme davranışını istediği zaman bırakabilmekte ve önüne geçebilmektedir. Diğer erteleme türü ise bilinçsiz ertelemedir. Birey erteleme davranışı sergilediğinin farkında olmadığı için erteleme davranışının önüne geçememektedir (Durdu, 2019). Ertelenen işler sonrasında iş yükü arttığı için bireyde gerginlik ve huzursuzluk gibi psikolojik sorunlar oluşmaktadır (Durmaz vd. 2016). Kişi erteleme davranışından sonra kendini her ne kadar bir anlık sakinleşmiş hissetse de erteleme davranışı sürekliye dönüştüğünde sorun yaşayabilmektedir (Uzun ve Demir, 2015: 107).

Erteleme davranışının sık sık kullanılması alışkanlık hâline gelmektedir. Fakat bu davranışı sıklıkla kullanan bireylere her zaman rastlanılmaktadır. Okul ortamında ise öğrencilerde sorumluluk bilincinin olması akademik erteleme davranışını azaltan nedenler arasında yer almaktadır. Öğrencinin sorumluluk bilincin olmamasının akademik erteleme davranışının ortaya çıkmasına neden olduğu bildirilmektedir (Yiğit ve Dilmaç, 2012).

2.3.2. Erteleme davranışının sebepleri

Erteleme ile ilgili yapılan araştırmalarda erteleme davranışında bireylerin zaman algısının olmadığı, zamanı etkili kullanmakta sorun yaşadıkları görülmektedir. Aynı zamanda mükemmeliyetçi bireylerin sonucun nasıl çıkacağından endişe duydukları için erteleme davranışına başvurdıkları saptanmıştır. Bir başka deyişle sonuçtan kaçtıkları ortaya çıkmıştır (Balkıs, 2006).

2.3.3. Erteleme davranışıyla ilgili kuramsal yaklaşımlar

Erteleme davranışı ile ilgili kuramsal yaklaşımlar erteleme davranışına ilişkin saptamalarda bulunmaktadır. Buna göre; psikoanalitik, psikodinamik, davranışsal, akılcı-duygusal-davranışçı kurama göre erteleme davranışı incelenmiştir.

2.3.3.1. Psikoanalitik kuram

Freud; kaygıyı bastırılmış bilinçdışı duyguların, yıkıcı davranışların egoya gönderilen habercisi olarak açıklamaktadır. Ego bunu fark ettiği zaman savunma mekanizmaları devreye girmektedir. Birey bu şekilde erteleme davranışıyla işten kaçmaya çalışmaktadır (Aydoğan, 2008).

Erteleme davranışı kaygıyı anlık azaltmakta fakat uzun vadede savunma mekanizmalarının kullanılması bireyde ciddi rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Bundan dolayı kaygının yüksek düzeyde olması bireyin performansını etkilemektedir ve birey savunma mekanizması olarak erteleme davranışına başvurmaktadır (Oran, 2016).

2.3.3.2. Psikodinamik kuram

Psikodinamik kurama göre bireyin erken çocukluk yaşantıları erteleme davranışı gösterip göstermemesinde etkili olmaktadır. Bu kurama göre erken çocukluk travmaları da erteleme davranışında etkili olmaktadır. Ayrıca akademik erteleme davranışında ailelerin çocuklara karşı mükemmeliyetçi, otoriter, korumacı tarzda yaklaşımları da akademik erteleme davranışına neden olmaktadır. Bu durum çocuklarda kaygıya neden olmakta ve çocuklar bunun sonucunda akademik erteleme davranışı ve tutumu içine girmektedir (Kağan, 2010).

2.3.3.3. Davranışçı kuram

Bu kurama göre öğrenme tepkisel bağ ve edimsel bağdan oluşmaktadır. Yani öğrenmenin oluşabilmesi için uyarıcı-tepki bağı gerekli olmaktadır. Bir davranışın da oluşması için sürekli pekiştirilmesi gerekmektedir. Bu durumda akademik erteleme davranışı gösteren bir öğrenci önceki yaşamında da pekiştireç almışsa bu davranışı yapma sıklığı artmaktadır (Duru, 2019). Premack ilkesi daha az hoşlanılan bir etkinliğin yapılmasının ardından hoşlanılan etkinliğin yapılması kuralı olarak tanımlanmaktadır. Premack ilkesinin erteleme davranışında etkili olacağı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Oran, 2016).

2.3.3.4. Akılcı-duygusal davranışçı kuram

Ellis ve Knaus (1979) erteleme davranışının kişinin kendisine karşı akılcı olmayan inançlar ile yaptığı öz eleştirisinin kişinin erteleme davranışında etkili olduğunu açıklamaktadır (Akt. Çetin, 2016).

Ellis ve Knaus (1979) akılcı olmayan inançların “-meliyim, -malıyım” gibi kelime eklerinin yani yapmalıyım, olmalıyım gibi inançların erteleme davranışının ana etkenine sahip olduğunu açıklamaktadır. Ertelme davranışının alt yapısında katı istekler olduğunu ve geri kalan üç rasyonel olmayan inancın da katı isteklerden dolayı olduğunu belirtmektedir. Bu inançlar (Dryden, 2000);

Katı İstekler: Bireyler bazı şartların sağlanması gerektiğinde ısrarcı davranarak bu şartlar olmadan işe başlamamaktadır. Oysa şartlar sağlansa da erteleme ihtimali bütünüyle kaybolmamaktadır.

Büyütme: Bireylerin katı istekleri sağlanmazsa abartma davranışını sergilemektedir. Durumun olumsuz bir yönünü görerek bunun sonucunda aşırı abartma eğilimi içine girilmektedir. Aşırı abartıdan dolayı işi geciktirme yolu tercih edilmektedir.

Rahatsızlığa Dayanamama: Bireylerin katı istekleri sağlanmazsa bunun üstesinden gelemeyeceklerini düşünmektedir ve aşırı derecede huzursuz olmaktadır. Bundan dolayı birey erteleme davranışını sergilemektedir.

Suçlama: Bireyin bu inancında kişi kendisini, başkasını ya da hayatını suçlayabilmektedir. Birey mükemmel yapması gereken bir işi ortaya çıkaramadığında kendini küçük düşürücü eylemlerde bulunabilmektedir. Başarısız olarak nitelendirilmektense erteleme davranışının ona iyi geleceğini düşünmektedir.

2.3.4. Ertelme türleri

Literatür taramasında erteleme davranışının beş farklı türü incelenmiştir. Bunlar:

- Genel erteleme: Günlük hayatta zamanı etkili kullanamamaktan kaynaklanan yapılması gereken sorumlulukları sonraki tarihe atma davranışdır.
- İşlevsel olmayan erteleme: Bireyin davranış yönünden erteleme yapması ve yargıya varmada güçlük yaşamasıdır.
- Karar vermeyi erteleme: Zamanı karar verirken yaşanan güçluktur.
- Nevrotik erteleme: Kişi için mühim olan bir durumda kararın ertelenmesidir.

- Akademik erteleme: Akademik anlamda kişinin zamanında yapması gereken ödev, sınav, yazılı çalışması gibi gereken durumları son dakikaya bırakmasıdır (Akday ve Gizir, 2010: 61).

2.3.5. Akademik erteleme davranışı

Erteleme davranışının içinde yer alan akademik erteleme davranışı, bireyin akademik anlamda gününde yapması gereken bir işi erteleme, geciktirmesi olarak tanımlanmaktadır (Akdemir, 2013). Bunun en güzel örneği sınavlara son dakika çalışma, verilen ödevleri zamanında yapmama gibi okul ortamındaki görevlerdir. Kişi görevini yerine getirip başarısız olarak adlandırılmaktansa görevini yapmayarak, geciktirerek kendini rahatlatmaya çalışmaktadır. Bu şekilde akademik görevlerindeki başarısızlığı için bir neden bulmuş olmaktadır. Bununla birlikte kişinin yapmak zorunda olduğu akademik görevleri için yapmasını sağlayacak içsel motivasyonunun olmaması akademik görevi, işkenceye dönüştürmektedir. Birey dışardan ya da içinden gelen motivasyonu ile görevini ertelememekte ve görevini yapacak gücü kendinde bulabilmektedir (Milgram ve Tenne, 2000: 142).

Akademik hayatta öğrencilerin başarısızlıklarının başında akademik erteleme gelmektedir. Akademik erteleme, kişilerin akademik işlerini bir planlı ya da plansız olarak geciktirmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Akday ve Gizir, 2010). Kişiler erteleme davranışı edindiklerinde kişilerin akademik performansı olumsuz etkilenmektedir (Schouwenburg ve Lay, 2004).

Akademik ortamda ise akademik erteleme; kişilerin ölçme-değerlendirmeye hazırlanma, yılsonu ödevi hazırlama, akademik ve idari işleri yerine getirme, haftalık okumalarını tamamlama, derse katılım gibi yapılması gereken akademik görevleri ertelemesidir (Uzun ve Topkaya, 2011). Verilen sorumlulukların zamanında yapılmaması aynı zamanda bireyin kaygı yaşamasına neden olmaktadır. Bu kaygıda akademik erteleme davranışı içinde yer almaktadır (Çelik, 2016). Akademik erteleme davranışının bireyin verimli çalışmayı bilmemesi, zamanını etkin kullanmayı bilmemesi gibi sebeplerden kaynaklı olduğu saptanmıştır (Yüce, 2016).

2.3.6. Akademik erteleme ile ilgili yapılmış çalışmalar

2.3.6.1. Akademik erteleme ile ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalar

Akademik erteleme ile ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalarda ilkokul üzerinde yapılan çalışmalara fazla yer verilmemiştir. Lise ve üniversite öğrencileri üzerinde durulmuştur. Genel olarak yaş, cinsiyet, akademik başarı gibi değişkenlerin akademik erteleme ile olan ilişkisi incelenmiştir. Öte yandan yurt dışında akademik erteleme ile ilgili çalışan araştırmacıların çalışmalarında ise ilkokul öğrencileri ile ilgili yaptıkları çalışmalar bulunmaktadır.

Adesina (2011) yaptığı çalışmada ilkokul öğrencilerinde kişilik özellikleri ve akademik ertelemenin, akademik başarı ile ilişkisini incelemiştir. Öğrencilerde kişilik özelliklerine göre akademik ertelemenin anlamlı derecede farklılaştığını bulmuştur. Yaş, cinsiyet, akademik ertelemenin akademik başarı ile pozitif yönde ilişkisi olduğu araştırmaya yansımıştır.

Benzer bir çalışmada akademik erteleme ile ilgili lisede öğrenim gören öğrencilere yönelik yapılan araştırma bulguları şu şekildedir: Zohreyi, Erfani ve Jadidiyan (2016), İran'da yapmış oldukları çalışmada kadın lise öğrencilerinde akademik gerginliğin akademik erteleme ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda akademik gerginlik düzeyinin düşürülmesiyle akademik ertelemenin azalacağı sonucu saptanmıştır.

Diğer bir çalışmada ise Grunschel ve Schopenhauer (2015) Almanya'daki lise öğrencilerinde yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin akademik ertelemeye karşı motivasyonlarını çalışmışlardır. Çalışma sonucunda erteleme davranışının kendilerine dezavantaj olmadığını düşünen grubun, erteleme davranışına karşı olumlu tutum geliştirmekte zorlandıkları savunulmaktadır. Öğrencilerin akademik ertelemekten kaynaklı değil, öz-yeterliklerinin düşük olması ve gergin olduklarından dolayı olumsuz etkilendikleri saptanmıştır. Öğrenciler akademik ertelemeyi azaltmak için ders çalışmaktadır ve ders çalışma süreleri de uzayacağı için psikolojik olarak gerginlik yaşamaktadır. Bu sebeplerden dolayı akademik erteleme davranışını azaltmaya yönelik motive olmadıkları görülmektedir. Öğrencilerden akademik ertelemenin dezavantajlı yönleri olduğunu düşünenlerde ise akademik ertelemeyi azaltmak için motive oldukları görülmektedir. Yani başka bir ifade ile akademik ertelemenin dezavantajını gören öğrenciler akademik erteleme davranışlarını azaltmak için değişim için motive olmuşlardır. Ayrıca yapılan bu çalışmada akademik erteleme düzeyi düşük olanların yaşam

memnuniyeti, kendine yetebilme alanlarında daha iyimser oldukları çalışma sonucuna yansımıştır.

Humphrey ve Harbin (2010) internet erişimi olan lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışını düşürmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ödevini verilen süreden önce bitiren öğrenciler ödüllendirilmiştir. Verilen ödülün sonunda ise akademik erteleme davranışının, akademik başarı ve notlandırılan ölçme-değerlendirmelerle ilişkisi olduğu görülmüştür.

Sudler (2014), çalışmasında mükemmeliyetçilik ve hayal kırıklığıyla baş edememe değişkenlerini akademik erteleme davranışının yordayıcı faktörleri olarak ele almıştır. Çalışma sonucunda farklı erteleme gruplarının oluşmadığı sonucuna varılsa da mükemmeliyetçilik ve hayal kırıklığıyla baş edememe ile ilişkili akılcı olmayan inançların akademik erteleme için en çok kullanılan yordayıcı faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Custer (2016), yapmış olduğu araştırma da Amerika'da öğrenim gören üniversite öğrencilerinde sınav kaygısının akademik erteleme ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre, sınav kaygısı ile akademik erteleme arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca başka bir ifade ile öğrencilerin sınav kaygılarının arttığı durumlarda akademik erteleme davranışının da arttığı gözlemlenmiştir.

Singapur'da üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada Tan (2008), öğrencilerin öz-düzenleme ve öz-yeterliliği ile akademik erteleme arasındaki ilişkileri ele almıştır. Araştırma bulgularına göre, öz-düzenlemenin ve öz-yeterliliğin akademik erteleme ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu ve bu değişkenlerin akademik erteleme davranışını anlamlı düzeyde yordadığı ortaya çıkmıştır.

Demografik değişkenler üzerinden akademik erteleme davranışını değerlendiren Khan vd. (2014) meslek yüksekokulu öğrencilerinin diğer yükseköğretim öğrencilerine göre akademik erteleme davranışını daha fazla gösterdiklerini saptamıştır. Bu araştırma sonucuna göre, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde akademik erteleme eğiliminde olduğu görülmüştür.

Akademik erteleme davranışına ilişkin yurt dışında incelenen araştırmalar genel olarak incelendiğinde akademik erteleme davranışının okul kademesi fark etmeksizin bireylerde insan hayatını etkileyen önemli değişkenlerden birisi olduğu gözlenmektedir. İlkokul, lise ve üniversitede akademik erteleme davranışı ile kişilik özelliklerinin, demografik değişkenlerin, okul türünün, akademik başarının akademik ertelemeyle negatif yönde

ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ayrıca akademik erteleme bireyin kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

2.3.6.2. Yurt içinde yapılmış çalışmalar

Akademik erteleme ile ilgili yurt içinde yapılmış araştırmalarda farklı okul kademelerinde akademik erteleme annelerin tutumları, benlik algısı, cinsiyet, akademik başarı gibi değişkenlerle incelendiği görülmüştür. Yapılan araştırmaların örneğinde ise lise, üniversite ve öğretmen adaylarının olduğu saptanmıştır.

Çetin ve Ceyhan'ın (2017) yaptığı araştırmada; Eskişehir'de eğitime devam eden lise öğrencilerinde akademik erteleme davranışını akılcı olmayan inançlar, sürekli kaygı, öz düzenleme ve akademik başarı değişkenlerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, akademik erteleme ile sürekli kaygı ve yaş arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Akademik erteleme ile öz düzenleme ve sene sonu ortalaması arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Öz düzenlemenin en güçlü yordayıcı olduğu vurgulanmıştır.

Diğer bir çalışmada Ekinci ve Gökler (2017) yapmış oldukları araştırmada Sivas ilindeki öğrenim gören lise öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizliğini, akademik öz-yeterlilik ve akademik erteleme değişkenleriyle incelemiştir. Bulgular sonucunda akademik erteleme ile öğrenilmiş çaresizlik arasında pozitif yönde ilişki varken, akademik öz-yeterlilik ile akademik erteleme arasında negatif yönde ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Benzer bir çalışmada ise Yaycı ve Düşmez (2016) ise, Giresun ilinde lise öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmada, ergenlerin akademik erteleme davranışını cinsiyet, sınıf düzeyleri ve akademik başarılarına göre incelemiştir. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin kadınlardan, son sınıftaki öğrenim gören öğrenciler de ise 9. 10. ve 11. sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek akademik erteleme puanlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Ders başarı puanı yüksek olanların akademik erteleme puanlarının da anlamlı olarak düştüğü görülmüştür.

Meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin ders çalışmaya yönelik tutumları ile akademik erteleme düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Toy (2014); cinsiyet değişkenine göre kadınların ders çalışma tutumlarında ve çalışmaya ilişkin istekli olmalarında erkeklerle göre istatistiksel olarak daha yüksek düzeyde puanlara sahip olduğu rapor edilmiştir. Diğer sonuç ise, ders çalışmayı düzenli hâle getiren öğrencilerin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Yine cinsiyet değişkeni incelendiğinde erkeklerin akademik

erteleme düzeylerinin kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders çalışmaya ait tutum puanlarının ise akademik ertelemeye anlamlı düzeyde negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer çalışmada Yiğit ve Dilmaç (2011), Konya ilinde liselerde öğrenim gören öğrencilerde var olan insani değerleri ve akademik ertelemeyi çeşitli değişkenlerle birlikte incelemiştir. Yapmış oldukları araştırma sonucunda ergenlerde insani değerlerin akademik ertelemeye anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada akademik ertelemenin sınıf düzeyi, anne eğitimi, yaş ve cinsiyete göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Ancak ebeveynlerin eğitim kademesine göre babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin akademik erteleme puanları, babasının eğitim kademesi ortaöğretim ve yüksekokul olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yaş değişkeni ile akademik erteleme puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

Ulukaya (2012), üniversite öğrencilerine yönelik yapmış olduğu çalışmada akademik ertelemeye birlikte anne ve baba tutumlarını ve benlik algısını incelemiştir. Bu çalışmada erkek öğrencilerin erteleme davranışının, anne baba tutumuna bağlı olarak orta derecede etkilendiklerini, anne ve baba tutumunu otoriter kabul eden erkek öğrencilerin, anneleri tarafından şımartılan öğrencilere göre daha düşük eğilimli oldukları sonucuna varılmıştır. Kadın öğrencilerin akademik ertelemeye yönelimlerinin ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Otoriter anneye sahip kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha düşük seviyede akademik erteleme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Öğrencileri cinsiyet, akademik başarı, depresyon ve mükemmeliyetçilik değişkenleriyle akademik erteleme arasındaki ilişkiyi inceleyen Akkaya (2007), akademik başarı, depresyon ve mükemmeliyetçilik (alt başlıkları kendine yönelik ve başkalarına yönelik) ile akademik erteleme davranışında anlamlı yönde farklılık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kadın öğrencilerde kendine göre ve başkalarına göre mükemmeliyetçilik, akademik başarı, depresyon değişkenlerinde akademik erteleme eğiliminin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Berber ve Çelik (2015), üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada, kendilik algılarını ve olumsuz değerlendirme korkularını farklı değişkenler açısından, öğrencilerin öz yeterlik inancını ve akademik erteleme davranışlarını incelemiştir. Akademik erteleme davranışının; öğrencinin akademik ortalamasına, sınıfına ve cinsiyetine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Akademik ortalama değişkeni incelendiğinde dörtlük

sisteme göre ortalaması 1.01-2.00 arası olan öğrencilerin, 2.01-3.00 ve 3.01-4.00 arasındaki ortalamaya sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre ise, erkeklerin akademik erteleme eğilimi kadınlara göre daha yüksek bulunurken; üçüncü sınıftaki öğrencilerin akademik erteleme eğiliminin ikinci sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre erkeklerin erteleme eğiliminin yüksek olmasının nedeni erkeklerin kadınlara göre daha özgür ortamda yetiştirilmelerinden kaynaklı olabileceği, alt sınıfta okuyan öğrencilerin daha az eğilim göstermesinin sebebi ise üniversite sınavlarına hazırlık döneminden kalma düzenli ve programlı çalışmalarından kaynaklı olabileceği vurgulanmaktadır.

Erdoğan'ın (2016), yapmış olduğu araştırmada üniversite hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrencilerin akademik ertelemeleri ve durumluk kaygılarını incelemiştir. Araştırma incelendiğinde durumluk kaygı ile akademik erteleme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Cinsiyet faktörü ele alındığında erkeklerin kadınlara göre akademik erteleme puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyete göre durumluk kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kardeş sayısı ve yaş değişkenine göre değişkenler arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Diğer bir çalışmada Yıldız (2015), yapmış olduğu çalışmada üniversitede eğitim gören öğrencilerin erteleme davranışı ile akademik erteleme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak yaş değişkenine göre, erkek öğrencilerin genel erteleme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş değişkenine göre ise 24-26 yaşındaki öğrencilerin, anne ve baba ortaöğretim mezunu olanların, akademik ertelemelerinin diğer gruptakilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrenciler arasında erteleme eğilimi içinde olanların akademik eğilimlerinin de daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışını cinsiyete göre inceleyen Çetin (2009), erkek öğrencilerin kadınlara göre akademik görevlerini erteleme eğiliminde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir diğer benzer çalışmada üniversite öğrencilerinin akademik erteleme nedenlerini inceleyen Özer ve Altun (2011), akademik ertelemelerde bulunan öğrencilerin görev sorumluluklarının düşük, başarısızlık korkusu yaşayan ve tembel olan bireyler olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Üniversite öğrencilerinde Akılcı-duygusal davranışçı ekolüne dayalı akademik erteleme eğilimini, akademik erteleme, bilişsel çarpıtma, zaman yönetimi üzerinde etkisini

inceleyen Kağan (2010) deneysel bir çalışma yürütmüştür. Buna göre, deney grubunda akademik erteleme, bilişsel çarpıtma ve zaman yönetimi konusunda deney grubunun kontrol grubuna göre, puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı ve puan düzeylerinin deney grubunun lehine olduğu ortaya çıkmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinde psikolojik belirtilerin sosyal destek algısı ve akademik erteleme arasındaki ilişkiyi inceleyen Yıldırım (2011), öğrencilerin psikolojik belirtileri ile algıladıkları sosyal destek arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptarken, akademik erteleme davranışlarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptamıştır. Ergenlerin benlik saygısı ve akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi birkaç sosyo-demografik özelliklere göre inceleyen Tanrikulu (2013), ergenlerin akademik erteleme ve benlik saygısıyla negatif yönde ilişki saptarken kardeş sayısı, aile, sosyo-ekonomik durum, anne ve babanın öğrenim düzeyine göre akademik erteleme davranışının farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Yılmaz (2016) yılında yaptığı bir araştırmada, lisede öğrenim gören öğrencilerin akademik erteleme davranışını sorun çözme kabiliyetleri ve karamsarlık düzeyi değişkenlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda umutsuzluk ile akademik erteleme arasında pozitif yönde, problem çözme ile negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra, problem çözme ve umutsuzluğun akademik ertelemenin yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerde akademik erteleme davranışı kadın öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Akademik ertelemenin; sınıf düzeyi, okulun eğitim türü, kişinin algıladığı başarıya göre istatistiksel olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

Akademik erteleme, akademik motivasyon ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi inceleyen Karadeniz (2020), motivasyon ile ertelemenin arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulurken, depresif belirtilerin erteleme davranışı ile motivasyon arasındaki ilişkiyi kısmi olarak yordadığını ortaya koymuştur.

Farklı bir çalışmada öğretmen adaylarının temel psikolojik doyumu ile akademik erteleme arasındaki ilişkiyi inceleyen (Kürker, 2023) öğretmen adaylarının cinsiyeti, sınıf seviyesi ve okudukları bölüm ile öğrencilerin akademik ertelemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını saptamıştır. Ancak bölümü istemeyerek tercih eden öğrencilerin akademik erteleme davranışının daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca sosyal medya bağımlılığının akademik erteleme davranışında kısmi aracı rolü olduğunu vurgulamıştır.

Yurt içinde yapılan çalışmalar da özet olarak; akademik ertelemeyi yordayan ve akademik ertelemeyi etkileyen değişkenlerin çalışıldığı gözlemlenmektedir. Çalışmalar incelendiğinde genel olarak akademik erteleme davranışlarının, öğrencilerin ruh sağlığı değişkenlerinde akademik performansları üzerinde negatif ilişkisi olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmacılar tarafından sıklıkla akademik ertelemenin, yaş, cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelendiği gözlemlenmektedir. Akademik ertelemenin erkek öğrencilere göre kadın öğrencilerde daha düşük olduğu saptanmıştır. Diğer ifade ile akademik ertelemenin cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Akademik erteleme ile akademik başarı arasında ise negatif yönde ilişki olduğu araştırma sonuçlarında saptanmıştır.

2.4. Mesleki Karar

Maddi kazanç sağlamak için yapılan etkinliklerin bütünü olarak görülen meslek, insan hayatını idame ettirmenin bir aracı olarak ifade edilmektedir. Çalışmak, insanın fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamasının yanında sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Kişilerin farklı yetenekleri bulunmaktadır ve bu yeteneklerini hayatları boyunca geliştirmeyi ve ortaya koymayı istemektedir (Yeşilyaprak, 2013). Bundan dolayı kişilerin bu yeteneklerini hayatlarının çoğu alanında gerçekleştirmeleri için mesleki kararlarını dikkatli vermeleri gerekmektedir. Bu dikkatteki sapma kariyer kararındaki güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Gati ve arkadaşlarının beraber geliştirdiği kariyer verme güçlüklerini ölçen envanter, kariyer kararında bireyin yaşadığı kuşağın kültüründen etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır (Bacanlı, 2012).

Yaşadığı kültürden etkilenen bireyin mesleki kararı, kişinin hayat kariyerini planlamada özellikle üzerinde durulması gereken mevzulardan biri olmaktadır. Çünkü kişinin mesleki karar konusundaki tercihleri ilerleyen zamanlarda hayatının büyük bir kısmını etkileyerek hayat kalitesini etkilemektedir. Kişinin hayatını doğrudan etkileyen bu şekilde karmaşık bir kararı vermek birey için oldukça zor olmaktadır. Mesleki karar sürecinin karmaşıklığı ve mesleğin özellikleri ile kişinin kişisel özelliklerinin uyumu gerektiğinden, mesleki karar verme süreci kişileri zorlamaktadır (Öztemel, 2012: 460).

Bu zorlu süreç çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar uzanan meslek tercihi süreci olmaktadır. Bu süreç, mesleki karara yeni tanımlar kazandırmaktadır. Bu tanımlar; mesleki hayaller, tercihler, tasarımlar ve seçim olmak üzere dört tanedir. Mesleki hayal,

çocuklukta başlayan ben büyüyünce öğretmen, doktor, avukat vb. olacağım dedikleri meslek seçimi olmaktadır. Tercihler dönemi ise mesleki tercihleri sıralama işlemidir. Tercihlerin daralmasıyla birkaç meslek üzerinde geleceğe dair varsayımlar düşünülmektedir. Son olarak ise daralan meslek tercihleri üzerinde seçim yapma gerçekleşmektedir (Özyürek, 2022).

Kişinin mesleki karar vermesi, kişinin istediği meslek alanında seçim yapması ve ona eğilim göstermesidir. Kişinin çalışmayı istediği iş ortamını seçmesinde, istediği hayat standartlarını gerçekleştirmesinde mesleki karar kritik kararlardan biri olduğundan dolayı ortaöğretim kademeleri mesleki karar verme açısından çok önemli olmaktadır (Eryetiş, 2016: 3).

2.4.1. Meslek seçimini etkileyen faktörler

Bronfenbrenner (1979), meslek seçiminde kişileri etkileyen faktörleri mikro sistemler, kişisel özellikler, makro sistemler, sosyal gruplar ya da ideolojik gruplar, mezo sistem, akranlar, aile ve sınıf arkadaşları olarak sıralamaktadır. Ek olarak ekosistem, aile çevresi, akrabalar ve komşular olmak üzere dört temel sisteme dayandığını savunmaktadır. Bütün bu sistemler, iç içe daireler içinde olup birbirlerinden bağımsız olmadığı belirtilmektedir.

Mesleki seçim kuramları meslek seçimini etkileyen faktörleri farklı şekilde açıklamıştır. Kuramların birçoğu meslek seçiminde yetenek, kişilik özellikleri, ilgi ve değer gibi kişisel faktörlerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda meslek seçiminde çevresel etmenlerin de etkili olduğu belirtilmektedir. Meslek seçimini etkileyen faktörler; kişisel faktörler, yetenekler, cinsiyet, başarı, değerler, ilgiler, ön yargılar, tutumlar, deneyimler, inançlar, sağlık koşulları, eğitim ve zekâ gibi değişkenlerdir. Kişiyi etkileyen çevresel faktörlerin ise, öğretmenler, arkadaşlar, aile ve televizyon dizileri olduğu belirtilmiştir. Meslek seçiminde çevresel faktörlerin ortaöğretim kademesinde daha çok belirginleştiği görülmektedir (Atli ve Gür, 2019: 34).

Meslek seçiminde kişilerin iç denetimli kariyer değişkenlerinden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Buna karşılık meslek seçimlerinin bireyin dışındaki çaresizlik, güç, şans gibi dış denetimli kariyer değişkenlerinin de etkili olduğu bilinmektedir. Kişinin mesleki seçim konusunda başarılarının kendinden kaynaklandığını düşünmesi mesleki karar verme sürecinin daha sağlıklı şekilde ilerlemesini sağlamaktadır (Yılmaz ve Bedel 2021: 1126).

Bununla birlikte meslek seçimini etkileyen kişisel faktörler arasında mesleki değerler ve meslek hakkında kişinin oluşturduğu ideal özellikler bulunmaktadır. Mesleki değerler kişinin bir etkinlik ya da işe karşı gerçekleşen doyumlarını ve iş ile ilgili ne yapmak istediğine ilişkin düşüncelerini kapsamaktadır. Kişinin meslek icrası sonrası saygınlık, iyi gelir, özgünlük gibi elde ettiği sonuçlar mesleğin ideal özelliklerini yansıtmaktadır (Yu, 2011: 276). Meslek seçiminde etkili olan mesleki değerlerin de cinsiyete göre farklılık gösterdiği, meslek seçimlerinde cinsiyetin önemli bir değişken olduğu vurgulanmaktadır (Gökçen ve Büyükgöze-Kavas, 2018: 49).

Meslek seçiminde değerlerin farklılık gösterdiği durumlar; değişiklik, bağımsızlık, kararlı ve düzenli bir hayat sürme, ilgileri geliştirme, ilerleme, risk alma, liderlik, yaratıcılık, ün-şöhret sahibi olma, sosyal güvence, toplumsal saygınlık, yeteneğini kullanma ve geliştirme, iş birliği olarak sıralanmaktadır. Meslek seçiminde farklı faktörlerin etki ettiği bilinmekle birlikte, kişilerin seçtikleri mesleklere göre davranışları da biçimlenmektedir (Ensari ve Alay, 2017).

2.4.2. Mesleki kararsızlık

Kişinin seçtiği meslek, ileride mutlu ve başarılı olup olmayacağı, işsiz kalıp kalmayacağı gibi hayatına ilişkin diğer tüm kararları da etkilemektedir. Ortaöğretim düzeyinde olan öğrenciler, genel olarak meslek seçiminde neyin etkisinde kalarak seçim yaptıklarının farkında olmamaktadır. Gelecek hayatının inşasını ortaöğretim düzeyinde atmaya başlayan kişiler için bu yıllar meslek kararı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kişilerin meslek seçimini belirleyen kararları; ihtiyaçları, cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi, öz yetkinliği, risk alma ve yetenek gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Kişilerin mesleki kararsızlıklarından dolayı mesleklerinde başarılı ve mutlu olup olmamalarını ihtimallere bıraktığı belirlenmiştir (Alver ve Kutluca, 2019: 37).

Bununla birlikte mesleki kararsızlığın sebepleri arasında problem çözme becerisi, kişisel rehberliğin yeterliliği, ailenin meslek gelişimine karşı tutumları, içsel çatışma, işlevsel olmayan düşünceler, umutsuzluk, depresyon ve içsel motivasyonsuzluk, zekâ kapasitesi, daha fazla tecrübe sahibi olma, çalışkanlık gibi kaynaklara sahip olma bulunmaktadır (Akkoç, 2012: 51).

Aynı zamanda mesleki kararsızlığın, kişilerin ilgilerinin ve yeteneklerinin ayrışmaması, anne-baba tutumu, zayıf kimlik gelişimi, denetim odağının dıştan algılanması gibi değişkenlerle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, kaygı, kişilik

bozuklukları, nevrotik kişilik, kariyer kaygısı, mesleki karar vermede öz yetersizlik, kişilerin hayat amaçları, stratejik başa çıkma yöntemleri, pozitiflik düzeyleri ve aile etkisi gibi değişkenlerle ilişkili olduğu rapor edilmiştir (Yılmaz ve Bedel, 2021: 1025).

2.4.3. Meslek seçiminde karar kuramları

Kişinin mesleki karar becerileri, kişinin meslek hakkındaki algılarının nasıl oluştuğuna, mesleki kararları nasıl uyguladığına bağlı olmaktadır. İnsan doğduğu andan itibaren çevresi ile oluşan etkileşim sonucu dünyaya, kendine ve çevreye dair genellemelerde bulunmaktadır. Bu genellemeler sonucunda kişinin inanç sistemi oluşmaktadır. Oluşan bu inanç sistemine göre de karar almaktadır (Yılmaz ve Bedel, 2021: 1116).

Bu kararların mesleki boyutu farklı şekillerde kuramsallaştırılmıştır. Bu araştırmada ele alınan kuramlar; Hilton, Gelatt, Bergland, Littrel'a göre karar verme kuramlarıdır.

2.4.3.1. Karar verme kuramları

1. *Hilton'a göre karar verme*

Birey karar öncesi yaşamında farklılık yaşamaktadır (Hilton, 1962). Bireyin yaşamındaki bu farklılık bireyin çelişki yaşamasına neden olmaktadır. Bu çelişkiden kurtulmak için birey karar vermek durumunda kalmaktadır. Hilton (1962) karar vermeyi “Bilişsel tutarsızlığı azaltma” gayreti olarak tanımlamaktadır. Bilişsel tutarsızlığı azaltmanın nasıl olacağını bilmek de önem taşımaktadır. Tutarsızlığı azaltmanın kısa ve uzun vadede sonuçlarını da belirlemenin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Hilton karar verme kuramlarının eksik olduğunu dile getirmiş ve beş ayrımlı karar verme modelini işleve geçirmiştir. Bu modeller; “Yükleme-eşleme modeli, gereksinim azaltma modeli, olası kazanç modeli, sosyal yapı modeli ve karmaşık bilgi işleme modelidir.” Yükleme-eşleme modelinde birey kendisine özellik olarak en uygun mesleği, gereksinim azaltma modelinde bireyin gereksinimleri karşılayan mesleği seçmeye çalışmaktadır. Olası kazanç modeli ise, bireyin kazanabileceği en yüksek miktarı kazandığı modeldir. Bireyin toplumun fikirlerinden etkilendiği model sosyal yapı modeliyken bireyin birden çok faktörle karşı karşıya kaldığı model ise karmaşık bilgi işleme modelidir (Hilton, 1962).

2. Gelatt'a göre karar verme

Gelatt karar verme sürecinde birbirini izleyen modeller geliştirmiştir. Karar verme sürecini üç sistem olarak ele almıştır. Sürecin birinci adımında “yordayıcı sistem” yer almaktadır. Yordayıcı sistemde muhtemel seçimler ve seçimlerin muhtemel sonuçları hakkında bilgiye sahip olmak gerekmektedir. İkinci adım ise “değer sistemi”dir. Bu sistemde birey, seçeneklerin olması muhtemel sonuçlarını kendi öznel çerçevesinde değerlendirmektedir. Üçüncü adım ise, “ölçüt”tür. Ölçüt karar hakkında bir yargıya varılan kararı değerlendirme kısmıdır. Gelatt'a göre birey karar aşamasında yeterli bilgi donanımına sahip olmalıdır (Gelatt, 1962).

Gelatt'a (1962) göre karar verme durumu risk durumuna da sahip olmak demektir. Birey daha fazla ayrıntılı bilgiye sahip olursa mesleki kararlarında alacağı riski de belirlemektedir. Dolayısıyla risk hakkında bir fikre sahip olmaktadır. Bu durumda risk faktörünü en aza indirmiş olacaktır. Bireyin mesleki kararı belirleme seçenekleri bireyin kararının yönünü belirleyen en önemli değişken olmaktadır.

3. Bergland'a göre karar verme

Karar verme süreci birtakım adımlardan oluşmaktadır (Akt. Çakır, 2003):

- Problemi hissetmek: Problem durumunun ortaya çıkmasıdır.
- Problemi tanımlamak: Ortaya çıkan problemi adlandırabilmektir.
- Seçeneklerin oluşturulması: Gerçek olma potansiyeli en çok olan alternatif yönelimdir.
- Seçenekler hakkında bilgi toplama: Her bir seçenek için avantaj ve dezavantajlarını ortaya koyabilmeyi içermektedir.
- Toplanan bilgileri değerlendirme.
- Seçeneği belirleme ve planı ortaya koyma.
- Sonucu değerlendirmek (Bergland, 1974)

Bergland karar vermeyi: “Karardan önceki dönem, karar dönemi ve karardan sonraki dönem” olmak üzere evrelere ayırmaktadır. Karar öncesi dönem çatışmayla başlamaktadır ve bu çatışmanın yarattığı gerginlik bireyin karar vermesine olanak sağlamaktadır. Birey topladığı bilgileri kendisine göre değerlendirip sıraya dizmektedir. Karar döneminde birey topladığı bilgilerden yola çıkarak kendisine en uygun olan mesleği seçmeye yönelmektedir

ve diğer bilgileri elemektedir. Karar sonrası dönemde ise, birey kararını uygulamaya koymaktadır ve kararının uygunluğunu test etmektedir (Akt. Ersever, 1996).

4. *Littrell'a göre karar verme*

Karar verme adımlarını Littrell (1987) şu şekilde ortaya çıkarmaktadır (Akt. Çakır, 2003):

- Problem tanımı: Kararın bireyin yaşamında nerede olduğunun belirlenmesi.
- Amaç oluşturma: Bireyin amaçlarını belirlemesi.
- Kaynak belirleme: Bireyin ulaşabileceği maddi, manevi, çevre kaynaklarının belirlenmesi.
- Seçeneklerin göz önünde bulundurulması: Bu seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını anlayabilme, amaca ulaşılabilirliğini sorgulama.
- Karar verme: Amaca ulaştıracak kararı benimseme.
- Kararın uygulanması.
- Sonuçların değerlendirilmesi: Problemin çözümü hakkında değerlendirme yapılır.

Littrell'a göre bu karar adımlarında birey iyi bir mesleki eğitim alırsa kararından hoşnut olacak ve çok ufak bir değişikliğe ihtiyaç duyabilecektir.

Özetle karar verme kuramları bireyin hedefini açık ve net bir şekilde oluşturmaya, bireyin verecek kararı için bilgiler toplamasına ve bu bilgilerin sonuçları hakkında yargıya varmasına, olabilecek seçenekleri analiz ederek bir tercih yapmasına ve sonucu tekrardan gözden geçirmesini açıklamaktadır. Karar verme süreci aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamalar birbirini takip etmektedir.

2.4.3.2. Kariyer kararı kuramları

Kariyer, bir bireyin hayatı süresince doğumundan ölümüne kadar süreyi içine alan, hayat boyu bireyin değerlerinden ikamet edeceği yaşam merkezine kadar birçok alanı etkisi altına alan bir süreçtir. Kariyer kişinin hayattan beklediği beklentileri, amaçları ve hayatta ne kadar riske girebileceği konusundaki sorulara cevap olmaktadır. Sampson vd. (1999) göre, kariyer gelişimi sadece yapılan işi icra etme sürecini değil; aynı zamanda ihtiyaç duyulan eğitimlerin alınmasını, gerekli becerilerin kazanılmasını, iş arama ve bulma konusundaki seçimlerinin uygulanmasını içine alan bir sistemdir (Akkoç, 2012: 50).

Öğrencilerin bilinçli kariyer kararı verememeleri kariyer gelişimini kısıtlamaktadır. Gerçekçi bir kariyer kararı vermek, bir öğrencinin hayatındaki en önemli kararlardan biri olmaktadır. Bir öğrencinin sağlıklı bir kariyer kararı verebilmesi için; kariyer ihtiyaçlarını belirlemesi, kariyer rehberliği alması, kariyer karar verme becerilerini edinmesi, girişimcilik becerileri, teknik bilgi gibi konularda kendini geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü kişilerin kariyerlerine karşı olan inançları iş dünyasına katıldıklarında işlerindeki başarılarını ve kariyer gelişimlerini etkilemektedir (Ogbuanya, Eseadi ve Anjuwanyu, 2018: 202).

1. Gati'nin ardışık eleme yaklaşımı

Gati (1986), bireyin yaşamında meslek seçiminde “belirsizliklerin” önemli ölçüde yer edindiğini açıklamaktadır. Bireyin karar vereceği zamanlarda bu belirsizlikle karşılaşma ihtimali daha yüksektir. Bireyler bu belirsizlikle kalmaktadır ve bu durum bireyin yanlış karar vermesine neden olmaktadır. Bir seçeneği olan birey belirsizlik yaşamadığı için karar vermede sıkıntı yaşamayacaktır. Fakat birden çok seçeneği olan birey belirsizlik yaşadığı için karar verirken zorlanmaktadır. Birden çok seçenek durumunda bireyin en son seçeneği, ulaşılması kolay ve en az istenilir olan seçenek olabilmektedir.

2. Bilişsel bilgiyi işleme kuramı

Sampson vd. (1980), bireylerin meslek bilgilerine ve kariyer karar aşamasındaki görüşlerine odaklanmıştır. Bu kuramcılar bireyin ilgi, yetenek, beceri, değer ve istihdam koşulları gibi problemlerine yardım etmekle kalmamış; bireyin düşüncesine ve bu düşüncenin kariyer kararında ne kadar etkili olduğuna dair farkındalık kazandırmaya çalışmışlardır. Bilişsel bilgiyi işleme kuramının kariyer kararına uyarlaması “bilgi işleme piramidi” olarak açıklanmaktadır (Sharf, 2017: 424-425).

Bilgiyi işleme kuramının temel özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

- Problem: Bireyin şu anki konumu ile arzuladığı konumu arasındaki boşluk olarak nitelendirilmektedir.
- Problem Çözme: Bireyin şu anki konumu ile arzuladığı konum arasındaki boşluğu doldurabilecek bilgiyi edinmesidir.

- Karar Verme: Bireyin meslek seçiminde istediği seçeneği uygulamaya geçmesidir (Özyürek, 2012).
- Bilgi İşleme Piramidi: Piramit üç temel yapıdan oluşmaktadır. Bunlar: “Bilgi alanı, karar verme becerileri alanı ve yürütme işlemleri alanı.” Bilgi alanı bireyin kendi iç dünyasını ve meslekleri tanımasıdır. Karar verme becerileri alanı bireyin nasıl karar alabildiğini ve bilgi sahibi olduğunu içermektedir. Yürütme işlemi alanında ise, birey fikirlerinin kararlarına nasıl yansıdığına dair farkındalık kazanmaktadır. Bilgi işleme piramidinin alt tabanında bilgi alanı sonrasında karar verme becerileri, en üst zirvede ise, yürütme becerileri yer almaktadır (Sharf, 2017: 426).

Karar Verme Becerileri Alanı (İASDU): Bireyin kendisi ve meslekler alanında bilgilerini işleyen becerilerdir. Sampson, Peterson, Lenz ve Reardon (1980) İASDU modelini ortaya çıkarmışlardır. İASDU iletişim, analiz, sentez, değerlendirme ve uygulama olarak beş aşamadan oluşmaktadır. Peterson ve arkadaşları bu beş aşamayı doğru karar verme becerisi olarak açıklamaktadır (Akt. Sharf, 2017: 428).

3. Etkileşimli mesleki karar verme kuramı

Bireyin mesleki karar kabiliyeti hayat boyu sürmektedir. Bireyin iş, yaşam, eğitim durumu ilerleme gösterdikçe mesleki karar kabiliyeti de ilerlemektedir. Meslek kararını belirleyen durumlar, kararları harekete geçirici durumlar, verilecek kararın ilk çerçevesi, hareket, yeniden çerçeveleme, iç ve dış etkilerin belirleyici durumlara etkisi olarak, altı temel alandan oluşmaktadır (Amundson, 1995).

4. Vromm'un beklenti kuramı

Vromm'a (1964) göre kişinin hedefine inanması onun hedefine yönelik seçeneğe yönelmesine sebep olmaktadır. Birey istekleri ile göz önündeki seçeneklerini sıralamaktadır. Kendine en uygun seçeneğe yönelim gerçekleştirmektedir. Kişinin birinci sıradaki meslek kişinin en çok istediği meslek olmaktadır. Fakat bu mesleği birçok kişi de istemektedir. Bu nedenle hedefe ulaşmak zorlu bir süreç hâlini almaktadır. Dolayısıyla, bireyin beklentilerinde risk faktörünü de ele alması gerektiği raporlaştırılmıştır.

2.4.4. Mesleki kararsızlık ile ilgili yapılan araştırmalar

2.4.4.1. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Mesleki kararsızlık ile yurt dışında yapılan çalışmalarda bireysel farklılıkların, öğrenme ortamı değişkenlerinin, kişisel özelliklerin araştırma konularına yansıdığı görülmektedir. Bu çalışmalar çeşitli yaş gruplarına ve çeşitli kademedeki öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmalardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Üniversite öğrencileri ile çalışan Daniels vd. (2011), bireysel farklılıkların (yaş, cinsiyet ve algılanan kontrol, öğrenme ortamı değişkenlerinin) mesleklerle ilgili kaygı ve mesleki kararsızlıkla ilişkisini incelemişlerdir. Yaş ve cinsiyet gibi geleneksel bireysel farklılık değişkenleriyle düşük ilişki bulunurken algılanan kontrol değişkeninin (birincil ve ikincil) daha düşük düzeyde kariyer kaygısı ve kararsızlığına sebep olduğu görülmüştür. Sonuçlar, mesleki kararsızlığın ve kaygının üniversitedeki bir yıl veya bir oryantasyon programının tamamlanması gibi çevresel faktörlerle ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Ancak öğrencilerin kendi bildirdiği fakülte üyeliğinin önemli avantajları olduğu ifade edilmiştir. Belirli bir fakülteye bağlı olmayan öğrenciler; sanat, bilim ve meslek fakültelerindeki öğrencilere göre daha yüksek kararsızlık bildirmişlerdir. Benzer şekilde meslek fakültelerindeki öğrenciler, sanat fakültelerindeki öğrencilere göre, daha düşük kariyer kaygısı ve kariyer kararsızlığına sahip olduğu bulunmuştur.

Diğer bir çalışmada Fabio (2012) kariyer kararsızlığı, kişilik özellikleri, kariyer kararı verme öz-yeterliği, kişinin algıladığı sosyal destek ve duygusal zekâ arasındaki ilişkilerin farklı örüntülerini üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme incelemiştir. Araştırma sonuçlara göre, kariyer karar verme güçlükleri ile ölçülen kariyer kararsızlığının en yüksek oranda duygusal zekâ ile ilişkili olduğu, kararsızlık ölçeği ile ölçülen kariyer kararsızlığının en yüksek oranda kişilik özellikleri ve özellikle duygusal zekâ ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Ortaöğretim öğrencileriyle araştırma yapan Marcionetti (2014), Güney İsviçre'de genç bireylerin mesleki kararsızlığı ile ilişkili değişkenleri incelemiştir. 8. sınıfta ölçek uygulanan öğrencilere 9. sınıfın sonunda tekrardan ölçek uygulandığında bazı kişilik özelliklerinin ve benlik saygısının kariyer kararsızlığı ile pozitif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür.

Benzer bir çalışmada Jung (2014) Sidney, Avustralya'da üstün yetenekli ergenler için mesleki/kariyer kararsızlığı ile ilişkili bilişsel süreçlerin yeni bir modelini geliştirmiştir. Araştırma bulgularına göre, üstün yetenekli ergenler için üç bilişsel süreç yolunun mesleki kararsızlıkla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğrencilerin hem geleceğe yönelik kendine özgü yönelimlerin, hem de aileden gelen sosyal etkilerin, mesleki motivasyonsuzluğunu olumsuz yordayıcıları olarak tanımlanmıştır.

Ergenlerin kariyer seçimi ve kararsızlıklarını inceleyen Fernandes ve Bance (2015), kariyer kararsızlığının ve kariyer seçiminin ergenlerin hayatındaki bir dizi iç ve dış faktörle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yetkilendirilmiş ergenlerin, kendilerine uygun özgürlük verildiği takdirde, uygun seçimler yapma eğiliminde oldukları ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda ebeveynlerin, akrabaların, öğretmenlerin ve akranların ergenleri desteklemesi gerektiği, hem bilgilendirici hem de doğru kariyer kararlarını vermelerine yol açan bir kariyer rehberlik programının tasarlanması gerektiği önerilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle ortaöğretim öğrencileri ile yapıldığı görülmüştür. Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde mesleki kararın birtakım kişilik özellikleri ve benlik saygısıyla ilişkili bulunduğu (Marcionetti, 2013), meslek seçiminin iç ve dış faktörlerle ilişkili olduğu (Fernandes ve Bance, 2015), mesleki kararsızlığın en çok duygusal zekâ ile ilişkili olduğu (Fabio, 2012) görülmüştür. Yaş ve cinsiyet gibi geleneksel değerlerin ise, çok düşük ilişkisi olduğu araştırmalara yansımıştır (Daniels vd. 2011).

2.4.4.2. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Mesleki kararsızlık ile ilgili yurt içinde incelenen çalışmalarda kişilik özellikleri, ailenin meslek seçimine etkisi, mesleki olgunluk, kişisel özellikler, cinsiyet, yaş gibi değişkenlerin mesleki kararsızlıkla ilişkisi incelenmiştir. Mesleki kararsızlık ile mesleki kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların da bulunduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar incelendiğinde mesleki kararsızlık ile ilgili çalışmaların ortaöğretim öğrencileri ile yürütüldüğü görülmüştür.

Kişilik özelliklerinin mesleki kararsızlık ile ilişkisini inceleyen Kırdök ve Kayadibi (2018), beş kişilik boyutundan dışa dönüklük, duygu durum bozukluğu ve sorumluluk kişilik boyutunun mesleki kararsızlık ile ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Mesleki kararsızlık ile sosyallik boyutu ve sorumluluğu alma boyutuyla negatif yönde, mesleki kararsızlık ve duygu-durum bozukluğu kişilik boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki

olduğu saptanmıştır. Açıklık ve uyumluluk gibi kişilik boyutlarının mesleki kararsızlık ile ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Lise öğrencilerinin kariyer kararsızlığını, ailenin meslek seçimi ile ilişkisini ve kariyer kaygısını yapısal eşitlik modellemesi ile inceleyen Yılmaz ve Gündüz (2018), kariyer kararsızlığının aile tesiri ve meslek tercihi açısından kariyer kaygısı arasında yüksek bir ilişkiye sahip olduğunu belirlemişlerdir. Çıkan sonuçlara göre, lise öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde yaşadıkları kariyer kaygısını azaltmak için kariyer rehberlik sürecinin planlanması ve kariyer kararsızlığı nedenlerinin belirlenmesi gerektiğini önermişlerdir. Ayrıca kariyer kararı gelişim sürecinin aile rehberliği ve mesleki danışmanlık çalışmaları ile desteklenmesinin, danışmanlık hizmetlerine dikkat, yetenek ve mesleki değerler kapsamında ağırlık verilmesinin, kariyer araştırmalarının desteklenmesinin ve fırsatlar yaratılmasının mesleki karar verme becerilerini destekleyeceğini önermişlerdir. Bu sayede mesleki kararsızlık ve kariyer kaygısı ile ilgili karar verme güçlüklerinin azalacağını raporlamışlardır.

Lisede öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile akılcı olmayan inançları ve kontrol odağı arasındaki ilişkiyi inceleyen Şahin vd. (2015), mesleki kararsızlığın kontrol odağının alt boyutları ile ilişkisi olduğunu, akılcı olmayan inançların ise mesleki kararsızlıkla anlamlı şekilde ilişkisi olmadığını ortaya koymuşlardır. Benzer bir çalışmada lise öğrencilerinin kontrol odakları ve mesleki kararsızlıklarını inceleyen Çapçı (2017), mesleki kararsızlığın ve dış kontrol odağının alt ölçeği olan içsel çatışmalar, kendini yeteri derecede tanımama, dışsal çatışmalar, alan ve meslek bilgisi noksanlığı ile zıt yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Dış kontrolden destek alan öğrencilerin kendini yeterince tanımadığı ve dışsal çatışmalar yaşayabileceği vurgulanmıştır. İç kontrol odağının sınıf seviyesinin yükselmesi ile birlikte arttığı tespit edilmiş, iç kontrol ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca dış kontrolün cinsiyet ve sınıf düzeyini yordamadığı ortaya çıkmıştır.

Öztemel (2012), okul türüne, cinsiyete, karar verme durumuna ve sosyo-ekonomik düzeye göre öz yetkinlikleri ve kontrol odaklarının mesleki kararsızlığı ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma bulgularında çıkan sonuçlarda mesleklere ilişkin karar verme öz yetkinliğinin tek başına kariyer kararsızlığı ile negatif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre kariyer kararsızlığı yüksek bulunmuştur.

Kırdök (2010) mesleki karar programını lise birinci sınıf öğrencileri üzerinde sınamıştır. Programın sonunda ise, dokuzuncu sınıfta öğrenim gören öğrencilerin mesleki

olgunluğunun yükseldiğini, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının ve mesleki kararsızlıklarının azaldığını saptamıştır. Benzer bir çalışmada Çınar (2011), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını ve mesleki olgunluklarını incelemiştir. Lisede öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluğunun ve mesleki kararsızlığının ebeveynlerinin akademik durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin dokuzuncu sınıftan onuncu sınıfa geçme sürecinde alan tercihlerinde yaşadıkları mesleki kararsızlığı doğuran faktörleri inceleyen Aydemir (2017), cinsiyet değişkeni ile mesleki kararsızlık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu saptamıştır. Özellikle kadın öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeyinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca kendini yeteri derecede tanımama, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, alan bilgisi eksikliğinin kadın öğrencilerde daha düşük olduğu saptanmıştır.

Türkiye’de genellikle mesleki kararsızlık ile ilgili araştırmaların ortaöğretim öğrencileri ile yapıldığı görülmektedir. Bireylere uygulanan mesleki kararsızlığı önleyici eğitimlerin bireyler için faydalı olduğu (Çakır, 2003; Çınar, 2011; Kırdök, 2010), ayrıca bu çalışmaların bireylerin mesleki olgunluklarına olumlu yönde gelişme sağladıkları (Çınar, 2011; Kırdök, 2010) araştırmalara yansımaktadır. Cinsiyet, okul türü, öz yetkinlik, kariyer denetim odağı, nevrotik kişilik yapısı ile mesleki kararsızlığın ilişkisi olduğu görülmüştür.

2.5. Akılcı Olmayan İnançlar

Akılcı olmayan inançlar, 1950’li yılların başından itibaren ilerlemekte olan Bilişsel-Davranışçı yaklaşımlar ve Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi içinde ele alınan bir kavramdır. Albert Ellis (1995), akılcı olmayan inançları az dereceli iletişim sorunlarından çok ağır seyreden ruhsal çatışmaların tümünü içine alan düşünce sorunları olarak ifade etmiştir. Akılcı olmayan inançlar çoğunlukla fark edilmeden kendiliğinden oluşmaktadır. İnançlar koşulsuz, gerçek olmayan ve net bir şekilde kanıya varılarak kişiyi amacından uzaklaştıran ve mutsuz olmasına sebep olan negatif duyguları oluşturmaktadır (Türkçapar, 2014). Akılcı olmayan inançlar gerçeklik ile tutarsız, katı ve mantık dışı inançlardır. İnsanların yaşamlarını sürdürmelerini ve mutlu olmalarını engelleyen akılcı olmayan inançlar, insanların psikolojik problemlere daha duyarlı olmasına neden olmaktadır (Sharf, 2014). İnsanların dünyaya gelmesinden itibaren akılcı ve mantıklı düşünceleri ile çarpık ve işlevsel olmayan düşünceleri, kişilerin psikolojisinde gizli bir güce sahiptir. Çarpık ve

işlevsel olmayan inançlara sahip olan kişiler, günlük hayatlarında yanlış algılamalara neden olarak kişilerin eylemlerinde ve duygularında etkisini göstermektedir. Olaylara ve kişilere karşı genellemeyi ve yanlış yorumlamayı kapsayan akılcı olmayan inançlar, kişilerin hayatında vermesi gereken birçok kararı ve seçimi etkilemektedir. Akılcı olmayan inançlar gerçeklik üzerine kurulu olmadığından gerçekler ile desteklenmemektedir (Uzun, Gönültaş ve Akın, 2020: 193).

Ellis (1995) akılcı olmayan inançları şu şekilde açıklamaktadır:

- Kişi tam, başarılı ve yeterli olduğunda kendisini değerli bir insan olarak görmektedir.
- Kişi toplumda önemli olan herkes tarafından seilmeyi ve onaylanmayı beklemektedir.
- Kişi insanları günahkâr ve kötü olarak görerek insanların suçlanmasını ve cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir.
- Kişinin mutsuzluğunda çevre şartları etkili olmaktadır ve bu duyguları kontrol edememektedir.
- Kişinin istediği şeylerin olmaması hayatında korkunç felaketlere neden olmaktadır.
- Korku verici ve tehlikeli olan şartlara karşı büyük endişe duyulmaktadır ve sürekli bu inançların üzerinde durulmaktadır.
- Kişi sürekli başkalarına bağımlı olmayı tercih etmekte ve güvенеbileceği güçlü birisine ihtiyaç duymaktadır.
- Sorumluluklardan ve zorluklardan kaçmak o inançlarla yüzleşmekten daha kolaydır.
- Kişi çevresindeki insanların rahatsızlıklarına ve problemlerine üzülmemektedir.
- Geçmişin etkileri sökülüp atılamadığı için geçmiş deneyimler ve olaylar sonraki davranışları belirlemektedir.
- Yaşanan her sorunun bir doğrusu ve mükemmel bir çözümü vardır ve bulunmalıdır.

Rasyonel olmayan inançlar kişinin yaşadığı olaylar karşısındaki yorumlarını ve tepkilerini biçimlendirmekte ve psikolojik iyi hâlin derecesini belirlemektedir. Bu durum kişilerin uzun veya kısa dönemde hedeflerine ulaşmalarını engelleyen ve hedeflerine ulaşmasına ket vuran önemli değişkenler arasındadır. Kişilerin hayatlarında iyimser ya da kötümser bakış açılarının altında akılcı olmayan inançlar yatmaktadır. Kişilerin hayatlarına

etki eden akılcı olmayan inançlar, öğrencilerin derslere ve mesleklere olan bakış açılarını olumsuz olarak biçimlendirmektedir. Bu durumdaki kişiler gelecekle adını sağlıksız duygular geliştirerek, işlevsel olmayan davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır (Kaya, 2018: 196).

2.5.1. Meslek seçiminde akılcı olmayan inançlar

Akılcı olmayan kariyer düşünceleri meslek seçimine ilişkin karara verme sürecini de olumsuz etkilemektedir. Kişinin kendine uygun mesleği tanımlamasını sınırlandırarak, kararsız düşüncelerle kişilerin meslek seçimlerini zayıflatmaktadır. Kişiler kariyerleri ile ilgili problem çözmekten kaçarken erteleyen, kaygılı ve çevresindeki değerlere bağlı olmayı tercih etmektedir. Akılcı olmayan inançlara sahip kişiler meslek seçimi sürecinde kariyer kararı verirken dış kontrollü oldukları belirlenmiştir. Bu bireylerin, aşırı mükemmeliyetçilik gösterdiği, yanlış çıkarımlarda bulunduğu, genellemeler yaptığı ve düşük öz saygıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kişideki bu tür akılcı olmayan düşünceler dışsal kontrolü ve kaygıyı artırarak kişinin kendine duyduğu öz saygısını ve öz yeterliliğini düşürmekte ve kişinin meslek seçimi ile ilgili öz yeterliliğini azaltmaktadır (Kim ve Lee, 2015: 512).

2.5.2 Mesleki mitler

Elliott (1995) meslek seçiminde sergilenen akılcı olmayan inançları; kişinin bulunduğu çevrenin, ailenin ve medyanın etkisiyle “-meli,-malı” olarak ifade edilen düşünce tarzının geliştiğini, bunu takiben kişinin bu düşünceleri içselleştirdiğini belirtmektedir. Kişi meslek seçimi yapacağında iç sesi onu eleştirerek kişinin doğru karar vermesini engellemektedir. Meslek seçiminde akılcı olmayan inançlar, kişinin ilgili hedeflerini gerçekleştirmesini zorlaştıran ve meslek seçimi yapmasını olumsuz etkileyen duygu ve düşüncelerdir. Kişide var olan akılcı olmayan meslek inançlarının öz güven eksikliği, güvensizlik, erteleme ve akademik yetersizliğe sebep olduğu belirtilmektedir.

Benzer olarak Walsh ve Tampuson (1995) akılcı olmayan mesleki inançların kişilerin öğrenimlerini engelleyerek kariyerlerini ilgilendiren konuları ihmal ettiklerini savunmaktadır. Öte yandan Lewis ve Gilhausen (1981), akılcı olmayan meslek inançlarını mesleki mitlerin ortaya çıkardığı inançlar olarak açıklamıştır. Çapan ve Owen (2018) meslek seçimine etki eden akılcı olmayan inançlara ilişkin mitleri şu şekilde açıklamıştır:

Kristal Küre Miti: Bu mite göre kişilerin yaşamında her daim kesin öz planları vardır. Bu inanca sahip olan kişiler doğru bir meslek seçiminin mesleki testler ile mümkün olacağını düşünmektedir. Bu mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inanç “Karar verme sürecinden önce kendime inanmalıyım”dır.

- Ahmak! Ne Vakit Karar Vereceksin Miti: Kişilerde bulunan mitin karşılığı, “Kişi meslek gelişiminde yalnız başına karar vermeli” olan akılcı olmayan meslek inancıdır.
- Alınan Mesleki Karardan Dönülmezlik Miti: Kişi seçtiği meslekten yaşamının son anına kadar hiçbir şekilde vazgeçmemelidir. Bu akılcı olmayan inanca sahip kişilerin yaşamında hataya yer verilmez ve bu kişiler kararlarından zor vazgeçmektedir. Ancak kişi kararını değiştiriyorsa hata yapmıştır. Bu mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inancı, “Meslekle ilgili fikrimi değiştirirsem yanlış düşünmüşümdür” düşüncesidir.
- “Herkesin Sahip Olduğundan Daha İyisi Senin Olsun” Miti: Kişi daha önce test edilerek doğrulanmış kuralları uyguladığında iyi bir hayat yaşayacağına inanmaktadır. Bu mite göre nesilden nesile başarı artarak, gelişerek ilerlemelidir. Bu inanç ile kişi yetenek ve ilgilerini görmezlikten gelerek, ebeveynlerinin ve çevresinin kendilerine sundukları hayatı yaşamaktadır. Bu mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inanç, “Ebeveynlerin yapamadığı mesleki hedefini gerçekleştirdiğinde mesleğinde huzurlu olabilirsin” inancıdır.
- Meslek Benim Yaşamım Miti: Kişinin yaşamındaki ilk öncelik ve en mühim şey işidir. Mit birden çok akılcı olmayan inancı içermektedir. Mite göre kişi tüm enerjisini ve zamanını işine adanmakta ve işinin ona iyi bir yaşam sunmasını beklemektedir. Çalışmayan kişiler mutsuz olmayı hak etmişlerdir. Bu mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inanç, “Mesleğim her ihtiyacıma cevap vermeli” inancıdır.
- “Herkes Müdür Olabilir” Miti: Bu düşüncede olan kişiler, sıkı ve iyi çalıştıklarında hayallerindeki makamda olabileceğine inanmaktadır. Bu mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inanç, “Yeteri kadar çalışırsam her şeyi başarabilirim” düşüncesidir.
- “Çocuklarım Doktor, Mühendis vb.” Miti: Toplumdaki bazı kişiler mesleki statüsünden dolayı varlıklı durumda olup çevresindekilere göre iyi statüdedir. Bu

mite karşılık gelen akılcı olmayan mesleki inanç, “Benim statüm, mesleğimin statüsü kadardır” düşüncesidir.

Akılcı olmayan inançlar kişinin meslek seçimi ve geleceği ile ilgili olumsuz kararlar aldırır, mantıklı seçim yapmasını engellemektedir. Akılcı olmayan inançların azalmasıyla birlikte kişi kendisini tanıyarak potansiyelini bilerek daha anlamlı ve sağlıklı düşünerek mesleki seçimlerde daha gerçekçi ve yaratıcı seçimler yapmaktadır (Çapan ve Owen, 2018: 361).

2.5.2.1. Meslek seçiminde akılcı olmayan inançların nedenleri

Herring (1990) bireyin meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarını mesleğe dair bilgi ve meslek hayatı geçmişinin yetersiz ve sınırlı olmasına bağlamaktadır. Elliot (1995)’a göre birey mesleki karar verirken bilinçaltına bir takım mesajlar göndermektedir. Bu mesajlar bireyi küçük düşüren, aşağılayan nitelikte olmaktadır. Elliot (1995) bunu içsel eleştirici olarak adlandırmaktadır. Birey içsel eleştiricileri önemserse, akılcı olmayan inançlar bireyin bilinçaltını kurcalamaktadır. Meslek kararı sırasında bireyin iç sesi bireyin meslek kararını vermesini zorlaştırmaktadır. Akılcı olmayan inançlar bireyin kendine güven, öz saygı, öz düzenleme gibi kişisel özelliklerini olumsuz etkileyerek bireyin yanlış meslek kararı vermesine neden olmaktadır.

Diğer bir ifadeyle Wash ve Tampson (1995) bireyin meslek kararını aile, kültür ve çevrenin etkilediğini ifade etmektedir. Birey toplumun fikirlerini benimserse akılcı olmayan inançlara sahip olabilir ve yanlış meslek kararı verebilmektedir. Akılcı olmayan inançlar bireyin iş dünyasına uyumunu zorlaştırmaktadır.

2.5.3. Akılcı olmayan inançlar ile ilgili çalışmalar

2.5.3.1. Akılcı olmayan inançlara ilişkin yurt dışında yapılmış çalışmalar

Rasyonel olmayan inançlarla ilgili yurt dışında yapılan çalışmalarda çeşitli okul kademelerindeki öğrencilerin kariyer inançları ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir. Kariyer inançlarında ailenin eğitim durumu, cinsiyet, ailenin mesleki kararlar ilişkisi, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler ele alınmıştır. Çalışmalar genel olarak ortaöğretim ve lisans öğrencilerine yapılmıştır.

Yunan ve Yunan olmayan mesleki eğitim öğrencilerinin kariyer inançlarını inceleyen Dimakakou, Drosos ve Terzaki (2012) kariyer inançlarını, ebeveyn eğitim durumu, cinsiyet, göçmen statüsüne göre araştırmıştır. Kariyer inançları ile cinsiyet ve göçmen durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkeklerin kültürel kalıplaşmış dogmalara karşı olumsuz kariyer inançları olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, erkekler, eğitime dair ve mesleki sağaltıma ilişkin inançları kabul etmekte zorlanmıştır.

Temel akademik derslerde başarısı düşük olan, risk grubunda olan öğrencilerin kariyer inançları ve mesleki olgunlukla ilişkilerini inceleyen Schnorr ve Ware (2001), öğrencilerin kariyer inançların ve mesleki olgunlukları arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuşlardır. Sosyo-ekonomik düzeye göre, akılcı olmayan inançları inceleyen Arulmani, Laar ve Eston (2003); Hindistan'daki lise öğrencilerinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin meslek seçiminde akılcı olmayan inançları daha fazla kullandıklarını ortaya koymuşlardır. Diğer bir araştırmada Kaur ve Raji (2017), lise öğrencilerinde kariyer inançları ve aile uyumunu incelemişlerdir. Kariyer inançları ile aile uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Cinsiyetin kariyer inançlarını yordamadığı bulgulanmıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, kariyer inançları ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkide kültürel çeşitliliğin, sosyo-ekonomik düzeyin ilişkisine bakılmış ve pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Cinsiyete göre bakıldığında ise, akılcı olmayan inançların kadın ve erkeklere göre farklılaştığı araştırmalara yansımaktadır. Bireylerin akılcı olmayan inançlar ile aile tutumlarının da ilişkisi araştırmalarda analiz edilmiştir.

2.5.3.2 Akılcı olmayan inançlara ilişkin yurt içinde yapılmış çalışmalar

Akılcı olmayan inançlarla ilgili yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde ergenler yani lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışmalar incelendiğinde, lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarla karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği, ayrıca meslek seçimi yapan lise son sınıf öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, algılanan ders başarısı gibi faktörlerle birlikte akılcı olmayan inançlarıyla ilişkisinin incelendiği görülmüştür.

Ergen olan öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının karar verme stilleri ile ilişkisini inceleyen Peker, Kartol ve Demir (2015), akılcı olmayan inançların karar verme stilleriyle negatif yönde ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca akılcı olmayan inançların karar

vermede öz saygı, umursamazlık, ihtiyatlı-seçicilik, sorumluluktan kaçma ve panik gibi gözlenen değişkenleri üzerinde dolaylı olarak ilişkisi olduğu ortaya çıkarmıştır.

Kutluca (2020) lise son sınıf öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile meslek seçimindeki akılcı olmayan inançlarını, öğrenim görülen alan, cinsiyet, algılanan akademik başarı, sosyo-ekonomik durum ve üniversitede eğitim görmek istenilen alana göre incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, öğrenim görülen alan, cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık göstermezken, sınıf kademesi ve okul türüne göre sosyal medyada harcanılan süre farklılık göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin sosyal medya tutumunun akılcı olmayan inançları yordadığı bulunmuştur.

Dokuzuncu sınıfta öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili akılcı olmayan inançların kariyer kararı verme güçlüklerini inceleyen Bacanlı (2012), dışsal kontrolün tek başına mesleki karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordadığını saptamıştır. Akademik başarısını kötümser algılayanların iyimser algılayanlardan, kariyer kararını vermeyen öğrencilerin kariyer kararını verenlerden ve kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden mesleki hedef kararlarının puanlarının aritmetik ortalaması anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin; sınıf, cinsiyet, genel akademik not ortalama, okul türü ve üniversitede tercih etmeyi istedikleri bilim dalına göre, meslek seçiminde akılcı olmayan inançları inceleyen Çapan ve Owen (2018), 11. sınıf erkek öğrencilerinin meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarının diğer kademelere göre daha yüksek düzeyde olduğunu saptamıştır. Öğrencilerin akademik ortalamalarına göre meslek tercihinin ait akılcı olmayan inançlarının farklılaşmadığı ifade edilmiştir. Üniversitede tercih etmeyi istedikleri bilim dalına ait akılcı olmayan inançlarında mühendislik, yapı ve üretim alanında farklılaştığı görülmüştür. Bu dalı tercih etmeyi planlayan öğrencilerin inançlarının diğer öbeklere göre yüksek olduğu vurgulanmıştır. Lise öğrencilerinde kariyer olgunluğuyla akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi inceleyen Özkamalı vd. (2014) ; kariyer olgunluğu ile akılcı olmayan inançlar arasında orta düzeyde negatif yönde bir ilişki bulmuştur.

Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar(MSİAOİ) ve meslekte kariyerle alakalı konuların çalışıldığı görülmüştür. Araştırmalarda meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarla birlikte cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, bireyin algıladığı akademik başarı gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği belirlenmiştir. Cinsiyetin akılcı olmayan inançların en önemli yordayıcısı

olduğu saptanmıştır (Özkamalı vd. 2014). Sınıf kademesi ve okul türüne göre değişen sosyal medyada vakit geçirme süresi arttıkça meslek seçiminde akılcı olmayan inançların da arttığı ortaya çıkmıştır (Kutluca, 2020).



3. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeline, araştırmanın evrenine, örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama işlemlerine ve analizine değinilecektir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, araştırmanın amaç ve araştırmanın yapılacağı şartlara göre tasarlanmıştır. Bu çalışma genel tarama modeline dayanan değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen modele göre tasarlanmıştır. Genel tarama modeli, bir gruptan alınacak örneklem üzerinden evren hakkında genel kanıya varmak için yapılan tarama araştırmasıdır. Tarama araştırmasında grup baskı altında kalmadan olduğu gibi taranmaktadır (Karasar, 2014). İlişkisel tarama ise, iki dâhil ve ikiden fazla değişkenin arasındaki beraber değişimin var olup olmadığını saptayan araştırmalardır (Karasar, 2016). Korelasyon ve regresyon analizlerine sahip olan araştırmalar ilişkisel tarama modelindedir (Heppner, Wampold ve Kivlinghan, 2013).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Adıyaman merkez konumu içerisinde bulunan liselerde eğitim-öğretim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evreninde 20.944 öğrenci bulunmaktadır (Adıyaman İl Milli Eğitim, 2022).

Evren; araştırmanın bulgularının genellendiği, ulaşılması zor olan örneklemden olan yapıdır (Karasar, 2016). Örneklem, araştırmanın genellenmesini sağlamak amacıyla evrenden alınan sınırlı elemandır (Büyüköztürk, 2014). Bu çalışmada seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden amaca en uygun olan amaçsal örnekleme yöntemi ile örneklem grubu seçilmiştir (Büyüköztürk, 2014). Buna göre çalışmada; dört farklı okul türü olan Anadolu liselerinden (Fen, Anadolu, Mesleki ve Teknik, İmam Hatip) örnekleme alınmıştır.

P belli bir niteliğe ait olma, Q ait olmama niceliğini temsil etmektedir. Evren için P yaklaşık değeri yoksa $P=Q=.5$ alınabilir ve varyans ($P*Q$) en yüksek değeri (.25) alır ve bu sayede en büyük örneklem büyüklüğüne varılmaktadır (Büyüköztürk vd. 2014: 96).

Çalışmanın evren büyüklüğü olan 20.944 kişi dikkate alınırsa ($P=Q=0.5$, $d= .05$ olmak üzere) % 95 güven aralığında örneklem büyüklüğüne ulaşmak için en az 378 kişi

olarak bulunmuştur. Buna göre araştırmanın örnekleme, evren içerisinde basit, tesadüfi yöntemle seçilen 800 öğrenci dâhil olmuştur. Fakat analiz aşamasında 152 öğrencinin cevaplarının eksik olduğu fark edilmiş ve analize 648 öğrenci ile devam edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Alanyazında lisede öğrenim görmekte olan ortaöğretim lise 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinden nicel veriler toplanmıştır. Nicel verileri toplamak için Akademik Erteleme Ölçeği, Mesleki Karar Envanteri ve Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca araştırma örnekleminin yaş, cinsiyet, okul türü, sınıf, ders çalışma süreleri, ebeveyn durumu gibi demografik özelliklere ait bilgilerin bulunduğu Kişisel Bilgi Formu araştırmada kullanılmıştır. Veriler, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı içerisinde öğrencilerin ders saatlerinde okulda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin gözetiminde toplanmıştır.

3.3.1. Mesleki karar envanteri

Bu envanter, lisede öğrenim gören birinci sınıfa giden 527 öğrenciden alınan verilerle geliştirilmiştir. Envanter; beş alt boyutla birlikte otuz maddeden oluşmaktadır. Beşli likert tipinde bir dereceleme ölçeğidir. Ölçek tek yönlüdür. Alınan en yüksek puan kararsızlığın olduğunu gösterirken alınan en düşük puan ise kararlılığı göstermektedir. Ölçeğin alt boyutları;

1. *İşsel Çatışmalar*: Öğrencinin karar tercihi esnasındaki fikirleri ve hisleri karar sürecine etki etmektedir. Bu alt ölçeğin maddeleri: 2, 11, 13, 14, 15, 16, 19 ve 23. maddelerden oluşmaktadır. İşsel çatışmalar alt boyutundan alınabilecek puan aralığı 8-40 puan arasındadır.
2. *Kendini Yeterince Tanımama*: Öğrencinin kendini keşfetmemesi yani öğrencinin hoşlandığı şeylerin ya da yapabileceklerinin farkına varmaması karar sürecini etkilemektedir. Bu alt ölçeğin maddeleri: 1, 7, 26, 27, 28, 29 ve 30. maddelerden oluşmaktadır. Kendini yeterince tanımama alt boyutundan alınabilecek puan aralığı 7-35 puan arasındadır.
3. *Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği*: Öğrenciler kendileri keşfetmiş olsalar bile hangi alana yöneleceği konusunda kararsızlık yaşamaktadır. Bu alt ölçeğin maddeleri:

4, 5, 6, 9, 12, 17, 24'ten oluşmaktadır. Meslek ve alan bilgisi eksikliği alt boyutundan alınabilecek puan aralığı 7-35 puan arasındadır.

4. *Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar*: Öğrencilerin mesleki tercih etme kararına dair akılcı olmayan inançları öğrencilerin kararlarını verebilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu alt ölçeğin maddeleri: 10, 18, 20 ve 21. maddeden oluşmaktadır. Meslek seçiminde akılcı olmayan inançlardan alınabilecek puan aralığı 4-20 puan arasındadır.
5. *Dışsal Çatışmalar*: Öğrenci karar verme sürecinde çevresinden, ailesinden, arkadaşlarından etkilenmektedir. Bu durumda öğrenci karar verme sürecinde zorlanmaktadır. Bu alt ölçeğin maddeleri: 3, 8, 22 ve 25. maddeden oluşmaktadır. Dışsal çatışmalar alt boyutundan alınabilecek puan aralığı 4-20 puan arasındadır (Çakır, 2003).

Mesleki Karar Envanterinin yapı geçerliliği 68 maddeyle oluşturulmuştur. Fakat yedi madde ön deneme ve alınan uzman görüşlerinden sonra çıkartılmıştır. Kalan 61 madde 527 lise öğrencisine uygulanmıştır. Yapı geçerliliği için faktör analitik yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin tek boyutlu olduğu bilgisini elde etmek için varimax döndürme metodu kullanılmıştır. Faktör analitik yöntemler sonrasında .30'un altındaki maddeler ölçekten çıkartılmış ve 30 maddelik ölçek geriye kalmıştır. Ölçekte alt boyutların varyans oranının 40.53'ünü yorumladığı maddelere ilişkin toplam korelasyonların ise .23 ile .57 arasında olduğu bulunmuştur. Bacanlı ve Kuzgun'un geliştirdiği 'Mesleki Olgunluk Ölçeği' ile Mesleki Karar Envanterinden elde edilen sonuçlar analiz edilmiştir. Sonuca göre mesleki kararsızlığa sahip olan bireyin mesleki olgunluğunun düşük olduğu görülmüştür ve ölçeğin geçerli bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çakır, 2003).

Mesleki Karar Verme Envanterinin Güvenirliliği; iç tutarlılık ve iki uygulama arası tutarlılık hesaplanarak değerlendirilmiştir. Cronbach alfa katsayısı .85 bulunmuştur. Ölçeğin beş hafta sonra 45 öğrenciye uygulanması ile de korelasyon katsayısı .83 olarak saptanmıştır. Bu bulgular karar verme envanterinin, güvenilirliğinin yüksek olduğu kanısına ulaştırmıştır (Çakır, 2013).

Bu çalışma kapsamında Mesleki Karar Envanterinin cronbach alpha değeri .94 olduğu görülmektedir. Araştırmada kullanılan ölçeklerden Mesleki Karar Envanteri ölçeğinin alt boyutlarının cronbach alpha değerleri; meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar cronbach alpha değeri .72, dışsal çatışmalar cronbach alpha değeri .74 olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre Mesleki Karar Envanteri alt faktörlerinin oldukça

güvenilir olduğu söylenebilir. Bununla birlikte içsel çatışmalar cronbach alpha değeri .88, kendini yeterince tanımama cronbach alpha değeri .85, meslek ve alan bilgisi eksikliği cronbach alpha değeri .83 olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, Mesleki Karar Envanteri alt faktörlerinin güvenilir olduğu söylenebilir. Sonuç olarak bu ölçeğin araştırmada kullanılmasında bir engelin olmadığı belirlenmiştir.

3.3.2. Akademik erteleme ölçeği

Bu ölçek, ilk olarak 35 maddeden oluşan deneme formundan oluşmuştur. Bu maddeler; öğrencilerin derse devam durumu, ödevlerini zamanında teslim etme durumu, öğrencilerin derse giriş-çıkış saati gibi ifadeleri içeren maddelerden oluşmuştur (Çakıcı, 2003). Ardından 34 maddenin yer aldığı Akademik Erteleme Ölçeği sınamaya formu farklı lise ve üniversite türünde okumakta olan 849 öğrenciye 2002-2003 yılında uygulanmıştır. Lise öğrencileri seçilirken öğrencilerin farklı tür lisede olması ve 2. sınıfta olmaları temel alınmıştır.

Deneme formu uygulandıktan sonra ise geçerlik ve güvenilirliği sağlayan 19 madde alınmıştır. 19 maddeden oluşan ölçek; 12'si olumsuz, 7'si olumlu maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek beşli likert tipinde bir dereceleme ölçeğidir. Buna göre 1 ile 5 arasında derecelendirilmektedir. Ölçekten alınan en yüksek puanın 95, en düşük puanın 19 olduğu raporlandırılmıştır. Bu ölçekten alınan puanlar yükseldikçe akademik erteleme davranışının da yükseldiği ifade edilmektedir (Çakıcı, 2003).

Akademik Erteleme Ölçeği yapı geçerliliği için faktör analizi ile ölçeğin tek boyutluluğu test edilmiş ve faktör yük değerleri analiz edilmiştir. Varimax dik döndürme yöntemi uygulanmıştır. 34 maddenin 1'den büyük beş faktörde toplandığı görülmektedir. Beş faktörün varyansının % 54,386 olarak bulunmuştur. Beş faktörün varyansının 0,357 ile 0,669 arasında olduğu görülmüştür.

Ölçeğin güvenilirliği için cronbach alpha güvenirlik katsayısı .92 saptanmıştır. Akademik erteleme ölçeğinin üç hafta arayla test-tekrar-test yöntemi uygulanması sonucu korelasyon katsayısı .89 olarak saptanmıştır. Bu veriler ışığında Akademik Erteleme Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu vurgulanmaktadır.

Bu araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerden akademik ertelemenin cronbach alpha değeri .64 olduğu; bu değer ölçeğin güvenirliğini yansıtmaktadır ve analiz hesaplamalarında kullanılmasına dair bir maninin olmadığını ifade etmektedir.

3.3.3. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği

Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (MSİAOİÖ), Akılcı-duygusal Davranışçı teoriye göre geliştirilmiştir. Ölçek lisede okuyan 1955 öğrenciye uygulanmıştır. Faktör analizi sonrasında 57 maddelik form 33 maddeye düşmüştür (Erdem, 2006). Ölçek 33 madde ile beşli likert tipi bir dereceleme ölçeğidir. Ölçekte ters madde yer almamıştır. Puanlama sırasıyla 5,4,3,2,1 şeklindedir. En düşük puanın 33 olduğu, en yüksek puanın 165 olduğu açıklanmaktadır. Yüksek puan öğrencinin meslek seçimine dair akılcı olmayan inancını göstermektedir. Ölçek, beş alt faktöre sahiptir. MSİAOİÖ mükemmeliyetçilik alt boyutu 9-45 aralığı, dışsal kontrol alt boyutu 5-40 aralığı, yanlış çıkarımlar alt boyutu 5-25 aralığı, genellemeler alt boyutu 5-40 aralığı, öz saygı alt boyutu ise 3-15 puan aralığında puanlanmaktadır (Erdem, 2006). Bunlar şöyledir: Mükemmeliyetçilik alt boyutu: 9 maddeden oluşmakta, Dışsal Kontrol alt boyutu: 8 maddeden oluşmakta, Yanlış Çıkarımlar alt boyutu: 5 maddeden oluşmakta, Genellemeler alt boyutu: 8 maddeden oluşmakta, Öz Saygı alt boyutu: 3 maddeden oluşmaktadır (Erdem, 2006).

Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maddeler ise şu şekildedir: Mükemmeliyetçilik alt boyutunun maddeleri: 1, 6, 10, 15, 20, 24, 27, 30, 33 şeklindedir. Dışsal Kontrol alt boyutunun maddeleri: 2, 7, 11, 16, 21, 25, 28, 31'den oluşmaktadır. Yanlış Çıkarımlar alt boyutunun maddeleri: 3, 8, 12, 17, 22'den oluşmaktadır. Genellemeler alt boyutunun maddeleri: 4, 9, 13, 18, 23, 26, 29, 32'den oluşmaktadır. Öz Saygı alt boyutunun maddeleri: 5, 14, 19'dan oluşmaktadır (Erdem, 2006).

MSİAOİÖ'nin geçerliliğinde 57 madde faktör analiziyle incelenmiş ve geriye kalmış olan 33 madde ile yeniden sınanmıştır. Son doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre; GFI (.95), CFI (.92), AGFI (.94), RMSEA (.05), RMR (.05) değerleri yapı geçerliliğinin olduğunu göstermektedir. Ayırt edicilik için Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği'nden faydalanılmıştır. .28 ($p<01$) anlamlı korelasyonu ifade ettiği görülmektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile geliştirilen ölçeğin korelasyonu .12 ($p<01$) olarak saptanmıştır. Ölçeğin yüksek puanlıları ve düşük puanlıları ayırt ettiği görülmektedir (Erdem, 2006).

MSİAOİÖ'nin güvenirliliği için 33 madde ve beş faktör üzerinde çalışılmıştır. Ölçeğin genel iç tutarlık katsayısının .79 olduğu saptanmıştır. Beş faktör için ise cronbach

alpha .50 ile .67 arasında olduğu saptanmıştır. Alt boyutların iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında; Mükemmeliyetçilik alt boyutunun .67, Dışsal Kontrol alt boyutunun .62, Yanlış Çıkarımlar alt boyutunun .60, Genellemeler alt boyutunun .61 ve Öz Saygı alt boyutunun .50 olduğu ortaya çıkmıştır (Erdem, 2006). Bu analizlerin neticesinde ölçeğin geçerli ve güvenilir sonuçları olduğu saptanmıştır.

Bu araştırma kapsamında Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinin cronbach alpha değeri ise .84 olduğu görülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçeklerden Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nin alt boyutları cronbach alpha değerleri; Mükemmeliyetçilik cronbach alpha değeri .76, Dışsal Kontrol cronbach alpha değeri .78, Yanlış Çıkarımlar cronbach alpha değeri .64, Genellemeler cronbach alpha değeri .70 ve Öz Saygı cronbach alpha değerinin .64 olduğu görülmüştür. MSİAOİ alt faktörlerinin cronbach alpha değerleri analiz edildiğinde ölçeklerin güvenilirliğini yansıtmakta ve araştırmada kullanılmasında bir maninin olmadığı görülmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel hesaplamalar IBM SPSS 25.0 paket programı ile çözümlenmiştir. Veri analiz yöntemleri olan betimleyici istatistiksel yöntemler kişisel değişkenleri incelemek için kullanılmıştır. Fark testleri ise araştırma değişkenleri ve kişisel değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılmıştır. Ayrıca fark testleri envanterlerden elde edilen puanların demografik değişkenlerle kıyaslanmasında kullanılmıştır.

Başlangıçta Akademik Erteleme, Mesleki Karar Envanteri Ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeklerinin normal dağılım hipotezine sahip olup olmadığı çarpıklık ve basıklık katsayıları analiz edilmek suretiyle hesaplanmış ve parametrik test yöntemleri kullanılmıştır (Tablo 3.1.). Akabinde iç tutarlılık analiziyle birlikte ölçeklerin kullanılmasında bir maninin bulunup bulunmadığı incelenmiştir.

Öğrencilerin sosyo-demografik düzeyleri ele alındıktan sonra Akademik Erteleme, Mesleki Karar Envanterinin ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeklerine dair betimsel analiz sonuçları analiz edilmiştir. Öğrencilerin kişisel bilgilerinin değişkenlere göre grup puanlarının farklılaşma durumuna bakılırken normal dağılım sağlayan değişkenlerin iki grup kıyaslamasında “bağımsız gruplar t testi” üç ve üzeri grup kıyaslamalarında “Anova” ile incelenmiştir. Çoklu karşılaştırma için de “Post Hoc-Tukey”

analizi kullanılmıştır. Ayrıca akademik erteleme, mesleki karar envanterinin alt boyutları ve MSİAOİÖ'nin alt boyutlarının arasındaki ilişki incelenirken parametrik test yöntemlerinden "Pearson Korelasyon" analizi seçilmiştir. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, mesleki kararsızlıkları ve meslek seçiminde akılcı olmayan inançları yordama düzeyi regresyon analizleri ile incelenmiştir. Yapılan analizlerde istatistiki anlamlılık $p < .05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri tablo 3.1.'de görülmektedir.

Tablo 3.1. Ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek	N	Çarpıklık	Basıklık
Akademik Erteleme	648	-,479	1,039
Mesleki Karar Envanteri	648	,014	-,568
İçsel Çatışmalar	648	-,071	-,924
Kendini Yeterince Tanımama	648	-,119	-,840
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	648	-,067	-,843
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	648	-,502	-,472
Dışsal Çatışmalar	648	-,517	-,617
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	648	,380	,983
Mükemmeliyetçilik	648	-,711	,618
Dışsal Kontrol	648	,501	-,088
Yanlış Çıkarımlar	648	,185	-,444
Genellemeler	648	,320	-,154
Öz Saygı	648	,488	-,452

Seçer (2015: 28), normal dağılım varsayımının 'çarpıklık ve basıklık' değerleri incelenerek yargıya varmanın en doğru yaklaşım olduğunu savunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2013), çarpıklıkla basıklık değerlerinin +1,50 ve -1,50 değerlerinin arasında olduğu durumlarda normal dağılım varsayımını kabul etmektedir. Hesaplanan analizler neticesinde değişkenlerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır.

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

1. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
2. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin yaşına göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

3. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin okul çeşidine göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
4. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin sınıf seviyesine göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
5. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin ebeveyn bilgisine göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
6. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin ders çalışma süresine göre akademik erteleme davranışlarının, mesleki kararsızlıklarının ve MSİAOİ'nin puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
7. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, mesleki kararsızlık puanlarını yordamaktadır.
8. Ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, MSİAOİ'nin puanlarını yordamaktadır.

4. BULGULAR

Araştırmada kullanılan veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılında dört farklı lise türünden okul psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenler gözetiminde toplanmıştır. Veri toplanırken öğrencilere verilerin ne için kullanılacağı açıklanmış ve nasıl doldurmaları gerektiği hakkında bilgi verilmiştir. Veriler işlenirken öğrencilerin bazı ölçek maddelerini cevaplamadıkları fark edilmiştir. Bundan dolayı 152 veri geçersiz sayılmış ve analize dâhil edilememiştir. Bilgisayar ortamında incelenen veriler, eksik/hatalı değerler açısından denetlenmiştir ve 648 tanesi geçerli olduğundan örnekleme alınarak analize dâhil edilmiştir.

4.1 Demografik Bulgulara İlişkin Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan ortaöğretimde eğitim gören z kuşağı öğrencilerinin (cinsiyet, yaş, okul çeşidi, sınıf seviyesi, ebeveyn durumu ve günlük ders çalışma süresi dağılımları) demografik değişkenlerin yer aldığı tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar şeklinde betimlenmiştir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin cinsiyete ilişkin betimsel istatistikleri tablo 4.1.'de görülmektedir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin cinsiyete ilişkin betimsel istatistikleri

Cinsiyet Durumu		f	%
Cinsiyet	Kadın	259	40
	Erkek	389	60
	Toplam	648	100

Tablo 4.1.'deki analiz sonucuna göre; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin % 60'nın erkek ve % 40'nın kadın olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin yaş durumuna ait betimleyici istatistik değerleri tablo 4.2.'de görülmektedir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin yaş durumuna ilişkin betimleyici istatistikleri

	Yaş Durumu	f	%
Yaş Durumu	15-16	113	17,4
	17	284	43,8
	18	224	34,6
	19	27	4,2
	Toplam	648	100

Tablo 4.2.’deki analiz incelendiğinde ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin yaşlarının % 43,8’inin 17 yaş, % 34,6’sının 18 yaş, % 17,4’ünün 15-16 yaş ve % 4,2’sinin ise 19 yaşında olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin okul türüne göre betimleyici istatistik değerleri tablo 4.3.’de görülmektedir.

Tablo 4.3. Örnekleme de yer alan öğrencilerin okul çeşidine göre betimleyici istatistikleri

	Okul Çeşidi	f	%
Okul Türü	Fen Lisesi	158	24,4
	Anadolu Lisesi	213	32,8
	Anadolu Meslek	145	22,4
	Anadolu İmam Hatip	132	20,4
	Toplam	648	100

Tablo 4.3.’deki analiz sonucuna göre; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin hangi tür okula gittikleri incelendiğinde % 32,8’inin Anadolu lisesi, % 24,4’ünün Fen lisesi, % 22,4’ünün Anadolu meslek lisesi ve % 22,4’ünün Anadolu imam hatip lisesine gittiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında öğrencilerin sınıf seviyesine göre betimsel değerleri tablo 4.4.’de görülmektedir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin sınıf seviyesine göre betimleyici istatistikleri

	Sınıf Seviyesi	f	%
Sınıf Seviyesi	11.Sınıf	330	50,9
	12. Sınıf	318	49,1
	Toplam	648	100

Tablo 4.4.’deki analiz sonucuna göre; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin % 50,9’unun 11. sınıf ve % 49,1’inin ise 12. sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin ebeveyn durumuna ilişkin betimsel değerler tablo 4.5.’de görülmektedir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin ebeveyn durumuna ilişkin betimleyici istatistikleri

Anne Baba Durumu	Ebeveyn Durumu	f	%
	Anne Baba Sağ Birlikte	612	94,4
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	2
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	3
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	6
	Toplam	648	100

Tablo 4.5.’deki analiz neticesine göre; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ebeveyn durumlarına ilişkin betimleyici istatistikleri incelendiğinde %94,4’ünün anne baba sağ ve birlikte olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında öğrencilerin günlük ders çalışma sürelerine ilişkin dağılımı tablo 4.6.’da görülmektedir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin günlük ders çalışma sürelerine ilişkin dağılımı

Günlük Ders Çalışma Süreleri	Günlük Ders Çalışma Süreleri	f	%
	0-2 saat	414	63,9
	3-5 saat	210	32,4
	5 saat ve yukarısı	24	3,7
	Toplam	648	100

Tablo 4.6.’daki analiz neticesine göre; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin günlük ortalama ders çalışma sürelerine bakıldığında % 63,9’unun 0-2 saat aralığında, % 32,4’ünün 3-5 saat aralığında ve % 3,7’sinin ise 5 saat ve yukarısında günlük ders çalıştığı görülmektedir.

4.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırmanın değişkenleri; Akademik Erteleme, Mesleki Karar Envanterinin alt boyutları ve MSİAOİ’nin alt boyutlarından oluşmaktadır. Araştırmanın bu kısmında, değişkenlere dair tanımlayıcı istatistikler incelenmiştir.

Araştırma kapsamında araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin minimum, maksimum, ortalama değer ve standart sapma değerleri tablo 4.7.’de görülmektedir.

Tablo 4.7. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin betimleyici analiz sonuçları

Ölçek	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	Ss
Akademik Erteleme	648	19	95	55,53	9,47
Mesleki Karar Envanteri	648	30	150	102,92	26,16
İçsel Çatışmalar	648	8	40	26,60	8,59
Kendini Yeterince Tanımama	648	7	35	23,16	7,45
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	648	7	35	23,34	7,12
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	648	4	20	14,94	4,05
Dışsal Çatışmalar	648	4	20	14,89	4,26
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	648	33	165	95,33	17,96
Mükemmeliyetçilik	648	9	45	34,77	6,54
Dışsal Kontrol	648	8	40	18,79	6,60
Yanlış Çıkarımlar	648	5	25	13,62	4,54
Genellemeler	648	8	40	21,16	6,23
Öz Saygı	648	3	15,0	7,00	2,83

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=55$ (Ss=9,47), en düşük puanın 19 ve en yüksek puanın 95 olduğu ortaya çıkmıştır. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=102$ (Ss=26,16), en düşük puanın 30 ve en yüksek puanın 150 olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrenciler tarafından Mesleki Karar Envanteri alt boyutlardan içsel çatışmalar puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=26$ (Ss=8,59), en düşük puanın 8 ve en yüksek puanın 40; kendini yeterince tanımama puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=23$ (Ss=7,45), en düşük puanın 7 ve en yüksek puanın 35; meslek ve alan bilgisi eksikliği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=23$ (Ss=7,12), en düşük puan 7 ve en yüksek puan 35; meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=14$ (Ss=4,05), minimum puanın 4 ve maksimum puanın 20 ve dışsal çatışmalar puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=14$ (Ss=4,26), en düşük puanın 4 ve en yüksek puanın 20 olduğu ortaya çıkmıştır.

Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=95$ (Ss=17,96), en düşük puanın 33 ve en yüksek puanın 165 olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar alt boyutlarından mükemmeliyetçilik puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=34$ (Ss=6,54), en düşük puanın 9 ve en yüksek puanın 45 olduğu ortaya çıkmıştır. Dışsal kontrol alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=18$ (Ss=6,60), en

düşük puanın 8 ve en yüksek puanın 40 olduğu ortaya çıkmıştır. Yanlış çıkarımlar alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 13$ (Ss=4,54), en düşük puanın 5 ve en yüksek puanın 25 olduğu görülmüştür. Genellemeler alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 21$ (Ss=6,23), en düşük puanın 8 ve en yüksek puanın 40 ve öz saygı puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 7$ (Ss=2,83), minimum puanın 3 ve maksimum puanın 15 olduğu ortaya çıkmıştır.

4.3. Fark Testleri

Araştırmanın bu kısmında çalışma grubunu temsil eden ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre değişkenlerden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alınacaktır.

4.3.1. Akademik erteleme ölçeğine yönelik bulgular

Çalışmanın bu kısmında araştırma grubunu teşkil eden ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında cinsiyete göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar t testi sonuçları tablo 4.8.'de görülmektedir.

Tablo 4.8. Cinsiyete göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	P
Akademik Erteleme	Kadın	259	54,83	8,36	646	-1,579	,115
	Erkek	389	55,99	10,13			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.8.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p > 0.05$). Diğer bir ifadeyle her iki cinsiyette de akademik erteleme davranışının ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında sınıf düzeyine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar t testi sonuçları tablo 4.9.'da görülmektedir.

Tablo 4.9. *Sınıf seviyesine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları*

Değişkenler	Sınıf Seviyesi	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Akademik Erteleme	11.Sınıf	330	55,14	9,23	646	-1,067	,286
	12.Sınıf	318	55,93	9,72			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.9.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle her sınıf seviyesinde akademik erteleme davranışı görülebileceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin yaşa göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanlarının tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.10.'da görülmektedir.

Tablo 4.10. *Yaşa göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları*

Değişkenler	Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p
Akademik Erteleme	15-16	113	55,54	8,05	3	,596	,618
	17	284	55,20	8,85	644		
	18	224	56,10	10,50			
	19	27	54,07	12,26			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.10.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle yaşın küçük ya da büyük olması akademik erteleme davranışı üzerinde farklılık oluşturmamaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin okul çeşidine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanlarının tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.11.'de görülmektedir.

Tablo 4.11. Okul çeşidine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Okul Çeşidi	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p
Akademik Erteleme	Fen Lisesi	158	56,51	7,75	3	2,485	,060
	Anadolu Lisesi	213	56,31	9,94	644		
	Anadolu Meslek	145	54,48	11,08			
	Anadolu İmam Hatip	132	54,23	8,44			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.11.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları okul çeşidi değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle öğrencilerin okuduğu okul türüne göre akademik erteleme davranışı farklılık göstermemektedir.

Çalışma kapsamında anne-baba durumuna göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.12.'de görülmektedir.

Tablo 4.12. Ebeveyn durumuna göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ebeveyn Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p
Akademik Erteleme	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	52,31	9,30	3	,654	,580
	Anne Baba Sağ Birlikte	612	55,55	9,49	644		
	Anne Baba Sağ Vefat Etmış	19	56,47	8,76			
	Anne Baba Vefat Etmış	4	58	12,03			
	Anne Baba Sağ						

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.12.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları ebeveyn durumu değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Sonuç olarak akademik erteleme davranışı, ebeveyn durumuna göre bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin ders çalışma sürelerine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçlarına tablo 4.13.'de görülmektedir.

Tablo 4.13. Ders çalışma sürelerine göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ders Çalışma Süreleri	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p
Akademik Erteleme	0-2 saat	414	55,10	9,92	2	1,214	,298
	3-5 saat	210	56,20	8,62	645		
	5 saat ve yukarısı	24	56,92	8,61			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.13.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme puanları ders çalışma sürelerine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle öğrencilerin ders çalışma sürelerinin azlığı ya da çokluğu akademik erteleme davranışı üzerinde farklılık oluşturmamaktadır.

4.3.2. Mesleki karar envanterine yönelik bulgular

Çalışmanın bu kısmında, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin cinsiyete göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanlarının bağımsız gruplar t testi sonuçları tablo 4.14.'de görülmektedir.

Tablo 4.14. Cinsiyete göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Mesleki Karar Envanteri	Kadın	259	102,07	25,78	646	-,677	,498
	Erkek	389	103,49	26,42			
İçsel Çatışmalar	Kadın	259	26,25	8,82	646	-,828	,408
	Erkek	389	26,83	8,44			
Kendini Yeterince Tanımama	Kadın	259	22,65	7,42	646	-1,416	,157
	Erkek	389	23,49	7,45			
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	Kadın	259	22,80	7,16	646	-1,578	,115
	Erkek	389	23,70	7,08			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	Kadın	259	15,23	3,86	646	1,472	,142
	Erkek	389	14,75	4,16			
Dışsal Çatışmalar	Kadın	259	15,14	4,39	646	1,219	,223
	Erkek	389	14,72	4,17			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.14.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri alt boyutu olan içsel çatışmalar, kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve dışsal çatışmalar puanları cinsiyet değişkeni durumuna göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle, cinsiyete göre Mesleki Karar Envanterinin alt boyutları farklılaşmamaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin sınıf seviyesine göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanlarının bağımsız gruplar t testi sonuçları tablo 4.15.'de görülmektedir.

Tablo 4.15. Sınıf seviyesine göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların bağımsız gruplar T testi sonuçları

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Mesleki Karar Envanteri	11.Sınıf	330	105,77	25,08	646	2,841	,005**
	12.Sınıf	318	99,97	26,95			
İçsel Çatışmalar	11.Sınıf	330	27,12	8,46	646	1,565	,118
	12.Sınıf	318	26,06	8,70			
Kendini Yeterince Tanımama	11.Sınıf	330	23,91	7,17	646	2,635	,009**
	12.Sınıf	318	22,37	7,66			
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	11.Sınıf	330	24,22	6,93	646	3,212	,001**
	12.Sınıf	318	22,43	7,21			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	11.Sınıf	330	15,19	3,95	646	1,601	,110
	12.Sınıf	318	14,68	4,14			
Dışsal Çatışmalar	11.Sınıf	330	15,34	4,14	646	2,772	,006**
	12.Sınıf	318	14,42	4,35			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.15.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri alt boyutlarından içsel çatışmalar ve MSİAOİ'ı puanları, sınıf düzeyine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmazken ($p>0.05$); öğrencilerin, Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarından kendini yeteri kadar tanımama, meslek ve alan bilgisi yoksunluğu ve dışsal çatışmalar puanları sınıf seviyesi değişkenine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Özetle sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin tecrübe ve seçecekleri meslekle ilgili bilgileri de arttığı için mesleki karar envanterinin alt boyutlarından meslek ve alan bilgisi yoksunluğu, kendini yeteri kadar tanımama ve dışsal çatışmalar puanlarında farklılaşma olabilmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin yaş durumuna göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.16.'da görülmektedir.

Tablo 4.16. Yaş durumuna göre Mesleki Karar Envanterine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	P	Post Hock
Mesleki Karar Envanteri	15-16	113	107,56	23,48	3	1,496	,215	
	17	284	102,39	25,57	644			
	18	224	101,44	27,31				
	19	7	101,37	31,94				
İçsel Çatışmalar	15-16	113	27,37	8,23	3	,580	,629	
	17	284	26,27	8,50	644			
	18	224	26,74	8,67				
	19	7	25,63	10,40				
Kendini Yeterince Tanımama	15-16	113	24,42	7,14	3	1,422	,235	
	17	284	23,04	7,06	644			
	18	224	22,67	7,80				
	19	7	23,11	9,33				
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	15-16	113	24,67	6,28	3	2,715	,044**	1→3
	17	284	23,58	6,95	644			
	18	224	22,49	7,47				
	19	7	22,30	8,43				
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	15-16	113	15,39	3,53	3	,605	,612	
	17	284	14,81	4,13	644			
	18	224	14,92	4,07				
	19	7	14,67	5,02				
Dışsal Çatışmalar	15-16	113	15,71	3,94	3	2,175	,090	
	17	284	14,69	4,36	644			
	18	224	14,63	4,30				
	19	7	15,67	3,97				

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.16.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanterinin alt boyutlarından meslek ve alana hâkim olma bilgisinin yoksunluğu puanı yaş durumuna göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Ayrıca öğrencilerin Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutları puanlarının, yaş durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

15-16 yaşlarında olanların meslek ve alan bilgisi eksikliği düzeylerinden 18 yaşında olanların meslek ve alan bilgisi eksikliği düzeylerinden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. 15-16 yaşlarında olan öğrencilerin meslek ve alan bilgisi eksikliği düzeylerinin yüksek olmasının sebebi yaşla birlikte sınıf seviyesi ve meslekle ilgili bilginin de artmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında okul çeşidine göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.17.'de görülmektedir.

Tablo 4.17. Okul çeşidine göre Mesleki Karar Envanterine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Okul Çeşidi	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	P	Post Hock
Mesleki Karar Envanteri	1.Fen Lisesi	158	104,02	22,77	3			1→3
	2.Anadolu Lisesi	213	102,88	28,50	644			2→3
	3.Anadolu Meslek	145	95,96	26,96		6,314	,000**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	109,33	23,41				
İçsel Çatışmalar	1.Fen Lisesi	158	26,11	8,17	3			
	2.Anadolu Lisesi	213	27,01	9,40	644			
	3.Anadolu Meslek	145	25,52	7,74		1,831	,140	
	4.Anadolu İmam Hatip	132	27,70	8,52				
Kendini Yeterince Tanımama	1.Fen Lisesi	158	23,58	7,00	3			
	2.Anadolu Lisesi	213	23,26	7,89	644			
	3.Anadolu Meslek	145	21,65	7,12		2,957	,032**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	24,14	7,40				
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	1.Fen Lisesi	158	23,85	6,46	3			
	2.Anadolu Lisesi	213	22,67	7,67	644			4→2
	3.Anadolu Meslek	145	22,09	7,14		5,474	,001**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	25,19	6,53				
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	1.Fen Lisesi	158	15,20	3,59	3			1→3
	2.Anadolu Lisesi	213	14,92	4,31	644			4→2,3
	3.Anadolu Meslek	145	13,36	4,25		14,160	,000**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	16,40	3,24				
Dışsal Çatışmalar	1.Fen Lisesi	158	15,28	4,17	3			1→3
	2.Anadolu Lisesi	213	15,02	4,44	644			2→3
	3.Anadolu Meslek	145	13,34	4,05		9,740	,000**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	15,91	3,89				

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.17.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri alt boyutlarından içsel çatışmalar puanının, okul türüne göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmazken ($p>0.05$); öğrencilerin, Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarından kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, mesleki seçiminde akılcı olmayan inançları ve dışsal çatışma puanları okul türüne göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0.05$).

Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre Mesleki Karar Envanteri düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu lisesinde öğrenim öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre Mesleki Karar Envanteri düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre Mesleki Karar Envanteri düzeyinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre kendini yeterince tanımama düzeylerinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre meslek ve alan bilgisi eksikliği düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bir diğer bulguya göre, Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre, meslek ve alan bilgisi eksikliği düzeylerinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre akılcı olmayan inançlar düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu lisesinde ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre akılcı olmayan inançlar düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre akılcı olmayan inançlar düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre dışsal çatışmalar alt boyutu düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek

olduğu, Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre, dışsal çatışmalar alt boyutu düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre dışsal çatışmalar alt boyutu düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu farklılığın öğrencilerin okullara sene sonu yapılan sınavlardan alınan puan üstünlüğüne göre yerleştirilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Başarılı öğrencilerin daha iyi bir lise türüne gidebilmek için ebeveyn baskıları gibi dışsal çatışmalardan etkilendiği düşünülmektedir. Ayrıca daha iyi bir lisede olan öğrenci ile meslek lisesinde olan öğrenci kendini diğer lisedeki öğrenciyle aynı çizgide görmeyebilir. Bu farklılığın da öğrencinin ders çalışma süresini, meslek ve alan bilgisini gibi faktörleri etkileyebileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında anne-baba(ebeveyn) durumuna göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizine dayanan bulguları tablo 4.18.'dedir.

Tablo 4.18. Ebeveyn durumuna göre Mesleki Karar Envanterine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ebeveyn Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p
Mesleki Karar Envanteri	Anne Baba Sağ Birlikte	612	103,06	26,24	3	1,599	,188
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	99,62	18,62	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	106,32	27,82			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	76,00	14,00			
İçsel Çatışmalar	Anne Baba Sağ Birlikte	612	26,56	8,59	3	2,052	,105
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	28,62	5,82	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	28,47	9,65			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	17,50	5,80			
Kendini Yeterince Tanımama	Anne Baba Sağ Birlikte	612	23,22	7,48	3	,487	,692
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	21,92	6,09	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	22,63	7,67			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	19,50	4,80			
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	Anne Baba Sağ Birlikte	612	23,38	7,12	3	1,610	,186
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	22,85	6,61	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	24,05	7,28			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	15,75	6,70			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	Anne Baba Sağ Birlikte	612	15,01	4,01	3	2,529	,056
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	13,38	4,05	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	14,74	4,81			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	10,25	4,35			
Dışsal Çatışmalar	Anne Baba Sağ Birlikte	612	14,90	4,30	3	2,085	,101
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	12,85	3,31	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	16,42	3,24			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	13,00	3,37			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.18.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarının puanları ebeveyn durumuna göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Ebeveynlerin hayatta olup olmaması Mesleki Karar Envanterinin alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin ders çalışma sürelerine göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizine dayanan bulguları tablo 4.19.'dadır.

Tablo 4.19. Ders çalışma sürelerine göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ders Çalışma Süreleri	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	P
Mesleki Karar Envanteri	0-2 saat	414	103,96	25,92	2	,964	,382
	3-5 saat	210	101,29	26,92	645		
	5 saat ve yukarısı	24	99,33	23,17			
İçsel Çatışmalar	0-2 saat	414	26,86	8,37	2	,669	,513
	3-5 saat	210	26,21	9,06	645		
	5 saat ve yukarısı	24	25,33	8,15			
Kendini Yeterince Tanımama	0-2 saat	414	23,13	7,32	2	,034	,966
	3-5 saat	210	23,24	7,81	645		
	5 saat ve yukarısı	24	22,88	6,61			
Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	0-2 saat	414	23,71	7,16	2	1,582	,206
	3-5 saat	210	22,70	7,10	645		
	5 saat ve yukarısı	24	22,54	6,26			
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	0-2 saat	414	15,20	3,96	2	2,588	,076
	3-5 saat	210	14,54	4,20	645		
	5 saat ve yukarısı	24	13,96	3,98			
Dışsal Çatışmalar	0-2 saat	414	15,06	4,07	2	,876	,417
	3-5 saat	210	14,59	4,64	645		
	5 saat ve yukarısı	24	14,63	4,00			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.19.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarının puanları ders çalışma sürelerine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle öğrencinin ders çalışma süresinin fazla ya da az olması mesleki kararını anlamlı olarak farklılaştıran bir değişken olmadığı görülmüştür.

4.3.3. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğine ilişkin bulgular

Çalışmanın bu kısmında araştırma grubunu teşkil eden, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders

çalışma süreleri dağılımlarına göre Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğine ilişkin ortalama puanları arasındaki farklılaşmalar ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin cinsiyete göre Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar t testi bulguları tablo 4.20.'dedir.

Tablo 4.20. Cinsiyete göre MSİAOİÖ'ne ilişkin bağımsız gruplar T testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	Kadın	259	91,10	17,10			
	Erkek	389	98,15	17,99	646	-4,984	,000**
Mükemmeliyetçilik	Kadın	259	34,88	6,56			
	Erkek	389	34,69	6,54	646	,347	,728
Dışsal Kontrol	Kadın	259	17,53	6,07			
	Erkek	389	19,63	6,81	646	-4,126	,000**
Yanlış Çıkarımlar	Kadın	259	12,74	4,37			
	Erkek	389	14,21	4,56	646	-4,081	,000**
Genellemeler	Kadın	259	19,39	5,96			
	Erkek	389	22,34	6,12	646	-6,063	,000**
Öz Saygı	Kadın	259	6,57	2,66			
	Erkek	389	7,28	2,91	646	-3,202	,001**

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 21), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin MSİAOİ alt boyutlarından mükemmeliyetçilik sonucunun, cinsiyet değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmadığı ($p>0.05$) görülmüştür. Buna karşılık öğrencilerin MSİAOİ puanı ve alt boyutlarından dışsal kontrol boyutu, yanlış çıkarımlar alt boyutu, genelleme ve öz saygı alt boyutu puanları cinsiyet değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmaktadır. ($p<0.05$). Diğer bir ifadeyle MSİAOİÖ'nin dışsal kontrol, yanlış çıkarımlar, genellemeler, öz saygı alt boyutları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin sınıf seviyesine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların bağımsız gruplar t testine dayanan bulgular tablo 4.21.'dedir.

Tablo 4.21. Sınıf seviyesine göre MSİAOİÖ'ne ilişkin bağımsız gruplar T testi sonuçları

Değişkenler	Sınıf Seviyesi	N	$\bar{X}$	Ss	sd	T	P
Meslek Seçimine İlişkin	11.Sınıf	330	96,04	17,67	646	1,015	,311
Akılci Olmayan İnançlar	12.Sınıf	318	94,60	18,26			
Mükemmeliyetçilik	11.Sınıf	330	35,07	6,28	646	1,188	,235
	12.Sınıf	318	34,46	6,81			
Dışsal Kontrol	11.Sınıf	330	18,79	6,75	646	-,003	,998
	12.Sınıf	318	18,79	6,46			
Yanlı Çıkarımlar	11.Sınıf	330	13,59	4,49	646	-,159	,873
	12.Sınıf	318	13,65	4,59			
Genellemeler	11.Sınıf	330	21,57	6,28	646	1,713	,087
	12.Sınıf	318	20,73	6,15			
Öz Saygı	11.Sınıf	330	7,02	2,89	646	,195	,846
	12.Sınıf	318	6,97	2,77			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.21.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin MSİAOİ'ı ve alt boyutlarının puanları, sınıf seviyesine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle sınıf seviyesinin artması MSİAOİ puanını farklılaştıran bir değişken olmadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin yaşa göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizine dayanan bulguları tablo 4.22.'dedir.

Tablo 4.22. Yaşa göre MSİAOİÖ ölçeğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	P	Post Hock
Meslek Seçimine İlişkin Akılci Olmayan İnançlar	1.15-16	113	93,73	15,25	3			
	2.17	284	95,45	17,82	644	2,769	,041**	4→1
	3.18	224	94,88	18,51				4→3
	4.19	7	104,59	23,07				
Mükemmeliyetçilik	15-16	113	33,91	6,50	3			
	17	284	35,42	5,77	644	2,309	,075	
	18	224	34,25	7,39				
	19	7	35,85	6,39				
Dışsal Kontrol	15-16	113	18,39	6,21	3			
	17	284	18,58	6,53	644	1,931	,123	
	18	224	18,92	6,66				
	19	7	21,63	8,02				
Yanlı Çıkarımlar	15-16	113	12,97	4,10	3			
	17	284	13,59	4,59	644	1,951	,120	
	18	224	13,79	4,56				
	19	7	15,19	5,37				
Genellemeler	15-16	113	21,59	5,47	3			
	17	284	20,83	6,39	644	3,058	,028**	4→2
	18	224	20,96	6,22				4→3
	19	7	24,44	6,72				
Öz Saygı	15-16	113	6,86	2,95	3			
	17	284	7,03	2,73	644	,377	,769	
	18	224	6,96	2,86				
	19	7	7,48	3,18				

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.22.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları ve genellemeler alt boyutunun yaş değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p<0.05$). 19 yaşında olan öğrencilerin 15-16 yaşında olan öğrencilere göre Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer alt boyutların ise anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür.

17 yaşında olan öğrencilerin 19 yaşında olan öğrencilere göre genellemeler alt boyutu düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. 19 yaşında olanların, 18 yaşında olanlara göre genellemeler alt boyutunun düzeylerinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu analize göre öğrencilerin yaş arttıkça hedeflerini de belirlemeye yaklaşacakları için kaygı yaşayacakları düşünülmektedir. Hedeflerini belirleyen öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının alt boyutu olan genellemelerinin de azalacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin okul çeşidine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.23.'de görülmektedir.

Tablo 4.23. Okul çeşidine göre MSİAOİÖ'ne ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Okul Çeşidi	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Post Hock
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	1.Fen Lisesi	158	89,27	15,11	3			2,3→1
	2.Anadolu Lisesi	213	96,93	18,99	644			3→2 2→4
	3.Anadolu Meslek	145	104,10	17,96		23,648	,000**	3→4
	4.Anadolu İmam Hatip	132	90,39	14,97				
Mükemmeliyetçilik	1.Fen Lisesi	158	33,98	5,93	3			4→1
	2.Anadolu Lisesi	213	34,98	6,87	644			
	3.Anadolu Meslek	145	33,62	6,66		6,015	,000**	4→3
	4.Anadolu İmam Hatip	132	36,63	6,19				
Dışsal Kontrol	1.Fen Lisesi	158	17,33	5,93	3			2,3→1
	2.Anadolu Lisesi	213	19,43	6,75	644			3→2 2→4
	3.Anadolu Meslek	145	21,63	6,81		19,568	,000**	3→4
	4.Anadolu İmam Hatip	132	16,39	5,51				
Yanlış Çıkarımlar	1.Fen Lisesi	158	12,40	4,16	3			2,3→1
	2.Anadolu Lisesi	213	14,08	4,76	644			3→2 2→4
	3.Anadolu Meslek	145	15,72	4,02		22,389	,000**	3→4
	4.Anadolu İmam Hatip	132	12,02	4,13				
Genellemeler	1.Fen Lisesi	158	19,34	5,35	3			2,3→1
	2.Anadolu Lisesi	213	21,30	6,38	644			3→2 2→4
	3.Anadolu Meslek	145	24,81	5,57		29,469	,000**	3→4
	4.Anadolu İmam Hatip	132	19,10	5,83				
Öz Saygı	1.Fen Lisesi	158	6,22	2,53	3			2,3→1
	2.Anadolu Lisesi	213	7,15	2,79	644			3→2 2→4
	3.Anadolu Meslek	145	8,30	2,86		18,991	,000**	3→4
	4.Anadolu İmam Hatip	132	6,25	2,64				

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.23.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin MSİAOİÖ'ü ve alt boyutlarının puanları, okul çeşidine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır. ($p<0.05$).

Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ü düzeyinin Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeyine göre anlamlı olarak daha

yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ü düzeyinin Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ise MSİAOİÖ'ü düzeyinin Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeyine göre anlamlı olarak yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ü düzeyinin Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ü düzeyine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ünün alt boyutu olan mükemmeliyetçilik boyutu düzeylerinin Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre istatistiksel olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'nin mükemmeliyetçilik alt boyutu düzeylerinin ise Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır.

Bir diğer bulguya göre, Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'nin alt boyutu olan dışsal kontrol düzeylerinin Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ü dışsal kontrol alt boyutu düzeylerinin Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin dışsal kontrol düzeylerinin ise Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ünün alt boyutu olan yanlış çıkarımlar düzeyleri Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yanlış çıkarımlar alt boyut düzeyleri Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yanlış çıkarımlar alt boyut düzeyleri Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'ünün genellemeler alt boyutu düzeylerinin Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin genellemeler alt boyutu

düzeylerinin ise Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin genellemeler düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin genellemeler alt boyut düzeylerinin Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin genellemeler düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Diğer bir bulguya göre, Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin MSİAOİÖ'nün alt boyutu olan öz saygı düzeyleri Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Anadolu meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin öz saygı alt boyutu düzeyleri Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin öz saygı düzeylerine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anadolu lisesi ve Anadolu meslek lisesinde olan öğrencilerin öz saygı alt boyutu düzeyleri Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeylerine göre istatistiksel olarak daha yüksek saptanmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin anne-baba durumuna göre akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.24.'de görülmektedir.

Tablo 4.24. Ebeveyn durumuna göre MSİAOİÖ ölçeğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ebeveyn Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	Anne Baba Sağ Birlikte	612	95,11	17,95	3	,859	,462
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	101,92	17,40	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	98,58	18,79			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	92,25	18,70			
Mükemmelliyetçilik	Anne Baba Sağ Birlikte	612	34,73	6,60	3	,195	,900
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	35,62	5,53	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	35,58	5,96			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	34,00	3,65			
Dışsal Kontrol	Anne Baba Sağ Birlikte	612	18,76	6,63	3	,617	,604
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	21,00	6,47	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	18,74	6,28			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	16,75	4,27			
Yanlış Çıkarımlar	Anne Baba Sağ Birlikte	612	13,56	4,49	3	,808	,489
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	15,31	4,94	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	14,37	5,17			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	13,75	7,89			
Genellemeler	Anne Baba Sağ Birlikte	612	21,09	6,22	3	,733	,532
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	22,38	7,46	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	22,89	5,47			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	20,00	6,32			
Öz Saygı	Anne Baba Sağ Birlikte	612	6,98	2,84	3	,309	,819
	Anne Baba Sağ Boşanmış	13	7,62	2,18	644		
	Anne Sağ Baba Vefat Etmiş	19	7,00	3,02			
	Anne Vefat Etmiş Baba Sağ	4	7,75	2,75			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.24.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin MSİAOİ'ı ve alt boyutlarının puanları ebeveyn durumu değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin sağ ya da vefat etmiş olması MSİAOİ değişkenini farklılaştıran bir değişken olmadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin ders çalışma süresine göre akılcı olmayan inançlar ölçeğinden elde edilen puanların tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.25.'de görülmektedir.

Tablo 4.25. Ders çalışma süresine göre MSİAOİÖ'nden elde edilen tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişkenler	Ders Çalışma Süreleri	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	P
Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	0-2 saat	414	96,05	18,75	2	1,315	,269
	3-5 saat	210	94,42	16,22	645		
	5 saat ve yukarısı	24	90,96	18,29			
Mükemmeliyetçilik	0-2 saat	414	34,82	6,63	2	,218	,804
	3-5 saat	210	34,75	6,39	645		
	5 saat ve yukarısı	24	33,92	6,65			
Dışsal Kontrol	0-2 saat	414	18,89	6,81	2	,410	,664
	3-5 saat	210	18,72	6,24	645		
	5 saat ve yukarısı	24	17,67	6,03			
Yanlış Çıkarımlar	0-2 saat	414	13,74	4,50	2	,502	,605
	3-5 saat	210	13,44	4,60	645		
	5 saat ve yukarısı	24	13,04	4,80			
Genellemeler	0-2 saat	414	21,46	6,40	2	1,406	,246
	3-5 saat	210	20,68	5,91	645		
	5 saat ve yukarısı	24	20,17	5,68			
Öz Saygı	0-2 saat	414	7,13	2,83	2	1,910	,149
	3-5 saat	210	6,82	2,82	645		
	5 saat ve yukarısı	24	6,17	2,73			

Analiz sonucuna göre (Bkz. tablo 4.25.), ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin MSİAOİ'ı ve alt boyutlarının puanları ders çalışma süreleri değişkenine göre istatistiki yönden anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ders çalışma sürelerinin, Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarının puanlarını farklılaştırmadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında değişkenlerin hipotez değerlendirmesi sonuçları tablo 4.26.'da görülmektedir.

Tablo 4.26. Hipotez değerlendirmesi (Fark testleri)

Değişkenler	Akademik Erteleme Davranışları	Mesleki Kararsızlıkları	Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar
1. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	X	√
2. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin yaşına göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	X	√
3. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin okul türüne göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	√	√
4. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin sınıfına göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	√	X
5. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin anne-baba bilgisine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	X	X
6. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ders çalışma süresine göre akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlıkları ve MSİAOİ anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.	X	X	X

X : Red, √: Kabul

4.3.4. Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin pearson korelasyon analizi sonuçları

Çalışmanın bu kısmında akademik erteleme, Mesleki Karar Envanteri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki parametrik test yöntemi olan “Pearson Korelasyon Analizi”yle analiz edilmiştir, $p < 0,05$ seviyesinde istatistiki anlamlılık değerlendirilmiştir. Korelasyon katsayısının değerlendirme kriterleri şöyledir:

“0.00 = r_p ise ilişki yoktur.”

“0.00 < r_p < 0.29 ise düşük düzeyde ilişki vardır.”

“ $0.30 < r_p < 0.69$ ise orta düzeyde ilişki vardır.”

“ $0.70 < r_p < 0.99$ ise yüksek düzeyde ilişki vardır.”

“ $1.00 = r_p$ ise mükemmel ilişki vardır.” (Köklü, Büyüköztürk ve Bökeoğlu, 2006).

Araştırma kapsamında ölçekler ve ölçeklerden toplanan puanların pearson korelasyon analizi sonuçları tablo 4.27.’de görülmektedir.

Tablo 4.27. Pearson korelasyon analizi sonuçları

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1. Akademik Erteleme	r_p	1	-,202**	-,168**	-,175**	-,164**	-,195**	-,138**	-,155**	,016	-,145**	-,123**	-,133**	-,115**
	p		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,684	,000	,002	,001	,003
2. Mesleki Karar Envanteri	r_p		1	,887**	,861**	,846**	,793**	,679**	-,369**	,071	-,429**	-,279**	-,301**	-,398**
	p			,000	,000	,000	,000	,000	,000	,070	,000	,000	,000	,000
3. İçsel Çatışmalar	r_p			1	,683**	,667**	,626**	,529**	-,272**	,047	-,334**	-,214**	-,193**	-,292**
	p				,000	,000	,000	,000	,000	,229	,000	,000	,000	,000
4. Kendini Yeterince Tanımama	r_p				1	,662**	,633**	,455**	-,305**	,069	-,341**	-,236**	-,266**	-,334**
	p					,000	,000	,000	,000	,081	,000	,000	,000	,000
5. Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği	r_p					1	,588**	,461**	-,314**	,029	-,352**	-,229**	-,254**	-,316**
	p						,000	,000	,000	,459	,000	,000	,000	,000
6. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	r_p						1	,564**	-,354**	,130	-,448**	-,264**	-,326**	-,358**
	p							,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000
7. Dışsal Çatışmalar	r_p							1	-,324**	,050	-,352**	-,233**	-,262**	-,404**
	p								,000	,203	,000	,000	,000	,000
8. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar	r_p								1	,319**	,768**	,800**	,852**	,664**
	p									,000	,000	,000	,000	,000
9. Mükemmeliyetçilik	r_p									1	-,175**	-,137**	,028	-,164**
	p										,000	,000	,477	,000
10. Dışsal Kontrol	r_p										1	,537**	,656**	,639**
	p											,000	,000	,000
11. Yanlış Çıkarımlar	r_p											1	,636**	,503**
	p												,000	,000
12. Genellemeler	r_p												1	,591**
	p													,000
13. Öz Saygı	r_p													1
	p													

Tablo 4.27.’deki pearson korelasyon testi sonuçlarına bakıldığında;

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Akademik Erteleme Ölçeği ile Mesleki Karar Envanteri arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p < 0.05$).

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme ile içsel çatışmalar, kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve dışsal çatışmalar arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme ile dışsal kontrol, yanlış çıkarımlar, genellemeler ve öz saygı arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönlü ve orta düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ile içsel çatışmalar, kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ile dışsal çatışmalar arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ile dışsal kontrol, genellemeler ve öz saygı arasında negatif yönlü ve orta düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin Mesleki Karar Envanteri ile yanlış çıkarımlar arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile mükemmeliyetçilik ve öz saygı pozitif yönlü ve orta düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile dışsal kontrol, yanlış çıkarımlar ve genellemeler pozitif yönlü ve yüksek düzeyde korelasyon saptanmıştır ($p<0.05$).

4.3.5. Akademik erteleme ve mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının yordanması

Araştırmanın bu bölümünde ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışıyla mesleki kararsızlıklarına yönelik akılcı olmayan inançlarına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Bağımsız değişken değeri üzerinden bağımlı değişkenin değerini tahmin etmek için uygulanırsa basit doğrusal regresyon analizi olarak betimlenir (Kılıç, 2013).

‘Regresyon analizlerine başlamadan önce, verilere ilişkin doğrusallık, normallik ve homojenlik varsayımları gözden geçirilmiştir. Verilerin uç değerlere sahip olup olmadığı kontrol edilmiş ve aşırı uç değerlere sahip olmadığı bulgulanmıştır. Standart hataların otokorelasyona sahip olup olmadığını incelemek Durbin-Watson istatistiğinden faydalanılmış, Durbin-Watson istatistiği 1,962-2,057 aralığında olduğundan otokorelasyon probleminin olmadığı görülmüştür (Genceli, 1973: 179).

Araştırma kapsamında akademik erteleme ve mesleki kararsızlığı yordama düzeyi tablo 4.28.’de görülmektedir.

Tablo 4.28. Akademik erteleme ve mesleki kararsızlığı yordama düzeyi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar		P	F	R ²
	B	Std. Hata	B	T			
Sabit	133,919	5,992		22,349	,000		
Akademik Erteleme	-,558	,106	-,202	-5,247	,000	27,536*	,041
Bağımlı Değişken: Mesleki Kararsızlık							

* p<0.01

Tablo 4.28.’deki regresyon analizinin sonuçlarına göre, bu modelin istatistiki bakımdan anlamlı olduğu ve akademik erteleme ve mesleki kararsızlığın varyansının % ,041’ini açıklayabildiği görülmektedir ($R^2=,041$; $F_{(1,646)}=27,536$, $p<0.05$). Bulgulara göre; akademik erteleme, mesleki kararsızlığı istatistiki bakımdan anlamlı ve negatif yönde yordadığı ($\beta=-0.202$, $t=-5,247$, $p<0.001$) tespit edilmiştir. Özetle, araştırmaya katılan ortaöğretimde eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme düzeyleriyle mesleki kararsızlık düzeyleri arasında negatif yönde ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra regresyon eşitliği analiz edildiğinde ve öteki yordayıcı değişkenler sabit bırakıldığında ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme

düzeyindeki bir birimlik artış, mesleki kararsızlık düzeyinde 0,558’lik bir azalış sağlayacaktır.

Tablo 4.28.’deki analiz sonuçları irdelendiğinde ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışları, mesleki kararsızlığı istatistiki bakımdan anlamlı ve negatif yönde yordadığı için “7. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, mesleki kararsızlık puanlarını yordamaktadır.” hipotezi desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında akademik ertelemenin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları yordama düzeyi tablo 4.29.’da görülmektedir.

Tablo 4.29. Akademik ertelemenin, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları yordama düzeyi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar			F	R ²
	B	Std. hata	B	T	P		
Sabit	79,058	4,151		19,044	,000		
Akademik Erteleme	,293	,074	,155	3,977	,000	15,818*	,024
Bağımlı Değişken: MSİAOİ							

* p<0.01

Tablo 30’daki regresyon analizinin sonuçlarına göre, bu modelin istatistiki bakımdan anlamlı olduğu ve akademik ertelemenin, akılcı olmayan inançlarının varyansının %,024’ünü ifade ettiği sonuçlara yansımaktadır ($R^2=,024$; $F_{(1,646)}=15,818$, $p<0.05$). Bulgulara göre, akademik erteleme, akılcı olmayan inançları istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde yordadığı ($\beta=0.155$, $t=3,977$, $p<0.001$) tespit edilmiştir. Özetle araştırmaya katılan, ortaöğretimde eğitim gören z kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme düzeyleri, akılcı olmayan inançlar düzeylerini pozitif yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra regresyon eşitliği incelendiği ve öteki yordayıcı değişkenler sabit tutulduğu vakit ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme düzeyindeki bir birimlik artış, akılcı olmayan inançlar düzeyinde 0,293’lük bir azalış sağlayacaktır.

Tablo 4.29.’daki analiz sonuçları irdelendiğinde ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışları, mesleki seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarını istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde yordadığı için “8.

Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşığı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, mesleki seçimini yordamaktadır.” hipotezi desteklenmiştir.



5. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın amacı; ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyetine, sınıf düzeylerine, okul türüne, anne-baba durumu (sağ, vefat) ve ders çalışma sürelerine göre mesleki kararsızlık puanlarının, akademik erteleme puanlarının ve meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını ele almaktadır. Buna ek olarak öğrencilerin akademik erteleme davranışı puanları ile mesleki kararsızlık puanları ve MSİAOİ'1 puanları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Akademik erteleme davranışının mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançları ne düzeyde yordadığını incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin demografik özellikleri incelendiğinde ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin % 60'ının erkek, % 43,8'inin 17 yaşında, % 32,8'inin Anadolu lisesinde, % 50,9'unun 11. sınıf, % 94,4'ünün anne baba sağ ve birlikte ve % 63,9'unun 0-2 saat aralığında günlük ders çalışmış olduğu belirlenmiştir.

Araştırma grubunu teşkil eden, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre Akademik Erteleme Ölçeğinden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alındığında;

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyetinin, akademik erteleme grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu bulgu her sınıf düzeyinde akademik erteleme görülebileceğini göstermektedir. Literatürde bu sonucu destekleyen araştırma mevcut değildir. Bu araştırmadan farklı olarak cinsiyetin akademik erteleme davranışını ne kadar yordadığını eğitim fakültesi öğrencilerinde inceleyen Akkaya (2007), cinsiyetin kadın öğrenciler için önemli bir yordayıcı olduğunu bulmuştur. Bu farklılığın araştırmaların farklı okul kademesinde yapılmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin sınıfının, akademik erteleme grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Farklı bir araştırmada Yılmaz (2016); akademik ertelemenin sınıf düzeyi, algılanan başarı düzeyi, okul türü açısından anlamlı düzeyde farklılaştığını belirtmiştir. Sonuçların farklı olmasının sebebi olarak “Akademik Erteleme Ölçeği” ile

birlikte “Problem Çözme Envanteri, Beck Umutsuzluk Ölçeği” envanterlerin kullanılmış olmasından ve araştırmanın yapıldığı yıl, il, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenlerden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin yaşı, okuduğu okul türü, anne-baba durumu, ders çalışma süreleri akademik erteleme grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Farklı olarak yükseköğretim öğrencilerinde sosyal anksiyetenin kendini sabote etme ve erteleme davranışı ile ilişkisini inceleyen Söyleyen (2018), akademik ertelemenin yaşa göre farklılaştığını, yaşı küçük olan üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. 8.sınıf öğrencilerinin ders çalışma sürelerinin akademik ertelemeyle negatif ilişkisi olduğu da literatürde vurgulanmıştır (Karadaş, 2020). Bu farklılığın sebebi olarak araştırmanın yapıldığı okul kademesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma grubunu teşkil eden, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre Mesleki Karar Envanterinden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alındığında;

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyeti, Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutları grup ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına benzeyen çalışmalar literatürlerde yer almaktadır (Çınar, 2011; Watson ve Stead, 1994). Ancak yurt içi ve yurt dışı çalışmalarında farklı sonuçlar da yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda cinsiyet ve mesleki karar arasında düşük ilişkinin saptandığını (Yaman, 2014) kadın öğrencilerin erkeklere göre mesleki kararsızlığının düşük saptandığını (Öztemel, 2012), kadın öğrencilerde görülen mesleki kararsızlığın erkeklerden yüksek olarak saptandığını (Aydemir, 2017; Bacanlı, 2012; Yaman, 2014) inceleyen araştırmalar da mevcuttur. Araştırma verilerinde farklılık olmasının nedenleri, araştırma yapılan grubun dinamik yapısının, araştırma yapılan zamanın, sosyo-ekonomik koşullarının, ikamet ettikleri yerleşim birimlerinin, sosyo-kültürel yapılarının farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin sınıf düzeyi, Mesleki Karar Envanteri alt boyutlarından içe dönük çatışmalar ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmazken;

mesleki karar envanteri ve alt boyutlarından kendini yeteri kadar tanımama, meslek ve alan bilgisi yoksunluğu ve dışsal çatışmalar grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Bu bulguları destekleyen benzer araştırmalar literatürde mevcuttur (Watson ve Stead, 1994; Yazıcıoğlu, 2008). Sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin mesleki kararsızlığının azalmaya başlamasının sebebi, öğrencilerin kendini daha iyi tanımlarının sağlanmasıyla ve meslekle ilgili eksik bilgilerini tamamlamalarının sağlanmasıyla mesleki olgunluklarının gelişmesinden kaynaklı olabilmektedir (Kırdök, 2010). Siyez'e (2012) göre, 14-18 yaş dönemi bireyin kendi ilgi, yetenek ve değerlerinin farkında olduğu, kendini daha iyi tanıdığı, mesleğine karar vereceği "bir mesleki tercihi billurlaşma" evresidir. Bu çerçevede öğrencilerin mesleki olgunluğu ile mesleki kararlılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin yaşı; Mesleki Karar Envanterinin alt boyutlarından meslek ve alan bilgisi yetersizliği grup ortalama puanları arasında farklılık oluştururken; mesleki karar envanteri ve alt boyutlarından içe dönük çatışmalar, kendinin farkında olmama, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve dışarıdan kaynaklı çatışma grup ortalama puanları arasında anlamlı farklılık oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Yaşın farklılık oluşturması, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin meslek ve alan bilgisi alanında bilgileri de arttığı için farklılık oluşturmuş olabilir. Yaş ve sınıf düzeyi artsa da bazı öğrencilerin hedefi olmadığı ve okula sadece lise diploması almak için devam etmelerinden kaynaklanabileceği, dolayısıyla kendini yeterince tanımama ve akılcı olmayan inançlarında farklılık oluşturamayabileceği düşünülmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin okuduğu okul türü; Mesleki Karar Envanteri alt boyutlarından içe dönük çatışmalar grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmazken; Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarından kendini yeterli tanımama, meslek ve alan bilgisinin yeterli düzeyde olmaması, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve dışarıdan kaynaklı çatışma grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Bu araştırma Öztemel'in (2012) yaptığı araştırmada meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer ortaöğretimde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek mesleki kararsızlıkla karşı karşıya kaldığını saptayan çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Başarılı olan öğrencilerin fen ve Anadolu liselerine yerleşmesi,

akademik başarısı düşük olan öğrencilerin meslek lisesi ve imam-hatip liselerine yerleşmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencileri bir mesleğe tabi oldukları için mesleki hedeflerinin sınırlı olmasından mesleki kararsızlık yaşıyor olabileceklerini düşündürmektedir.

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin anne-baba durumu; Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutlarıyla grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin mesleki kararının dışsal ve içsel denetim odağının baskısı altında kalmadıklarını düşündürmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ders çalışma süreleri; Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutları grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Buna göre uzun süre ders çalışan öğrencilerin de mesleki karar sürecinde bocalama yaşayacaklarını göstermektedir. Özetle ders çalışma sürelerinin fazlalığı ya da azlığı mesleki karar sürecini yordayan bir değişken olmamıştır.

Araştırma grubunu teşkil eden, ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, okul çeşidi, ebeveyn durumu ve ders çalışma süreleri dağılımlarına göre Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinden çıkarılan ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alındığında;

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin cinsiyet durumu; MSİAOİ alt boyutlarından mükemmeliyetçilik grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmazken; alt boyutlarından dış kontrol, hatalı genellemeler, yargılar ve öz saygı grup ortalama puanlarıyla farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Bu araştırma sonucunu destekleyen benzer çalışmalar literatürde mevcuttur. Kadın öğrencilerin mesleklere göre akılcı olmayan inançları erkeklere göre daha düşük olduğu saptanmıştır (Gati ve Noa, 2001; Owen ve Çapan, 2017). Farklı sonuçlar saptayan araştırmalar da mevcuttur. Cinsiyete göre kariyer inançlarında bir farklılığın olmadığını (Mahadevan, 2002), Savoly ve Owen (2005)'in araştırmasında ise kadınların meslek seçiminde akılcı olmayan inançlarının daha yüksek olduğu sonucu literatürde yer almaktadır. Bu farklılığın Türkiye'de toplumsal cinsiyet rolleri bakış açısının değişmesinden ve kadının kendi yeteneklerine inanmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin okuduğu sınıf düzeyi; MSİAOİ ve alt boyutları grup ortalama puanları ile farklılık oluşturmadığı

saptanmıştır. Literatürde çalışmayı destekleyen araştırma mevcuttur (Yılmaz, 2019). Akkoç'un (2012) araştırmasında lise birinci sınıfta okuyan öğrencilerin MSİAOİ'ı puanı ikinci sınıf, lise üçüncü sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça her eğitim kademesinde kendilerini daha iyi tanıyıp gözlemledikleri için bu farklılığın olabileceği düşünülmektedir.

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin yaşı; meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve alt boyutlarından genellemeler grup ortalama puanları arasında farklılık oluştururken; MSİAOİ alt boyutlarıyla grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu bulguya göre yaş arttıkça deneyim de artacağı için akılcı olmayan inançların da azalacağı düşünülmektedir. Yaş artması sınıf düzeyinin de artmasını beraberinde getirdiği için öğrenciler hedeflerini daha net belirleme yoluna girebilmektedir. Hedeflerini belirleyen öğrencilerin gelecekte seçeceği mesleğin özelliklerini, avantajlarını, dezavantajlarını bilmesi meslek ve alan bilgisinin diğer sınıflara göre farklı çıkmasını sağlamış olabilir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin okuduğu okul türü; MSİAOİ ve alt boyutları grup ortalama puanlarıyla farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Öğrencilerin okudukları okul türüne göre fen lisesi ve Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin akılcı olmayan inançları diğer lise türünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının puanları Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin puanlarından yüksek bulan Çapan ve Owen (2018) araştırması bu bulguyu desteklemektedir. Ülkemizde öğrencilerin okullara ilgi, yetenek ve değerlerine göre yerleştirilmesinden ziyade daha çok sene sonunda yapılan sınavlardan alacakları puanlara göre okullara yerleştirildiği görülmektedir. Bunun sonucunda puanı yüksek olan öğrenci fen lisesi, Anadolu lisesi gibi daha iyi bir liseyi tercih ederken; puanı düşük olan öğrenci Anadolu meslek lisesi, Anadolu imam hatip lisesi gibi liseleri tercihlerine eklemektedir. Özetle puanı düşük olan liselere giden gruplar kendilerini yüksek puanla gidilen liselerle aynı kulvarda görmeyebilmektedir. Bu durum da öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının puanlarına yansıyor olabilir.

- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ebeveyn, MSİAOİ ve alt boyutları grup ortalama puanlarıyla farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Anne-babanın hayatta olup olmaması öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarını yordayan bir değişken olmamaktadır. Çünkü anne babası vefat etmiş bireyin yüksek puan alarak, kendi mesleki kararını vererek nitelikli bir üniversiteye yerleştiği, anne babası hayatta olan bireyin de mesleki karar veremediği, hedefinin olmadığı ve bunun sonucunda üniversite kazanamadıkları görülebilmektedir.
- Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin ders çalışma süreleri, Mesleki Karar Envanteri ve alt boyutları grup ortalama puanları arasında farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Bazı öğrencilerin aile baskısı altında kalarak ders çalıştığı görülmektedir. Aile baskısından dolayı ders çalışma süresi uzun tutulurken öğrenci ders çalışırken, ders çalışıyor gibi gözüküp hayallere dalma, telefon ve tablet gibi elektronik cihazlarla ilgilenme davranışında bulunuyor olabilir. Bu durumdan kaynaklı ders çalışma süresinin fazlalığı öğrencilerin akılcı olmayan inançları puanlarının yüksek olmasına sebep olabilmektedir.

Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, mesleki kararsızlık ve mesleki seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar puanlarını yordama durumu incelendiğinde;

- Akademik ertelemenin, mesleki kararsızlığın varyansının % 4,1'ini açıklayabildiği ve akademik erteleme, mesleki kararsızlığı istatistiki bakımdan anlamlı ve negatif yönde yordadığı saptanmıştır. Akademik ertelemenin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının varyansının % 2,4'ünü açıklayabildiği ve akademik erteleme, mesleki seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde yordadığı saptanmıştır. İlgili literatürde akademik erteleme ve mesleki kararsızlığın birlikte çalışıldığı araştırmalar mevcut değildir. Genel olarak akılcı olmayan inançlarla akademik erteleme arasındaki ilişki araştırmalarda çalışılmıştır. İlgili alanyazında akılcı olmayan inançların önemli bir yordayıcısı olarak akademik erteleme kabul edilmektedir (Berber Çelik, 2014). Yükseköğretim öğrencilerinde yine akademik erteleme ve akılcı olmayan inançları inceleyen Şendoğan (2020), akılcı olmayan inançların alt boyutu olan onay ihtiyacı, yüksek beklentiler, suçlama ve çaresizliği akademik ertelemenin önemli yordayıcıları olduğunu

vurgulamışlardır. Nitekim Şendoğan (2020), araştırmasında öğrencilerin bölüme isteyerek gelip gelmemeleri de akademik erteleme puanlarında anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları inceleyen Niğmet (2018) mesleki kararsızlık ile akılcı olmayan inançlar arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki saptamıştır. Benzer bir çalışmada Çoban ve Hamamcı (2007), mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarıyla ilişkisini araştırma bulgularına yansıtmıştır. Bacanlı (2012), lise öğrencileriyle çalıştığı araştırmasında akılcı olmayan inançların alt boyutu dış kontrolün mesleki tercih kararı aşamasında önemli bir yordayıcı olduğunu belirtmiştir. Varyanslara bakıldığında mesleki kararsızlıkla ilişkisi olan başka değişkenlerin de olduğu söylenebilir.

5.1. Araştırma Bulgularına Yönelik Olarak Çalışmacılara Öneriler

1. Araştırma bulgularına göre, mesleki kararsızlığın en çok Anadolu liselerinde yoğun olduğu görülmektedir. Bütün genel liseler Anadolu lisesi olduğu için ve öğrenciler adrese dayalı ya da puan üstünlüğüne göre tercih yaptığından dolayı puanı düşük olan Anadolu lisesine yerleşen öğrencilerin mesleki kararsızlıklarının Anadolu liselerinde yoğun yaşanması kaçınılmaz olabilmektedir. Öğrencilerin mesleki kararsızlık yaşamaması için 9. sınıfa başlarken ve öğrencilerin alan seçimi yapacağı 10. sınıfın sonunda meslek seçimi ile ilgili grup rehberliği okul psikolojik danışmanlarınca yapılabilir. Kırdök (2010)'ün geliştirdiği mesleki karar verme programı mesleki kararsızlık konusunda öğrencilere yardımcı olacak psikolojik danışmanlar için bir güncel rehberdir. Grup rehberliği ya da bireysel rehberlikle öğrencilerin mesleki kararsızlıkları önceden müdahale ile yok edilebilir.
2. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencilerinin mesleki karar verme, akademik erteleme ve akılcı olmayan inançları ile ilgili ampirik çalışmalar uygulanarak eğitim öğretime yönelik grup rehberliği planları düzenlenebilir.
3. Okul psikolojik danışmanlarına, okul yönetimine ve sınıf rehber öğretmenlerine mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançlarla ilgili eğitim verilebilir.

4. Ortaöğretimde eğitim gören Z Kuşağı öğrencileri için akademik erteleme, mesleki karar verme süreci ve akılcı olmayan inançlarla ilgili deneysel çalışmalar yapılabilir.
5. Akademik ertelemenin okul başarısına dezavantajı yönünde öğrenci ve velilere bilgilendirici müşavirlik yapılabilir. Ayrıca akademik ertelemenin neden ve sonuçları öğrencilere anlatılıp grup rehberliği oluşturulabilir.

5.2. Gelecekte Yapılması Planlanan Araştırmacılar İçin Araştırma Önerileri

1. Ortaöğretimde eğitim gören öğrenciler için mesleki karar verme süreci ve akademik erteleme ile alakalı genel olarak ortaöğretim ve yüksekokul öğrencileri üstünde çalışılmıştır. Buna yönelik çalışmalar da sınırlıdır. Bu çalışmaların lise ve üniversite yıllarında yapılması önleyici rehberliğin gecikmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı 6. sınıftan itibaren mesleki kararsızlık ve akademik erteleme alanında çalışmalar yapılırsa önleyici rehberlik açısından müdahale önem arz etmektedir.
2. Öğrencilere meslek seçimine dair akılcı olmayan inançları ölçeğini uygulama sırasında, öğrenciler de ölçeğin bazı maddelerin anlaşılmasıyla ilgili güçlüklerle karşılaştı. Bu güçlükleri en aza indirmek amacıyla meslek seçimine dair akılcı olmayan inançlarla ilgili alternatif bir ölçek geliştirilebilir.
3. Akademik erteleme ve kariyer denetim odağı çalışılabilir.
4. Öğrencilere uygulanan mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan ölçekleri lise ve üniversite öğrencilerine yöneliktir. Ortaokul öğrencileri için de ölçek geliştirilebilir.
5. Bu araştırma MEB'e bağlı devlet okullarında yapılmıştır. Özel okullarda da akademik erteleme, mesleki kararsızlık ve akılcı olmayan inançlar konusunda çalışılabilir.
6. Bu araştırma ortaöğretim Z Kuşağı öğrencilerinden Adıyaman ilinde eğitim gören 11.ve 12.sınıflara yapılmıştır. Araştırmanın genellenmesi için farklı sınıftaki öğrencilerle ve farklı il, ilçelerdeki öğrencilerle akademik ertelemeleri, mesleki kararsızlıkları ve akılcı olmayan inançları üzerinde çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Adesina, O. J. (2011). "Influence of Personality Types and Academic Procastination on the Academic Achievements of Senior Secondary School Adolescents in Ibadan Metropolis". *IFE Psychologia: An International Journal*, 19 (1), 84-92.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). "Kuşakların Değişen Yüzü Ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 165-182.
- Adıyaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2022). <https://adiyaman.meb.gov.tr/Adıyaman>, Erişim Tarihi: 11.05.2022.
- Akbay, S. E. ve Gizir, C. A. (2010). "Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışı: Akademik Güdülenme, Akademik Özyeterlik ve Akademik Yükleme Stilllerinin Rolü". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 60-78.
- Akdemir, A., Konakay, G. ve Demirkaya, H. (2013). "Y Kuşağının Kariyer Algısı, Kariyer Değişimi Ve Liderlik Tarzı Beklentilerinin Araştırılması". *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 11-42.
- Akdemir, N. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Facebook Tutumları ile Akademik Erteleme Davranışları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Akkaya, E. (2007). Academic Procrastination Among Faculty of Education Students: The Role of Gender, Age, Academic Achievement, Perfectionism and Depression. Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkaya, E. (2007). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışı: Cinsiyet, Yaş, Akademik Başarı, Mükemmeliyetçilik Ve Depresyonun Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: ODTÜ.
- Akkoç, F. (2012). "Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıkları ile Kariyer İnançları Arasındaki İlişki". *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 49-70.
- Alver, B. ve Kutluca, V. (2019). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimindeki Akılcı Olmayan İnançlarının İncelenmesi (Kırıkkale İl Örneği). Ankara Üniversitesi, VI. International Eurasian Educational Research Congress, 19-22 Haziran, Ankara.
- Amundson, N. E. (1995). "An Interactive Model of Career Decision Making". *Journal of Employment Counseling*, 32 (1), 11-21.
- Arulmani, G., Van Laar, D. ve Easton, S. (2003). "The Influence of Career Beliefs and Socio-economic Status on the Career Decision Making of High School Students in India." *The International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 204-220. doi:10.1023/B:IJVO.0000006599.92116.0a

- Atli, A. ve Gür, S. H., (2019). “Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler”. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2 (1), 32-53.
- Aydemir, L. (2017). “Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerindeki Kararsızlıklarına Etki Eden Faktörler: Trabzon Örneği”. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10, 641-654.
- Aydoğan, R. (2008). Okumaya Karşı Olumlu ve Olumsuz Tutuma Sahip 6. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Kullandıkları Okuduğunu Anlama Stratejiler ve Yaratıcılık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ayhün, S. E. (2013). “Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları”. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (1), 93-112.
- Bacanlı, F. (2012). “Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi”. Türk Psikolojik Rehberlik ve Danışma Dergisi, 4 (37), 86-95.
- Balkıs, M. (2006). Öğretmen Adaylarının Davranışlarındaki Erteleme Eğiliminin, Düşünme ve Karar Verme Tarzları İle İlişkisi. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Bańka, A. (2015). “Decisional Procrastination of School-to-work Transition: Personality Correlates of Career Indecision”. Polish Psychological Bulletin, 46 (1).
- Başol, O. ve Aydın Ç. G., (2014). “X Ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı?”. Ectronic Journal of Vocational Colleges, 3.
- Bayhan, V. (2016). “Türkiye’de Gençlik Sosyolojisi Çalışmaları”. Sosyoloji Konferansları Dergisi, No:52, 2015 2015-2, s. 358.
- Berber, Ç. ve Odacı, H. (2015). “Akademik Erteleme Davranışının Bazı Kişisel Ve Psikolojik Değişkenlere Göre Açıklanması”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30 (3), 31-47.
- Bora, V. ve Taş, A. (2017). “Kız Çocuklarının Ortaöğretime Gönderilmeme Nedenleri”. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1) , 89-106 .
- Bratianu, C. ve Leon, R. D. (2015). “Strategies to enhance intergenerational learning and reducing knowledge loss: An empirical study of universities.” Vine, 45(4), 551–567.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Harvard University Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları.
- Büyüksulu, F. (2017). “Z Kuşağının İş Yaşamından Beklentileri Konusunda Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Çakır, M. A. (2003). Bir Mesleki Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlık Düzeylerine Etkisi. Doktora Tezi.

Can, S. ve Zeren, Ş. G. (2019). "The Role of Internet Addiction and Basic Psychological Needs in Explaining the Academic Procrastination Behavior of Adolescents". Çukurova University Faculty of Education Journal, 48 (2).1012-1040.

Çapan, B. E. ve Owen, F. K. (2018). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleğe İlişkin Akılcı Olmayan Düşünceleri". Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (47), 360-386.

Çapçı, G. (2017). Kontrol Odağı Düzeyinin Mesleki Kararlılığa Etkisi: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi.

Çelik, B. (2014). "Akademik Ertelemenin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Açıklanması ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Akademik Erteleme ile Başa Çıkma Eğitim Programının Etkiliğinin Sınanması." Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Çetin, N. (2016). Lise Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Çetin, N. ve Ceyhan, E. (2017). "Lise Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının Sürekli Kaygı, Akılcı Olmayan İnanç, Öz Düzenleme ve Akademik Başarı ile İlişkisi". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Çetin, Ş. (2009). "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi". Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 1-7.

Çınar, Ç. (2011). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Benlik Algısının Önemi. Yüksek Lisans Tezi).

Clarke, P. B. (2012). Din Sosyolojisi. (Çev.: İ. Çapcıoğlu). İstanbul: İmge Kitapevi.

Comte, A. (1974). The Positive Philosophy. Abraham S. Blumberg (Ed.), New York: AMS Pres.

Coşkun, D. C. (2019). Z Kuşağı Mensubu Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun, E. ve Sarıkaya, M. (2016). "Sosyal Girişimcilik Eğitiminde Gönüllü Kuruluşlar." Strategic Public Management Journal, 2 (4), 72-82. doi:10.25069/spmj.290645

Custer, N. R. (2016). Test Anxiety and Academic Procrastination Among Pre-licensure Nursing Students. Doktora Tezi. Pennsylvania: Indiana University of Pennsylvania.

Daniels, L. M., Stewart, T. L., Stupnisky, R. H., Perry, R. P. ve LoVerso, T. (2011). "Relieving Career Anxiety and Indecision: The Role of Undergraduate Students' Perceived Control and Faculty Affiliations. Social Psychology of Education, 14 (3), 409-426.

Dimakakou, D. S., Argyropoulou, K., Drosos, N. ve Terzaki, M. (2012). Career Beliefs of Greek and Non-Greek Vocational Education Students. *Creative Education*, 3 (7), 1241-1250.

Dryden, W. (2000). Ertelemek Yaşamı Kaçırmaktır. (Çev.: G. Günay). Rota Yayınları.

Durdu, A. (2019). Ortaokul 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Ve Akademik Erteleme Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Toros Üniversitesi.

Durmaz, M., Hüseyinli, T. ve Güçlü, C. (2016). “Zaman Yönetimi Becerileri ile Akademik Başarı arasındaki İlişki”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (7), 2291-2303.

Duru, E. ve Balkıs, M. (2014). “Kendinden Şüphe Duyma, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkilerde Akademik Erteleme Eğiliminin Rolü.” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (173), 274-287.

Ekinci, E. ve Gökler, R. (2017). “Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Özyeterliklerinin ve Akademik Erteleme Davranışlarının Öğrenilmiş Çaresizlikleri Üzerine Etkisi”. *Journal of International Social Research*, 10 (50), 378-385.

Ekşi, H. ve Dilmaç, B. (2010). “Üniversite Öğrencilerinin Genel Erteleme, Karar Vermeyi Erteleme ve Akademik Erteleme Düzeylerinin Sürekli Kaygı Açısından İncelenmesi.” *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 433-450.

Elliott, K. J. (1995). “Anthetic Dialogue: A New Method for Working with Dysfunctional Beliefs in Career Counseling.” *Journal of Career Development*, 22 (2), 141-148.

Ellis, A. (1995). *Cognitive and Constructive Psychotherapies: Theory, Research and Practice*. M. J. Mahoney (Ed.), ABD: Springer Publishing Company.

Ellis, A. ve Knaus, W. J. (1979). *Overcoming Procrastination: Or, How to Think and Act Rationally in Spite of Life's Inevitable Hassles*. Signet Book.

Elmi, S. (2020). *Intergenerational KnowledgeSharing: the Relationship Between Work Characteristics and Knowledge Sharing and The Moderating Effect of Age*. Doktora Tezi. Alliant International University, San Diego, California.

Ensari, M. Ş. ve Alay, H.K., (2017). “Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler İle İlişisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama”. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10), 409-422.

Erdoğan, D. (2016). Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının ve Durumluluk Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersever Ö. H. (1996). Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eryetiş, M. V. (2016). “Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik”. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi, (44).

Fabio, A. D., Palazzeschi, L., Asulin-Peretz, L. ve Gati, I. (2013). “Career Indecision Versus Indecisiveness: Associations with Personality Traits and Emotional Intelligence”. Journal of Career Assessment, 21 (1), 42-56.

Fernandes, R. ve Bance, L. O. (2015). Pathway from Adolescents' Career Indecision to Career Decision: Basis for Career Guidance Program. Indian Journal of Positive Psychology, 6 (2), 136.

Fettahlioğlu, S., Sünbül, M. Banu (2015). “Tüketici Etnosentrizmi Ve Tüketici Husumetinin X,Y,Z Kuşakları Açısından İncelenmesi”, International Journal of Academic Value Studies, 1 (1), s. 26-45.

Freud, S., Uygarlık, Toplum ve Din, (Çev.: Emre Kapkın), Payel Yayıncılık, İstanbul 2004.

Gati, I. (1986). “Making Career Decisions: A Sequential Elimination Approach”. Journal of Counseling Psychology, 33 (4), 408.

Gati, I. ve Noa, S. (2001). High School Students Career Related Decisionmaking Difficulties. Journal of Counseling and Development, 79 (3), 331- 341.

Geeraerts, K. Bossche, P., Vanhoof, J. ve Moolenaar, N. (2017). “Intergenerational professional relationships in elementary school teams: a social network approach.” Frontline Learning Research, 5(2), 78- 98.

Gelatt, H. B. (1962). “Decision-Making: A Conceptual Frame of Reference for Counseling”. Journal of Counseling Psychology, 9, 240-245.

Genceli, M. (1973). “İki Değişkenli Doğrusal Regresyonda Zaman Faktörü”. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 33(1).

Gökçen, M. ve Kavas, A. B. (2018). “Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 1 (1), 48-67.

Grunschel, C. ve Schopenhauer, L. (2015). Why are Students (not) Motivated to Change Academic Procrastination?: An Investigation Based on the Transtheoretical Model of Change. Journal of College Student Development, 56 (2), 187-200.

Güneş, A. ve Owen, F. K. (2021). “Examining Career Indecision of Anatolian High School Students by Academic Procrastination and Various Other Variables”. Pamukkale University Journal of Education, 51, 499- 529.

Gürbüz, S. (2015). “Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi”. İş ve İnsan Dergisi, 2 (1), 39-57.

Hamamcı, Z. ve Çoban, A. E. (2007). “Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi.” Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 27 (3), 32-40.

- Heppner, P. P., Wampold, B. E. ve Kivlinghan, D. M. (2013). Psikolojik Danışmada Araştırma Yöntemleri. (Çev.: D. M. Siyez). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Herring, T. L. (1990). "Attacking Career Myths Among Native Americans: Implications for Counseling". *School Counselor*, 38 (1), 13-19.
- Hilton, T. L. (1962). "Career Decision-making". *Journal of Counseling Psychology*, 9 (4), 291.
- Hortaçsu, N. (1991). İnsan İlişkileri. Ankara: İmge Kitabevi.
- Humphrey, P. ve Harbin, J. (2010). "An Exploratory Study of the Effect of Rewards and Deadlines on Academic Procrastination in Web-based Classes". *Academy of Educational Leadership Journal*, 14 (4), 91.
- Jung, J. Y. (2013). "The Cognitive Processes Associated with Occupational/career Indecision: A Model for Gifted Adolescents". *Journal for the Education of the Gifted*, 36 (4), 433-460.
- Kağan, M. (2010). Akılcı Duygusal Davranışsal Yaklaşım Dayalı Akademik Erteleme Davranışını Önleme Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2016). Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi. s.68
- Karaaslan, S. (2014). Kuşaklararası Farklılıkları Örgütler Üzerinden Anlamak: Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karadaş, C. (2020). Anne-Babaların Kullandıkları Ödül-Ceza Yöntemlerinin Çocuklarının Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi: Akademik Erteleme ve Ders Çalışma Süresinin Aracılık Rolü. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karadeniz, Ö. (2020). Ortaöğretim Öğrencilerinde Çocukluk Depresyonu ile Akademik Motivasyon ve Akademik Erteleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bayburt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahasan, F. (2018). Açılın Gençler Geliyor. İstanbul: Ceo Plus.
- Karasar, N. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (26. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaur, S. ve Raji, N. S. (2017). Career Beliefs of Adolescents in Relation to Their Family Environment. *International Research Journal of Commerce Arts and Science*, 8 (5), 220-233.
- Kavalcı, K., Ünal, S., (2016). "Y ve Z Kuşaklarının Öğrenme Stilleri Ve Tüketici Karar Verme Tarzları Açısından Karşılaştırılması", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3), s. 1033-1050.

- Kaya, D., (2018). “Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Matematiğe Yönelik Akılcı Olmayan İnanç Düzeylerinin İncelenmesi”. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (1), 193-216.
- Kazak, E. (2016). Okul Yöneticilerinin Öğretim Liderliği Davranışları ile Okulda Kuşaklararası İklim ve Kuşaklararası Öğrenme Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Keleş, H. N. (2011). “Y Kuşağı Çalışanlarının Motivasyon Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3 (2), 129-139.
- Kellermann, N. P. F. (2001). Transmission of Holocaust trauma – An integrative view. Israil Journal of Psychiatry, 64(3), 256-267.
- Kepçeoğlu, M (1985). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Khan, M. J., Arif, H., Noor, S. S. ve Muneer, S. (2014). “Academic Procrastination Among Male and Female University and College Students”. FWU Journal of Social Sciences, 8 (2), 65-70.
- Kılıç, S. (2013). “Doğrusal Regresyon Analizi”. Journal of Mood Disorders, 3 (2), 90-92.
- Kim, B., Lee, B. H., Ha, G., Lee, H. K. ve Lee, S. M. (2015). “Examining Longitudinal Relationships between Dysfunctional Career Thoughts and Career Decision-making Self-efficacy in School-to-work Transition”. Journal of Career Development, 42 (6), 511-523.
- Kırdök, O. (2010). Bilişsel Bilgiyi İşleme Yaklaşımına Göre Geliştirilen Mesleki Karar Verme Programının Sınanması. Doktora Tezi.
- Kırdök, O. ve Kayadibi, S. (2018). Personality Traits as a Predictor of Career Indecision of High School Students. Journal of Strategic Research in Social Science, 4 (1), 80-90.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. ve Bökeoğlu, Ö. Ç. (2006). Sosyal Bilimler İçin İstatistik. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kuran, E. (2019). Z Bir Kuşağı Anlamak. Mundi Yayınevi.
- Kürker F. ve Sürücü, A. (2023). Social media addiction mediates the relationship between basic psychological needs satisfaction and academic procrastination. Under review.
- Kutluca, V. (2020). Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumları İle Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Kuzgun, Y. (2014). Meslek Rehberliği Danışmanlığa Giriş. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2017). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lauderdale, S. A. (2017). Evaluating the Distinction between Aversive Indecisiveness and Procrastination: Relationships with Anxiety, Anxiety Vulnerability, and Personality. Traits, Texas: A&M University-Commerce, Commerce, TX.

- Lauderdale, S. A., Martin, K. J. ve Moore, J. (2019). "Aversive Indecisiveness Predicts Risks for and Symptoms of Anxiety and Depression Over Avoidant Indecisiveness. Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy, 37, 62-83.
- Lewis, R. A. ve Gilhausen, M. N. (1981). "Myths of Career Development: A Cognitive Approach of Career Counseling". Personnel and Guidance Journal, 59, 296-299.
- Littrel, J. J. (1987). From School to Work. The GoodheartWillcox Company, Inc. South Holland: Illinois.
- Mahadevan, L. (2002). "Acculturation and Career Beliefs is There a Relationship for International University Students". College Student Journal, 44 (3), 633-658
- Marcionetti, J. (2013). "Factors Affecting Teenagers Career Indecision in Southern Switzerland". Procedia-Social and Behavioral Sciences, 112, 158-166.
- Marcionetti, J. (2014). "Factors Affecting Teenagers' Career Indecision in Southern Switzerland". Procedia-Social and Behavioral Sciences, 112, 158-166.
- McAuliffe, G. J. (1991). Assessing and Treating Barriers to Decision Making in Career Classes. The Career Development Quarterly, 40, 82-92.
- Mengi, Z. (11 Ekim 2009). "X, Y ve Z Kuşakları Birbirinden Çok Farklı". Hürriyet, s. 14.
- Mesutoğlu N. (2013). "Çekilin Yoldan Z Kuşağı Geliyor!". www.kigem.com/cekilin-yoldan-z-kusagi-geliyor.html, Erişim Tarihi:17.11.2021.
- Metin, S. ve Kızıldağ, D. (2017). "Kuşakların Kariyer Beklentilerinin Farklılaşması: Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma". Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (40), 340-363.
- Milgram, N. N. ve Tenne, R. (2000). "Personality Correlates of Decisional and Task Avoidant Procrastination". European Journal of Personality, 14 (2), 141-156.
- Misican, D. Ö. ve Bedir, E. (2017). "Çalışma Hayatında Yaşanan Değişimin Ortaya Çıkardığı R Kuşağının Psikolojik Sözleşme Algısı". Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19 (1), 242-273.
- Nazlı, E. (2021). Z Kuşağının Youtube ile Kurduğu İlişki ve İçerik Tüketimi (Doctoral dissertation. (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ogbuanya, T. C., Eseadi, C., Orji, C. T., Anyanwu, J. I., Joachim, O. C. ve Otu, M. S. (2018). "The Effect of Rational Emotive Behavior Therapy on Irrational Career Beliefs of Students of Electrical Electronics and Other Engineering Trades in Technical Colleges in Nigeria". Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy, 36 (3), 201-219.
- Oral, G. A. (2013). Çalışma Hayatında Kuşaklar ve Çatışmalar. Doktora Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.

Oran, S. (2016). Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Owen, F. K. ve Çapan, B. E. (2017). “Fen, Teknoloji, Matematik ve Mühendislik Alanlarını Seçmeyi Planlama: Meslek Seçimine İlişkin İnançlar”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33 (4), 915-933.

Özer, A. ve Altun, E. (2011). “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Erteleme Nedenleri”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (21), 45-72.

Özkamalı, E., Cesuroğlu, Ş. G., Hamamcı, Z., Buğa, A. ve Çekiç, A. (2014). The Investigation of Relationships between Vocational Maturity and Irrational Career Beliefs. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 3072-3074.

Öztemel, K. (2012). “Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyet”. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11 (3), 241-257.

Özyürek, R. (2022). Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Kuramları Çocuk Ve Ergenler İçin Kariyer Rehberliği Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi.

Patton, W., Creed, P. A. ve Watson, M. (2003). Perceived Work Related and Non-work Related Barriers in the Career Development of Australian and South African Adolescents. Australian Journal of Psychology, 55 (2), 74-82.

Peker, A., Kartol, A. ve Demir, M. (2015). “Ergenlerde Akılcı Olmayan İnançlar İle Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi”. Ekev Akademi Dergisi, 63 (63), 1-14.

Polat, S. ve Çiçek, H. (2015). “Intergenerational learning among primary and lower secondary schools.” International Journal of Human Sciences, 12(2), 1649- 1661.

Polat, S. ve Yılmaz, Y. (2020). “Barriers to intergenerational learning: a case of a workplace in Turkey.” Leadership and Organization Development Journal, 41 (3).

Quatrano, L. A. ve Bergland, B. W. (1974). “Group Experiences in Building Planning Strategies”. Elementary School Guidance & Counseling, 8 (3), 173-181.

Rupcic, N. (2018). “Intergenerational Learning and Knowledge Transfer – Challenges And Opportunities.” The Learning Organization, 25(2), 135-142.

Ruppert, F. (2011). Travma, Bağlanma Ve Aile Konstelasyonları Ruhun Yaralarını Anlamak Ve İyileştirmek. (F. Zengin, çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2008).

Şahin, M., Sarı, S. V., Duman, S., Kerimoğlu, U. ve Kocaman, T. (2015). Mesleki Kararsızlığın Yordanmasında Kontrol Odağı ve Mantık Dışı İnançların Rolü. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5 (43), 11-20.

Sampson, J. P., Peterson, G. W., Lenz, J. G. ve Reardon, R. C. (1998). The Desing and use of a Measure of Dysfunctional Career Thoughts Among Adults, College Students and High

School Students: The Career Thoughts Inventory. *Journal Of Career Assessment*, 6 (2), 115-134.

Sampson, J. P., Peterson, G. W., Lenz, J. G. ve Reardon, R. C. (1999). A Cognitive Information Processing Approach to Employment Problem Solving on Decisionmaking. *The Career Development Quarterly*, 48 (1), 3-18.

Sarıoğlu, E. (2018) Y'leri Anla, Değiştirme (1. Baskı). İstanbul: Hüranist Kitap.

Savoly, D. D. K. ve Owen, F. K. (2015). "Irrational Career Beliefs Among University Applicants". *Journal of Human Sciences*, 12 (2), 820-836.

Schnorr, D. ve Ware, H. W. (2001). "Moving Beyond a Deficit Model to Describe and Promote the Career Development of at-risk Youth". *Journal of Career Development*, 27 (4), 247- 263.

Schouwenburg, H. C., Lay, C., Pynchyl, T. A. ve Ferrari, J. R. (2004). *Counseling The Procrastinator in Academic Settings*. Washington DC: American Psychological Association.

Seçer, İ. (2015). *Spss ve Lisrel ile Pratik Veri Analizi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şenbir, H. (2004). Z "Son insan" mı? Z kuşağı ve sonrasına dair düşünceler. *Okuyan Us Yayın*.

Şendoğan, K. (2020). "Foreign Language Education During Covid-19 Pandemic: An Evaluation from the Perspectives of Preparatory Class Students". *Milli Eğitim Dergisi*, 1079-1090. doi:10.37669/milliegitim.788274

Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. (Çev.: N. Voltan-Acar). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Sharf, R. S. (2017). *Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması*. Ankara: Pegem Akademi.

Siyez, D. M. (2012). "Gelişimsel Yaklaşımlar". B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı* (s. 191). Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Söyleyen, H. (2018). *Üniverstire Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Kendini Sabotaj Ve Erteleme Davranışı İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stillman, D. & Stillman J. (2017). *İşte Z Kuşağı*. Ferhat Erduran, Duygu Pınar Kayıhan (Çev.). İstanbul: İKÜ Yayınevi.

Sudler, E. L. (2014). *Academic Procrastination as Mediated by Executive Functioning, Perfectionism, and Frustration Intolerance in College Students*. Doktora Tezi. New York: St. John's University.

Süral Özer, P., Eriş, E. D. ve Timurcanday Özmen, Ö. N. (2013). “Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine İlişkin Emik Bir Araştırma”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (38).

Tabachnick, B. G. ve Fidell. L. S. (2013). Using Multivariate Statistics. (6. Baskı). Boston: Pearson.

Tan, C. X., Ang, R. P., Klassen, R. M., Yeo, L. S., Wong, I. Y., Huan, V. S. ve Chong, W. H. (2008). Correlates of Academic Procrastination and Students' Grade Goals. Current Psychology, 27 (2), 135-144.

Tanrıkulu, M. (2013). Ergenlerin Akademik Erteleme Davranışlarıyla Benlik Saygılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tezcan M., (1997). “Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi”, Ankaara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No.178, 1977. S.4

Toy, B. Y. (2014). “Attitudes Toward Studying, Academic Procrastination and Multiple Mediation Analysis between Them”. Journal of Theoretical Educational Science, 7 (4), 505-527.

Torun, Y., ve Çetin, C. (2015). “Örgütsel Sinizmin Kuşaklar Bazında Değerlendirilmesi: Kuşaklara Göre Örgütsel Sinizmin Hedefinde Ne Var”. İş ve İnsan Dergisi, 2(2), 137-146

Trevino, N. G. (2018). The Arrival of Generation Z on College Campuses. Doktora Tezi. University of The Incarnate Word.

Türk Dil Kurumu (2022). Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts>, Erişim Tarihi: 08.07.2022.

Türkçapar, M. H. (2014). Bilişsel Terapi. Ankara: HYB Yayıncılık.

Ulu, E. (2007) Lise Öğrencilerinin Kariyer İnançlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması. Yüksek Lisans Tezi.

Ulukaya, S. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Akademik Ertelemenin Yordayıcıları Olarak Aile Bağlamında Benlik ve Anababa Tutumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uygur, S. (2018). “Lise Öğrencilerinde Problem Çözme Becerilerinin Akılcı Olmayan İnanç Düzeyi Ve Karar Verme Stillerine Göre Yordanması”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (67), 1014-1026.

Uzun Ö. B. ve Topkaya, N. (2011). “Akademik Erteleme ve Sınav Kaygısı.” Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (2), 12-19.

Uzun, B. ve Demir, A. (2015). “Erteleme: Türleri, Bileşenleri, Demografik Etkenler ve Kültürel Farklılıklar”. Ege Eğitim Dergisi, 1 (16), 106-121.

Uzun, K., Gönültaş, O. ve Akın, M. S. (2020). “Ergenlerin Aleksitimi Düzeylerinin Yordayıcıları Olarak Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Akılcı Olmayan İnançlar”. Humanistic Perspective, 2 (2), 191-211.

Vroom, V. H. (1964). “Motivation—A point of View”. Work and Motivation, 6-27.

Walsh, B. D. ve Thompson, B. (1995). The Construct Validity of Scores on the Career Beliefs Inventory. Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association, Biloxi.

Watson, M. B. ve Stead, G. B. (1994). “Longitudinal Study of Career Decidedness Among White South African High School Students”. Journal of Vocational Behaviour, 45 (3), 261-269.

Xu, H. ve Bhang, C. H. (2019). “The Structure and Measurement of Career Indecision: A Critical Review”. The Career Development Quarterly, 67 (1), 2-20.

Yaman, D. Y. (2014). A Study on Career Indecision of 11th and 12th Grade Students: Testing Gender, Career Beliefs, Academic Self-efficacy and Problem Solving Skills Through path Analysis. Doktora Tezi.

Yaycı, L. ve Düşmez, İ. (2016). “Adolesanların Akademik Erteleme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6 (10), 80-101.

Yazıcıoğlu, A. (2008). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Karar Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlamasına Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi.

Yeşilyaprak, B. (2013). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B., (1989). “Kuşak Çatışması”. Gazi Enstitüsü Eğitim Bilimleri Dergisi.

Yiğit, H. (2010). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yiğit, İ. ve Çelik, C. (2016). “İlişki Doyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Kendilik Algısı Açısından Değerlendirilmesi”. Türk Psikoloji Yazıları, 19 (38), 77-87.

Yiğit, R. ve Dilmaç, B. (2011). “Ortaöğretimde Öğrencilerinin Sahip Oldukları İnsani Değerler İle Akademik Erteleme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (31), 159-178.

Yıldırım, A. (2015). Lise Öğrencilerindeki Mesleki Kararsızlığın Algılanan Sosyal Destek ve Tercih Edilen Alana Göre İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).

Yıldırım, Ü. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Psikolojik Belirtilerinin Sosyal Destek Algısı ve Akademik Erteleme Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, F. G. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Genel Erteleme Düzeyleri İle Akademik Erteleme Düzeyleri İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri.

Yıldız, H. (2017). X Ve Y Kuşağı Çalışanların Pozitif Psikolojik Sermaye Düzeylerinin Karşılaştırması. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1), 128-152.

Yılmaz, E. ve Aktürk, A. (2021). Z kuşağı: Bir nesli anlamak. Palet Yayınları.

Yılmaz, N. (2016). Lise Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışı ile Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, N. (2019). Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıklarını Açıklamada Kariyer Denetim Odağı ile Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, N. F. ve Gündüz, Ç. H. (2018). Career Indecision and Career Anxiety in High School Students: An Investigation Through Structural Equation Modelling. Eurasian Journal of Educational Research, 78, 23-42.

Yılmaz, N. ve Bedel, A. B. (2021). Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıklarını Açıklamada Kariyer Denetim Odağı İle Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların Rolü. Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 17 (34), 1-1.

Yılmaz-Erdem, A. (2006). Lise Öğrencileri İçin Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinin Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yu, C. (2011). "Chinese Knowledge Employees' Career Values, Perceived Organizational Support and Career Success". Business, 3, 274-282.

Yüce, Ü. E. (2016). Muğla İlindeki Lise Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışına Sporun Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi.

Yüksekbilgili, Z. (2013). "Türk Tipi Y Kuşağı". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (45), s. 342-353.

Zohreyi, T., Erfani, N. ve Jadidiyan, A. A. (2016). Predicting Academic Stress Based on Academic Procrastination Among Female Students. Acta Medica Mediterranea, 32, 1257.

EKLER

EK-1 Demografik Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu bilgi formu Adıyaman Üniversitesi'nde şu anda yürütülmekte olan tez çalışmasında kullanılmak üzere sizler hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz; istenilen bilgileri yazınız, size uygun olan seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Bu bilgiler araştırma dışında hiçbir amaç için kullanılmayacaktır ve başkalarıyla paylaşılmayacaktır. İçten cevaplarınız ve katılımınız için teşekkür eder, hayatınızda başarılar dilerim.

Gülgin ÖZDEMİR

ADÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü RPD YL öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Yaşınız:

3.Okul Çeşidiniz:

Fen Lisesi ()Anadolu Lisesi ()Anadolu Meslek Lisesi ()Anadolu İmam Hatip Lisesi ()

4.Sınıf Seviyeniz: 11.Sınıf () 12.Sınıf ()

5.Ebeveyn Durumunuz:

Anne-Baba Sağ Birlikte () Anne-Baba Sağ Boşanmış ()

Anne Sağ Baba Vefat Etmiş () Anne Vefat Etmiş Baba Sağ ()

6.Ders Çalışma Süreniz:

0-2 Saat () 3-5 Saat() 5 Saat ve Üzeri ()

EK-2. Akademik Erteleme Ölçeği

AKADEMİK ERTELEME ÖLÇEĞİ (AEÖ)

Bu ölçeğin amacı sizin ders çalışma alışkanlıklarınızı belirlemektir. Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup sizi ne kadar tanımladığını aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerin yanındaki sayıların üzerine (X) işareti koyarak belirleyiniz.

	Beni hiç yansıtmıyor	Beni çok az yansıtmıyor	Beni biraz yansıtmıyor	Beni çoğunlukla yansıtmıyor	Beni tamamen yansıtmıyor
	1	2	3	4	5
1	Derslerimi düzenli olarak çalışırım				① ② ③ ④ ⑤
2	Ödevlerimi/projelerimi genellikle son belirlenen tarihte yetiştiririm				① ② ③ ④ ⑤
3	Daha keyifli şeyler yapmak için ders çalışmayı erken bırakırım				① ② ③ ④ ⑤
4	Sınavlardan önce konuları tekrar etmeye zamanım kalır				① ② ③ ④ ⑤
5	Ne zaman dersin başına otursam aklıma yapmam gereken başka işler gelir				① ② ③ ④ ⑤
6	Önemli olsalar bile sınavlara çalışmayı gereksiz yere son güne bırakırım				① ② ③ ④ ⑤
7	Derslere hazırlanarak gelirim				① ② ③ ④ ⑤
8	Sıkıcı derslere çalışmayı son ana bırakırım				① ② ③ ④ ⑤
9	Herhangi bir dersle ilgili verilen okumaları derse okumuş olarak gelirim				① ② ③ ④ ⑤
10	Ders çalışırken bir şey yapmak, birisiyle konuşmak, çay ya da kahve içmek vb. için sık sık ara veririm				① ② ③ ④ ⑤
11	Ödevlerimi/projelerimi zamanında teslim ederim				① ② ③ ④ ⑤
12	Tarihi önceden bildirilmiş olsa bile sınav günü yaklaştığında önceliği olmayan başka işlerle uğraştığım olur.				① ② ③ ④ ⑤
13	Kendime bir ders çalışma programı hazırlamışsam ona uyarım				① ② ③ ④ ⑤
14	Önemli derslere çalışmayı bile son güne bırakırım.				① ② ③ ④ ⑤
15	Çalışmayı son güne bıraktığım için başarısız olduğum derslerim olur.				① ② ③ ④ ⑤
16	Ödevlerimi/projelerimi zamanında yetiştiremem				① ② ③ ④ ⑤
17	Bir sınavdan önce sınavla ilgili konuları her yönüyle çalışmış olurum				① ② ③ ④ ⑤
18	Ödevlerimi/projelerimi yapmayı önemsiz gerekçelerle son güne bırakırım				① ② ③ ④ ⑤
19	Ben derslerimi çalışmayı son ana bırakan ancak bir daha ki sefere çalışmaya zamanında başlayacağım diyen bir öğrenciyim				① ② ③ ④ ⑤

EK-4. Meslek Seçimine İlişkin Düşünceler Ölçeği

MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda, meslek seçimine ilişkin düşünceleri içeren 33 cümle yer almaktadır. Lütfen her bir cümleyi dikkatle okuyup, bu fikirlere ne derece katıldığınızı/ katılmadığınızı ilgili seçeneğin altındaki parantezin içine (X) işareti koyarak belirtiniz. Okuduğunuz her bir cümle için tek bir işaretleme yapınız.

Okuyacağınız cümlelerin doğru veya yanlış cevapları yoktur, önemli olan sizin kişisel görüşünüzdür. Bu nedenle okuduğunuz cümle üzerinde uzun süre düşünmeden, içinizden gelen ilk cevabı vermeniz beklenmektedir. İlginiz için teşekkürler.

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Bir meslekten hoşlanıyorsam o mesleği mutlaka iyi yaparım.	()	()	()	()	()
2. İnsan mesleğini tesadüfen seçer.	()	()	()	()	()
3. Başarılı insan; yüksek gelirli ve saygın bir mesleği olan kişidir.	()	()	()	()	()
4. Kızların seçebileceği çok az meslek var.	()	()	()	()	()
5. Çevremde meslek seçimi konusunda ne yapacağını bilmeyen bir tek ben varım.	()	()	()	()	()
6. Bir mesleğe girmeden önce o meslek hakkında her şeyi bilmek gerekir.	()	()	()	()	()
7. Torpilim olmazsa asla meslek ve iş sahibi olamam.	()	()	()	()	()
8. Bir kişinin saygınlığını sadece mesleki statüsü belirler.	()	()	()	()	()
9. Bir meslekte boşta kalmayacağımı biliyorsam bu, onu seçmem için yeterlidir.	()	()	()	()	()
10. Seçeceğim meslek bütün ihtiyaçlarımı (sosyal, duygusal, fiziksel, ekonomik, güvenlik, yaratıcılık vb) karşılamalı aksi halde mutlu olamam.	()	()	()	()	()
11. Meslek seçimi konusunda arkadaşlarım ne yapıyorsa ben de onu yapmalıyım.	()	()	()	()	()
12. Mesleğimde saygın biri olmak için popüler meslekleri seçmem gerekir.	()	()	()	()	()

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
13. Az çalışılan ve kişiyi yormayan meslek her zaman en iyi meslektir.	()	()	()	()	()
14. Ailemin onaylamadığı bir mesleği seçersem, onların sevgisini kaybedeceğimi düşünüyorum.	()	()	()	()	()
15. Kendimle ve mesleklerle ilgili her şeyi öğrenirsem en mükemmel mesleği seçebilirim.	()	()	()	()	()
16. Her şey tamamen şans ve kaderin elinde olduğu için meslek seçimi konusunda yapabileceğim hiçbir şey yok.	()	()	()	()	()
17. Kazancı yüksek her meslekte mutlu olurum.	()	()	()	()	()
18. İnsan meslek seçimini ilköğretimde yapmalı ve kararını değiştirmemelidir.	()	()	()	()	()
19. Ne kadar değerli olduğumu göstermek için, girilmesi en zor bir mesleği ya da alanı seçmeliyim.	()	()	()	()	()
20. Mesleğimde mutlaka çok başarılı olmalıyım.	()	()	()	()	()
21. Meslek seçerken anne-babamın isteklerine karşı çıkmamalıyım; aksi halde cezasını ben çekerim.	()	()	()	()	()
22. Ancak yüksek statülü bir mesleğe girersem ailemin mutlu olacağı inancındayım.	()	()	()	()	()
23. Yüksek statülü ve gözde bir meslek seçersem kız/ erkek arkadaş bulmam çok daha kolay olacak.	()	()	()	()	()
24. Meslek seçerken hiç hata yapmazsam hedeflerime ulaşmada hiçbir sorun yaşamam.	()	()	()	()	()
25. Seçeceğim meslek, arkadaşlarım tarafından bana yakıştırılmalıdır.	()	()	()	()	()
26. Üniversite sınav sonucu gelmeden, hangi meslekleri seçebileceğim konusunda bilgi toplamaya gerek yok.	()	()	()	()	()
27. Seçeceğim mesleğe ilişkin işlerde tüm yeteneklerimi kullanabilmeliyim.	()	()	()	()	()
28. Doğru mesleği seçme şans işidir.	()	()	()	()	()
29. Kızların ve erkeklerin seçeceği meslekler farklıdır.	()	()	()	()	()
30. Sevdiğim bir mesleği seçersem ileride o mesleğin hiçbir etkinliğinden sıkılmam.	()	()	()	()	()
31. Ne kadar uğraşsam da, doğru mesleği seçemeyeceğim.	()	()	()	()	()
32. Zeki insanlar mutlaka iyi bir meslek sahibi olurlar.	()	()	()	()	()
33. Bir mesleği seçmeden önce o mesleğin bana uygun olduğundan kesinlikle emin olmalıyım.	()	()	()	()	()

EK-6. Mesleki Karar Envanteri

MESLEKİ KARAR ENVANTERİ

MADDELER	Bana çok uygun	Bana biraz uygun	Kararsızım	Bana pek uygun değil	Bana hiç uygun değil
1. Kişiliğime en uygun olan mesleğin ne olduğunu bilmiyorum.					
2. Bir çok meslek ilgimi çekiyor, bunlar arasından hangisini seçeceğimde güçlük çekiyorum					
3. Sevdiklerime karşı gelmekten çekindiğim için herhangi bir meslek kararı vermiş değilim.					
4. Alan ve meslek seçimi konusunda yeterli bilgim yok.					
5. İlgilendiğim mesleklerin gerektirdiği eğitimler konusunda bilgim yeterli değil					
6. Hangi branşı (alanı) seçeceğimi biliyorum ancak, bu branşın beni hangi mesleğe götüreceğini bilmiyorum					
7. Ne gibi ilgilere sahip olduğumu bilmiyorum, çok az şey ilgimi çekiyor					
8. Meslek seçimi konusunda benim isteğim ile yakınlarımın isteklerinin uzlaşmayacağından kaygı duyuyorum.					
9. Hakkında bilgi sahibi olduğum çok az meslek var					
10. Kendime uygun bir meslek ya da alan olduğunu zannetmiyorum					
11. İleride ne olmak/ ne yapmak istediğim sorulduğunda cevap vermekte zorlanıyorum.					
12. Mesleki tercihim nasıl uygulamaya koyacağım konusunda bilgi sahibi değilim.					
13. Seçeceğim meslek konusundaki kararım sık sık değişiyor					
14. Bir meslek seçme oldukça karmaşık bu yüzden bir türlü başlayamıyorum					
15. Bildiğim bir çok meslek alanı olmasına rağmen onları bir türlü eleyip daraltamıyorum					

EK-6. Mesleki Karar Envanteri (Devamı)

16. İlgilerim sık sık değişiyor					
17. Meslek seçimi ve alan belirleme konusunda neler yapılması gerektiğini bilmiyorum.					
18. Seçtiğim alan ile ilgili bir iş bulmak tamamen şans.					
19. Mesleki karar verme oldukça karmaşık ne yapacağım konusunda yetersizim.					
20. Varolan meslek ve eğitim alanları içinden bana uygun birini bulacağımı zannetmiyorum.					
21. Mesleki bir tercih yapmanın çok erken olduğunu düşünüyorum.					
22. Hayatımdaki önemli insanların görüşleri, alan ve meslek seçmem konusunda kafamı karıştırıyor.					
23. Hoşlandığım bir çok meslek var fakat hangisinin diğerlerinden daha iyi olduğunu bilemiyorum.					
24. Meslek ya da alan seçiminde gerekli olan bilgileri kimlerden alabileceğimi bilmiyorum.					

